

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YOKSUL TANRI

Tyanalı Apollonius

AYTUŒ ALTINDAL'IN TUM KİTAPLARI

Uyuşturucu Maddeler Sorunu (Toplu Çalışma), HastürkYay. (Tükendi) *Partizan* (Şiirler), Yücel Yay., 1975 (Yasaklandı)
Türkiye'de Kadın, Alfa Yay., 2005 (8. Baskı)
Dinmeyen (Şiirler), 1. Baskı Paris, 2. Baskı Havass Yay., 1978 (Yasaklandı) *Haşhaş ve Emperyalizm*, Alfa Yay., 1979 (4. Baskı)
Siyasal Kültür ve Yöntem, Havass Yay., 1982 *Anılan* (Şiirler), Havass Yay., 1982 (Yasaklandı) *Niçin Eşit İşe Eşit Ücret Değil?*, Süreç Yay., 1984 *İhanet Şiirleri*, Süreç Yay., 1984
Laiiklik: Enigmaya Dönüşen Paradizma, Alfa Yay., 1986 (5. Baskı) *Elvedasız, Kendi Sesinden Şiirler*, 1992, İsviçre
ThreeFacesofJesus, Sussex, 1992 *Türkiye ve Ortodokslar*, Alfa Yay., 1995 (6. Baskı) *Elvedasız, Sarmal* Yay., 1996 (3. Baskı) *Bilinmeyen Mitler*, Alfa Yay., 2005 (12. Baskı) *Gül ve Haç Kardeşliği*, Alfa Yay., 2005 (5. Baskı) *Vatikan ve Tapınak Şövalyeleri*, Alfa Yay., 2002 (6. Baskı) *Üç İsa*, Yeni Avrasya Yay., 2002 (6. Baskı) *Meryem ve Hilal*, Şiirler, Subrosa, 2005.

ÇEVİRİLER

Çinli Papağan, E.S. Gardner, Akba Yay., 1972 (Tükendi)
Parababaları, FerdinandLundberg, E Yay., 1973 (2 Cilt) (Tükendi)
Kertenkele, MorisWest, E Yay., 1974 (8. Baskı)
Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş Süreci Üzerine, P. Sweezy-C. Bettelheim, May Yay., 1974 (Beraat etti)
Ermış, Halil Cibran, E Yay., 1974 (14. Baskı)
GeceAna, KurtVonnegut Jr., E Yay., 1975 (3. Baskı)
Savaş ve İşçiler, Lenin, Yücel Yay., 1976 (Yasaklandı)
Barbarlık Kiyısı, Norman Mailer, Havass Yay., 1980 (3. Baskı)
Sözler, Halil Cibran, Süreç Yay., 1984 (7. Baskı)

YOKSUL TANRI

Tyanalı Apollonius

Aytunç Altındal

Alfa Yayınları 1590 Aytunç Altındal Kitapları 9

www.iskenderiyekutuphanesi.com

YOKSUL TANRI

Tyanalı Apollonius

Aytunç Altındal

1. Basım : Mayıs 2005 ISBN : 975-297-624-7

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Yayın Koordinatörü ve Editör Rana Gürtuna

Pazarlama ve Satış Müdürü Vedat Bayrak

Kapak Tasarımı Utku Lomlu

© 2005, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Kitabın tüm yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti. 'ne aittir.

Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Ticaretane Sokak No: 53 Çağaloğlu 34410 İstanbul, Turkey

Tel: (212) 511 53 03 - 513 87 51 - 512 30 46 Faks: (212) 519 33 00

www.alfakitap.com

info@alfakitap.com

Baskı ve Cilt Melisa Matbaacılık

Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa - İstanbul Tel: (212) 674 97 23

Faks: (212) 674 97 29

Bu kitabımı kırk yıllık yazarlık

yaşamımda bana destekolan, beni

yüreklediren tüm dostlarıma

armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

vii

Birinci Bölüm APOLLONIUS'UN AYAK İZLERİ

1.1. Aya Sofya'daki Deesis Mozaïi	3
1.2. Karanlık Kilise'deki Mandylion	23
1.3. Hangi İsa?	46

İkinci Bölüm HAYATI ÇALINAN ADAM

2.1. Aldatılanlar ve Aklananlar	71
2.2. "İnsan Suretindeki Tanrı"	89
2.3. Apollonius/Balinius	111
137 Açıklamalar, Tanımlar ve Notlar	141
Kaynaklar	159
Apollonius Bibliografyası (Seçmeler)	165
173	

ÖNSÖZ

Tyanalı Apollonius'un yaşam öyküsünü çocukluğumda "büyüklerimden" dinlemiştim. Bana bu dinlediklerimden hiç kimseye söz etmemem gerektiği de tembihlenmiş-ti. (1951) Kemerhisarlı Apollonius'un "hayatını" yazmayı hep istedim. Son 35 yıl içinde belge ve bilgi topladım. Çocukluğumda dinlediğim Apollonius'un ya da Araplar'ın arasındaki adıyla Balinius/Balyonos'un olağanüstü yaşamını yazmak altmış yadımdan sonra nasip oldu. Buna da şükür. Bu olağanüstü ermişin Türkiye'de ilk kez yayınlanan hayatı ve eserleri umarım ilgi çeker. Kaldı ki, Apollo-nius, bizden biridir. Anadolulu bilge bir kişidir. Apollonius'un doğum yeri olan Tyana Kenti, Antik dönemde Geç Hitit İmparatorluğu'nun Başkenti olan Tuvana idi. Dolayısıyla ataları itibariyle Apollonius, son/geç Hititler'le bağlantılıydı. İşte bu geç Hititli ermiş önümüzdeki yıllarda özellikle Hristiyan Alemi'nde adından en çok söz edilecek kişidir. Bu kitap yazarlık yaşamımın 40. yılında hem bu uzun serüvende bana destek olan dostlarıma hem de değerli okurlarıma küçük bir armağandır. Böyle bir kitap yazacağımı bilen ve/veya tahmin eden dostlarım için bu kitap bir sürpriz olmamıştır. Ama ya tahmin etmeyenler için! Umarım onlar da şaşırmazlar.

Tyanalı Apollonius, SANAL bir roman kahramanı değil, tüm

yaşamı, başta Roma İmparatorluğu'nun arşivleri olmak üzere, ayrıntılarıyla belgelenmiş GERÇEK bir ermiştir. Yaşadığı çağda (1. yy) "İnsan Suretindeki Tanrı" olarak yüceltilmiş, zindanlara atılmış ama görüşlerinden hiçbir şekilde ödün vermemiş bir Bilge'dir. Onun varlığı ve yaşamı, 4. yüzyıldan başlayarak, Hristiyanlığın korkunç baskısından kurtulabilmek isteyen Aydınlara, bu meydana Tapınak Şövalyeleri'ne, Gül ve Haç Kardeşliği Örgütüne, Humanizm'in Kurucularına ve nihayet günümüzün "bilimine" damgalarını vurmuş bazı akademisyenlere, bağlı oldukları Kilise-Dışı Occult örgütlerince iletilmiş, okutulmuş olduğu için "Yol Gösterici" sayılmıştır. Öte yandan başta Katolik Kilisesi olmak üzere tüm bağnaz Hristiyanlar, yüzyıllarca O'nun adını ve eserlerini gizlemişler ve/veya yok etmek istemişlerdir. Bunun nedeni, daha 3. yy'dan itibaren Romalı Pagan ve Helen düşünür, yazar, devletadamı ve filozofların İsa Mesih ile Apol-lonius'u kıyaslamaları ve ikincisini birincisinden ÜSTÜN saymalarıdır.

"Yoksul Tanrı" (The Poor God) adıyla yazdığım bu kitapta, Tyanalı Apollonius'un yaklaşık 2000 yıllık serüveninin bazı yanlarını okuyacaksınız. Apollonius'un "Ayak İzlerini" takip edenler O'nun tıpkı bir "Deus Abscondi-tus" (Invisible God=Göze Görünmeyen Tanrı) gibi İncil'in sayfalarının arasında, dolayısıyla İsa Mesih'in "portresinin" ardında belki de O'nun maskesiyle gizlenmiş olarak dolaşmakta olduğunu biraz hayret, biraz şaşkınlık ama eminim ki heyecan duyarak okuyacaklardır. Tyana (Ke-merhisar)'da 2001 yılında İtalyan hükümetince başlatılan kazı çalışmaları, nihayet tamamlanmak üzeredir. Bu kazılar, Dr. Asım Tanış'ın başkanlığında yürütüldü ve Apollo-nius'un 2000 yıl önceki yaşam alanı ortaya çıkartıldı. Şimdi 2002'den başlayarak her yıl Temmuz ayında "Apolloni-us Kültür Festivali" düzenleniyor.

Kitabı yayınlayan Sayın Faruk Bayrak yönetimindeki Alfa Yayınları'na, Sayın Vedat Bayrak'a, Sayın Rana Gür-tuna'ya teşekkür ediyorum. Bu kitabı yazarken yardımları olan Prof.

Ira Gitler'e ve eşine (New York) hiçbir yerde bulamadığım, tek nüshası kalmış bir kitabı bana aktardıkları için teşekkür ediyorum. Ayrıca bazı Fransızca kitapları bulmakta yardımcı olan genç ve başarılı akademisyen Selin Şenocak'a (Paris, Sorbonne) ne kadar teşekkür etsem azdır. İtalyanca çeviriler Batuhan Özkan tarafından yapıldı, kendisine teşekkür ediyorum. Daha önce de olduğu gibi, Pelin Kara, yine üstün gayret gösterip zor bilgisayar dizimini yaptı, ona da teşekkürü borç biliyorum.

Umarım bu olağanüstü Ermiş'in olağandışı yaşamını ve serüvenini severek okursunuz.

Aytunç Altında İspilandı / 23 Mart 2005

Birinci Bölüm

APOLLONIUS'UN AYAK İZLERİ

'La plus large tolerance dans la plus stricte independance'

A.M.O.R.C.

1.1. Aya Sofya'daki Deesis Mozaïği

"I had rather be killed Today
than go into voluntary Exile
tomorrov."

"Yarın gönüllü olarak sürgüne
gitmektense bugün öldürülmeyi
yeğlerim."

Phrasea Paetus¹

İ.S. 1054 yılı Batı Hristiyan aleminde (Christendome) bir dönüm noktası olmuştur. O dönemde birbirlerinin ırksal özelliklerinden nefret eden bir Papa ile bir patrik ve onların emrindeki güçler Hristiyan aleminde tam 911 yıl sürecek bir 'mezhepler arası dialogsuzluğu' başlatmışlardı. Roma Kilisesi'nin başında Başpiskopos (gündelik dildeki adıyla Papa=Peder) IX. Leo vardı. Gerçek adı Bruno idi ve Lorraine piskoposu iken Fransa İmparatoru III. Henry tarafından Papalık Tahtı'na oturtulmuştu (1049). Bruno, İtalyan asıllı olmayan üçüncü Papa'ydı². Alsace'li soylu bir ailenin oğlu olan Bruno, bilgili, görgülü ve üstün erdemleri olan bir kişilik olarak ünlenmişti. Ayrıca kendi ordusuna başkomutanlık

yapabilecek kadar da gözü pek bir din adamıydı. Papa olduktan sonra Güney İtalya'da saldırılar düzenleyen Norman kabilelerine karşı 1054'te savaş açmış ve ordusunun başında yer almıştı.³

IX. Leo'nun mahiyetine alarak yüksek sorumluluklar verdiği en güvenilir üç kişi ise birbirlerinden daha kurnaz,

4

Yoksul Tanrı

daha acımasız ve daha takıntılı adamlardı. Bunlar sırasıyla Silva Candida piskoposu Hildebrand, Monte Casino Abbot'u Humbert ve Ostia'nın kardinal-piskoposu Peter Damiani idi. Üçü de çok yetenekli konuşmacı ve tartışmacıydı. Çağın en geniş bilgi ve kültürüyle donanımlı fakat ihtiraslı kişilerdi. Bunlardan Hildebrand, Papa'dan daha fazla Papa'cıydı (Papist). Ne var ki ailesi, geçmişi ve nereden nasıl geldiği belli değildi. Yahudi kökenli olduğuna dair söylentiler vardı; 1054 yılında Papalık IX. Leo'dan çok işte bu adamdan soruluyordu. Humbert de ondan aşağı değildi. Toul yakınlarındaki Moyen Mouttier'de basit bir köylü ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve küçük yaşında yöredeki manastıra alınarak keşiş (monk) yapılmıştı. Kurnaz ve işbitirici bir adam olarak tanınan Humbert daha sonra, o sıralarda La-teran'da (Roma'nın bir semti) bulunan Papalık binasında kütüphane sorumlusu olarak görev yapmıştı. Bu görevi sırasında ünlü Loraine Dükü'nün kardeşi Liege (Belçika) egemeni Frederick'in mahiyetine girmeyi başarmıştı.

Peter Damiani ise çok entelektüel bir dinadamıydı. O yıllarda tartışılan manastırların reforme edilmesi girişimini yönetiyordu.⁴ Bu girişim 910 yılında Dük VWilliam of Aquitaine'in kurmuş olduğu Clunny Manastırı tarafından başlatılmıştı. Damiani, bu ünlü ve esrarengiz manastıra mensuptu. Hristiyan aleminde *Cistercian* diye bilinen bu tarikat tüm Avrupa'da ve Türkiye'de en az rakipleri Cizvitler kadar önemli rol oynamıştı. Şu kadarını belirterek geçelim ki, Tapmak Şövalyeleri (Knights Templar) tarikatının resmi kurucusu ve yönetmeliğini yazmış olan kişi Aziz Bernard Clairveux bu tarikatın başı idi.⁵ İlginçtir ki, Papa gibi bu üç

yardımcısı da İtalyan asıllı değildi.

Bu Papalık cephesinin karşısında İstanbul'da Patrik Michael Cerularius ve ekibi vardı. 1054'te Doğu Roma İm-

Aytunç Altındal

5

paratorluğu IX. Konstantin Monomachos tarafından yönetiliyordu. İmparator, Cerularius'u bilge bir dinadamı olduğu için değil, becerikli bir siyasetçi olduğu için Patrik yapmıştı. Gerçekten de Cerularius önceki imparator IV. Michael'in darbe ile devrilmesinde, perde arkasında önemli rol oynamıştı.⁶ Bu olaydan sonra Cerularius siyasetten çekilmiş ve keşiş olmuştu. Yeni İmparator bu eski dostunu unutmamış ve kendisine çok yararlı olacağını umarak Patrik yapmıştı (1045). Ayrıca Cerularius İstanbul'un en eski ve soylu ailesine mensuptu. Bu husus da İmparator için önemliydi. Yeni Patrik siyasi konulardaki maharetini hemen göstermiş ve 1047 yılında patlak veren ve doğrudan imparatoru hedef alan Leo Tornikios adlı sokak eşkiyası-nm yönettiği kanlı ayaklanmayı kısa sürede bastırmıştı.⁷

Cerularius'un en ilginç siyasi taktiği Patrikhane'ye özel ve tamamen sokak kabadayılarından kurulu bir vurucu güç oluşturmuş olmasıydı. Patrik'in ne zaman imparatorla ya da başka bir güçodağıyla başı derde girse, gizlice oluşturduğu ve perde arkasından yönettiği *pleps sarıda* (kutsanmış köleler) denilen bu vurucu gücü bir ayaklanma veya isyan başlatmaları için harekete geçirir ve rakiplerine gözdağı verirdi.⁸

11. yy'da Doğu Roma İmparatorluğu'nda, Roma'da olduğu gibi yönetsel ve siyasal sorunlar doruktaydı. İmparatorluğun topraklarında Kilise'nin öğretisine tamamen karşı ve fakat 'gerçek' Hristiyanlar olduklarını öne süren birçok gizli tarikat kurulmuştu. Bunlardan bir kısmı Fran-sa'daki Clunny Manastırı ile onun Portekiz'deki kolu Al-çoboça Manastırı'yla bağlantılıydılar. Bunlardan en güçlüsü *Phounoîoagiagitai* diye bilinen *Gizli Yasak Kilise* idi.⁹ Merkezi kuzey-batı Balkanlar'daki Apollonnia ve Opsi-kon Manastırlarında olan bu gizli kilise Tzourillo adlı muhtemelen İspanyol-Portekiz asıllı biri tarafından kurul-

6

Yoksul Tanrı

muştı ve bunlar ileriki tarihlerde Bizans belgelerinde *Bogomiller* diye tanımlandılar. Bogomolizm, kökleri 1. yy'a inen aykırı bir kiliseydi ve 8-9. yy'da Anadolu'da, 11. yy'dan sonra Balkanlar'da ve 13-14. yy'da da Fransa'da çok etkili oldular. Gerek Bizans gerekse Papalık bunlara karşı *Haçlı Seferleri* düzenlediler ve yaklaşık 3 milyon Bogomil (Fransa'da Beguin ve Beguardlar, Cathareler, Albigense-ler vd.) vahşice öldürüldü.¹⁰ Diğer aykırı kiliseler ise, Yakubiler, Nasruriler, Suriye Monofisitleri'ydi. İstanbul'daki Patrik bunlarla da kavgalıydı.

Patrik Cerularius kendisinin imparatorluğun dini önderi olduğunu ve İmparator Konstantin'in de İstanbul'u sadece *Yeni Roma* olarak değil, aynı zamanda *Yeni Israel* ve *Yeni Sion* olarak kurduğunu öne sürerek Papa'dan üstün ve güçlü olduğunu söylüyordu. Patrike göre Tanrı'nın gerçek seçkin kulları Yahudiler değil Bizanslılar'dı. Bizans'ta Yahudiler ve Monofisit Ermeniler Patrik için La-tinler'den daha tehlikeli ve zararlıydılar. Papalık ile Patrikhane arasında yüzyıllardır süren *filioque* sorunu diye bilinen bir sorun vardı. Cerularius papalık ile arasındaki gerginliği biraz daha arttırmak için iki eski sorunu daha gündeme getirdi. Bunlar, Papaların asla kabullenmedikleri ve geçmişi 6. yy'a inen *ekümeniklik* sorunu ile yine yüzlerce yıldır tartışılan "*Patrik mi üstün Papa'mı?*" şeklinde özetlenecek olan egemenlik hakkı sorunu idi.

Şimdi ilkin kısaca *filioque* sorunu nedir? Bunu görelim. Hristiyanlığın ilk önemli ekümenik, yani Cihanşümül-Evrensel kiliseler konseyi, bugün İznik dediğimiz eski Ni-caea'da İ.S. 325 yılında toplandı. Bu konseyi bizzat İmparator Konstantin hazırladı ve yönetti. Bu konseyde *Doktri-ner Tanım* diye bilinen bir yöntemle Hristiyanlığın amen-tüsü belirlendi. Buna göre *Tek-Tanrı* inancı yerleştirildi ve bu Tanrı'nın Baba olduğu vurgulandı.

Aytunç Altındal

7

İznik konseyinin en önemli duyurusu *Trinite-Teslis* idi. Buna göre Hristiyanlık'ta '*Üç Varlık Bir Arada*'^ bulunacaktı. Ama bu formülde yer alan baba-oğul ve kutsal ruh üçlüsünün birbirleriyle olan ilişkilerinin nasıl düzenleneceği tartışmayı başlatmıştı, iznik'te

Grekçe olarak yazılan metinde Baba, Oğul ve Kutsal Ruh *Hupostaseis* kelimesi ile karşılanmıştı. Diğer deyişle 3 *hupostaseis* bir *Ousia* (Tek Varlık) içindeydi. Ama Latince'ye çeviride bu metinde değişiklik yapılmıştı. Grekçe'de üç *hupostaseis* tek varlığın (*Ousia*) içindeyken, Latince'de Tanrı, 'Bir Öz veya Cevher İçinde Üç Şahıs' olarak verilmişti (*tres personae in una subs-tantia*). Daha sonra Hristiyanlık içinde ortaya çıkan tartışmalarda bu iki metin çok önemli rol oynamışlardı. Filioque sorunsalı da işte bu bağlamda ortaya çıktı. Baba ile Oğul ve Oğul ile Kutsal Ruh arasındaki bağlantının nasıl olacağı *filioque* problemini başlattı.¹¹ *Filioque* kelime anlamıyla 'Ve Oğul'dan' demektir. Bu kelime gerçekte kutsal metinlerde bu şekliyle geçmemekteydi. Sevilla'nın sevilen piskoposu Isidor tarafından Hristiyan amentüsüne sokulmuştu. İznik-İstanbul Konse-yi'nin kabul ettiği metnin sonuna, tek kelime olarak eklenmişti. İznik-İstanbul Konsey'inde kabul edilen metinde şöyle denilmişti: *Credimus.. et in Spiritum sanctum, domi-ni-um et vivificantem ex Padre* (Baba'dan gelen Kutsal Ruh'a inanıyorum). Toledo'da bu amentüye 'et exfilio' ibaresi eklenmişti. Buna göre Kutsal Ruh, hem Baba'dan hem de Oğul'dan geliyordu.

Bizans Toledo'da yapılan bu girişimi duyunca kızılca kıyamet koptu. İspanyollar'm kendi başlarına böyle bir girişimde bulunmaları Bizans/Konstantinopol ile Roma arasında tarihi bir tartışmayı başlattı. Bizans bu eklemeyi kabul edemeyeceğini ve İznik Konseyi'nde yapılmış olan

8

Yoksul Tanrı

formülasyona bağlı kalacağını açıkladı. Roma ise *filioque*'a sahip çıktı.

Böylelikle Hristiyan amentüsünde iki ayrı yorum çıkmış oldu. Birincisine göre Kutsal Ruh, Baba'dan ve Oğul'dan neşroluyordu. Onların devamı, sürdürücü olarak anlaşıyordu. İkincisine göre, bu şekilde yapılan amentü Trinite'deki dengeyi bozmuştu.

Doğu Ortodoks Kilisesi'nin ruhani önderleri olan patrikler bu görüşteydiler.

Doğu Ortodoks Kilisesi'ne göre Teslis'te (Trinite) bir uyum bir denge vardı. Bu da şöyle olmuştu; Baba ebediyen Oğul'a kaynaklık etmekteydi. Kutsal Ruh ise Oğul'dan

neşrolmaktaydı. Dengeyi kuran Baba'ydı. Katolikler bu amentülerden birincisini, Doğu Ortodoksları ise ikincisini benimsemişlerdi. Böylelikle 589 yılında başlayan *filioque* tartışması günümüze kadar sürmüştür. Ama *filioque*'un sadece ilahiyat açısından değil, bir de siyasal iktidar açısından yarattığı sorunlar vardır. Bizans'a göre *filioque*'unun kabul edilemeyeşindeki en önemli husus bu eklemenin Bizans'taki patriğe danışmadan doğrudan Roma'daki Papa tarafından kutsal metne ekletilmiş olmasıydı. Papa bu eklemeyi yaptırırken patriği kasten atlamış ve Hristiyanlık dininde en üst otoritenin kendisi olduğunu göstermek istemişti. Papa'ya göre Hristiyanlık, Katolik dininin evrenselliğini savunan ve onu temsil eden kendisinden sorulmalıydı. Bizans'a göre ise İmparator Konstantin, durup dururken imparatorluğun başkentini Roma'dan alıp Konstantinopol'e getirmemişti. Bizans'a göre İstanbul, tüm Hristiyanlığın merkeziydi. Nitekim bu nedenle Konstantinopol'ün yerlisi olanlara

Aytunç Altımdal

9

imparator *Populus Romanus* adını vermişti. Türkçe'ye İstanbullu diye çevirebileceğimiz bu deyimde göre, Konstantinopol halkı gerçek Roma'nın 'halkı' durumundaydılar. Bizans'a göre sadece Roma piskoposu olan Papa, kendi başına Hristiyanlığa yeni doktrinler sokmaktaydı. Oysa böyle bir değişikliği yapmak yetkisi tüm Kiliselerin ortak katılımlarıyla yapılacak olan bir Ekümenik konseyde alınabilirdi. İşte o günlerden bugüne kadar Katolik Papalar ile Ortodoks Patrikler arasında biri ilahiyat diğeri otorite açısından doğmuş *vefilioque* diye anılan bu uzlaşmaz çelişki vardır.¹² Şimdi de kısaca '*Ekümenik nedir?*' bunu görelim. Ekümenik(lik) kavramının *correlative* (koşut çağrıştırmacı) karşılığı İslami literatürde Dar-ül İslam'dır. Kuşkusuz bu tanımlama sadece konuya giriş anlamında bir değer taşımaktadır. Bunun dışında işlevsellik bakımından iki kavram arasındaki temel farklılık kalıcıdır. Şimdi kelimenin anlamsalını açıklamaya geçelim.

Ekümene (Gr. Oikoumene, oikoumenos) eski Grekçe'de 'sürekli yerleşim alanı' anlamına gelir. Ara sıra yaşanılan ya da hiç yerleşim görmemiş coğrafi alanları değil, kalıcı yerleşim görmüş toprak bütünlüğünü anlatır. Bu nedenle de uygarlık kavramıyla bağlantılıdır. Kelime bu anlamıyla İslamiyet'teki '*Medine Uygur Şehir*' kavramıyla yakınlık göstermektedir. Aynı zamanda üstün bir kültürün ifadelendirilişi *Ekümene* kavramıyla anlatılır. Şöyle ki; *Ekümene* sayılan bir bölgede kültürel gelişmişlik, *Ekümene* bölgesinin çevresinde kalan diğer kültürleri kendisine silah zoruyla olmasa da, hayranlık aracılığıyla bağlamıştır. Dolayısıyla çevre kültürlerin yarı bağımlı oldukları üstün kültürel alan, şehir ya da bölge anlamında kullanılır.

Ekümenik (Gr. Oecumenicus) kelime anlamıyla *Eküme-ne''den* türetilmiştir. Cihanşümül, Evrensel dünya çapında

10

Yoksul Tanrı

anlamında kullanılır. 20. yy'da ise Protestan ve Doğru Ortodoks kiliselerinin kurdukları ve mezhepler arası farklılıkları mahfuz tutarak Hristiyanlığı yaymak amacına yönelik olan Kiliselerarası Birliği ifade eder. Bu *ekümenik* hareketin merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde'dir. Cenevre'de egemen olan Protestan Etiğinin Calvinist Kilisesi'yle bağlantılıdır. Almanya'da ise yine Protestan Kilisele-ri'nden olan Lutheran Kiliseleri'yle bağlantılıdır. Fener Rum Patrikhanesi de bu hareketin öncülerindendir. *Ekümenik*, bu kilise hareketi içinde '*strateji*' anlamında kullanılır. Kilise sayesinde çok önemli rol oynayan strateji kavramı, ilahiyata değil, dünyevi (Seküler) yönetim literatürüne aittir. Dolayısıyla kilise siyasetinde '*strateji*', siyaset aracılığıyla Hristiyan '*misyonerliğini*' özellikle yabancı gençler arasında yaygınlaştırmaktır. Bu hareketin içinde fiilen yer alan ve bu stratejiyi icra eden şahıslara Ekümenist denir. Bu Ekümenik '*ideolojiye*' de Ekümenika-lizm denir.¹³

Ekümenik Patrik nitelemesini ilk kullanan Patrik Jo-han'dır. İstanbul Patriği, kendi topladığı bir Synod'da (Din Meclisi)

kendisine '*Ekümenik Patrik*' denilmesini karara bağlatmıştır. İ.S. 587-588 yıllarında, İstanbul'da toplanan bu Synod'da Patrik Johan (Hristiyan ilahiyatında Acul diye tanınır) o sırada papa olan 2. Pelagius'a karşı kendisine bu sıfatı yakıştırmış ve güç yarışma girmiştir. Papa, Acul (hızlı davranan) Johan'm kendisine bu sıfatı aldığını duyunca derhal harekete geçmiş ve Bizans'taki delegesine (apocrisarius) emir vererek Hristiyanlığın en önemli töreni olan Eucarist'a (şarap ve ekmek) katılmasını yasaklamış ve kendisine *Ekümenik* diyen patriğin yöneteceği ayinlerin Hristiyanlığa aykırı (bir anlamda Şirk) olacağını söylemiştir.

Pelagius'tan sonra papa seçilen Gregory de Acul Jo-

Aytunç Altındal

11

han'm bu sıfatı kullanmasına şiddetle karşı çıkmıştır. Şu ünlü söz Gregory tarafından Patrik Johan için söylenmiştir: "Patrik lakabına uygun olarak hızla siskalaşırken, kibri de hızla büyüyor."

Gregory, Patriğin bu sıfatı kullanmasının Hristiyanlığa karşı ve Canon denilen kilise konseylerinin yasalarına aykırı olduğunu vurgulamıştır. Roma Kilisesi'nin Başpiskoposu Patrik Johan'ı İsa'nın yolundan çıkmış olmakla suçlamış ve kendisinin 'Anti Christ'in (Deccal) öncüsü olduğunu söylemiştir.

Gregory tezini imparator Maurice'e de anlatmıştı. İmparator bunun üzerine kiliseyi çok umursamadığını belirtmiş ve aynen, "Böyle budalaca bir kelime uğruna iki kilisenin arası bozulmamak," demiştir. Bunun üzerine Acul Johan, Roma tarafından kabul edilmeyen bu sıfatı taşımayı sürdürmüştür. Johan, 595'te ölünce yerine patrik yapılan Cyricus (595-603) da aynı sıfatı kullanmış ve Kadıköy Konseyi diye bilinen din meclisinin kararlarına sadık kalan patrikler tarafından bu sıfatla anılmıştır.

Katolikler ise *Ekümenik* kavramını, çeşitli zaman aralıklarıyla toplanan konsiler için kullanmaktadırlar patriğin şahsı için olmaktan çok. Örneğin Hristiyanlık tarihinde çok önemli rolleri ve anlamı olan Toledo konsillerinden 4. (634), 6. (638),

11. (675) ve 15. (693) konsillerde Bizans'ın ruhani önderleri sadece İstanbul Kilisesi'nin başpiskoposları olarak anılmışlardı, kendilerinden patrik diye de söz edilmemişti." 1054 yılında Papa Normanlar'a karşı savaşa gittiğinde Lombard Kardinai'i Humbert, Papa'nın baş delegesi ve tam yetkili vekili olarak İstanbul'daydı. Latinler'den nefret eden bir Patrik'in karşısında Bizans'tan nefret eden bir

12

Yoksul Tanrı

Kardinal vardı. Patrik nefretini göstermek için 1049 yılında İstanbul'daki tüm Latin manastırlarını kapatmış ve mallarına el koymuştu. Kardinal Humbert bu gasbın hesabını sormak için İstanbul'a yollanmıştı ama onun aklında başka bir çözüm vardı. Humbert aklındaki çözümü uygulamaya sokmaktan hiç çekinmedi...

Kardinal Humbert'e göre *ekümenik* olan Patrik'in kendisi değil, Papa tarafından temsil edilen Roma Kilisesi idi. Papa ile Patrik arasındaki en önemli sorunlardan bir tanesi buydu. Ayrıca dini törenlerde kullanılan mayalı/mayasız ekmek sorunu vardı. İki kilise arasındaki başka bir sorun da Patrik'in Papa'yı küçümseyerek ona yazdığı mektuplarda sürekli olarak "Kutsal Peder" diyeceğine "Kardeşim" diye hitap etmesiydi. Bir diğer husus da Humbert'e göre Bizans'taki kilisenin giderek daha yoğun bir şekilde *hermetik* (dolayısıyla Hristiyanlığa kökten karşı) akımlara ve görüşlere yönelmekte olduğuydu. Papalık baştemsilcisi Humbert'e göre bu 'sapkınlığın' sorumlusu Patrik ve *Filozofların Konsülü* unvanını taşıyan tarihçi ve felsefeci Michael Psellus ve yardımcısı John İtalos idi.

Bu ve benzeri suçlamalarla Patrik'e karşı mücadele eden Kardinal Humbert 1054 yılında artık kopma noktasına gelmiş olan İstanbul-Roma kavgasına son noktayı koyan kişi oldu. 16 Temmuz 1054 sabahı kutsal ayin sırasında Aya Sofya'yı bastı ve töreni yönetmekte olan Patrik'in önüne bir *bull* bıraktı. (*Bull*, Papa'nın fetvası gibi bir metindir.) Patrik ve çevresindekiler önlerindeki mihrabın üzerine bırakılan metni büyük bir şaşkınlık içinde okudular. Buna göre Papa IX. Leo,

Patrik Cerularius'u ve yanındakileri 'aforoz' etmiş, diğer bir deyimle Hristiyanlık aleminden kovmuştu.¹⁵

İlk şaşkınlığı atlatan Patrik de aynı şekilde Papa'yı Hristiyanlıktan kovduğunu açıkladı. Ve daha sonra bunu

Aytunç Altımdal

13

yazılı hale getireceğini bildirdi. Olay derhal imparatora intikal ettirildi. O da tarafları barıştırmaya gayreti içine girdi. Patrik İmparator'a göre de yetkilerini aşmış gibiydi. Patrik Cerularius İmparator'un Roma'dan yana tavır koyacağını anlayınca hemen *p/leps sanctay* harekete geçirdi. İstanbul, "Ortodoksluk elden gidiyor," nidalarıyla çınlamaya başladı, bazı zengin Latinler öldürüldü, bazı Ermeni ve Yahudilerin malları gasp edildi, canlarına kast edildi. İmparator isyanın büyüyeceğinden korkarak Pat-rik'ten ayaklanmayı bastırmasını istedi. Patrik Cerularius da İmparator'un ricasını kırmadı ama bir şartı vardı; Ortodoksluk korunacak ve Papa'nın hükmü geçersiz sayılacaktı. İmparator bu şartı hemen kabul etti ve isyan Cerularius'un yaptığı kısa bir konuşmadan sonra başladığı gibi bir anda sona erdi. 1054 yılında Bizans'ta en güçlü kişi Patrik Cerularius'tu.

İlginçtir ki bu isyanın yaşandığı sıralarda imparator Pa-pa'ya bir elçi göndererek ondan yardım istemişti. Elçi Ro-ma'ya vardığında ne yazık ki Papa'nın huzuruna çıkamamıştı, çünkü Papa üç gün önce ölmüştü! İki Kilisenin işbi-lir dinadamları Kardinal Humbert ve Patrik Cerularius, Hristiyan Alemini bölen bu olayda Papa'nın müdahalesi olmasın diye ondan boşalmış olan Taht'a yeni Papa atanmadan bu kopuşu gerçekleştirmemişlerdi. Katolik Kilisesinin uyguladığı bir geleneğe göre Papalar'ın ölümü üç tam gün gizli tutuluyordu. Papa'nın öldüğünü Humbert ve Cerularius biliyordu ama askeri hareketleri yönetmekte olan İmparator henüz duymamıştı... İki Kilise arasındaki bu kopukluk tam 911 yıl sürdü ve Katolik ve Ortodoks Kiliseleri -İstanbul'daki günümüzde Fener Patrikhanesi olarak bilinen merkez- ilk kez 1965 yılında bir araya gelebildiler. Bu ayrılığın baş mimarlarına neler oldu dersiniz; uyanık keşiş Humbert daha sonra IX.

Stephan adıyla Papa oldu. Patrik Cerularius ise 'afroz' olayından kısa bir süre sonra ölen imparatorun eşi İmparatoriçe Theodora ile ters düştü. Papa'yı ve imparatoru yenen Patrik, kadının fentine yenildi ama yılmadı. Doğu Roma'yı bir süre için Theodora'nın gözdesi ve imparator yaptığı VI. Michael yönetti. Ne var ki bu kez de sahneye filozofların başı Michael Psellus çıktı. Bizans'a Herme-tizm'i sokmakla suçlanan bu tarihçinin hazırladığı bir plan Cerularius tarafından uygulandı ve VI. Michael bir yılın sonunda devrildi. Theodora da öldü. İmparatorluk Cerularius ve Psellus'un isteğiyle asi general Isaac Com-menus'a verildi. Nedir ki bir süre sonra Psellus yeni imparatorun desteğiyle Cerularius'u tutuklattı ve Bizans'ın tanıdığı en hırslı Patrik 21 Ocak 1059'da daracık bir hücrede ölünceye kadar gözaltında tutuldu.¹⁶

1054'te meydana gelen olaylarda ilk sıralarda görev ve sorumluluklar yüklenen tarihçi-felsefeci Michael Psellus, gerçekte çok esrarengiz bir adamdı. Güçlü bir felsefeci ve bilgili bir tarihçi olmasının yanı sıra usta bir tartışmacı ve 'monarşist' bir bürokrattı. Aya Sofya Kilisesi'ni merkez alan gizli bir filozoflar örgütü kurmuştu. Bu örgüt çeşitli dillerde yazılmış, çok eski bazı metinleri Kilise yönetiminin haberi ve bilgisi olmadan tercüme ederek kendi aralarında tartışıyordu. Bu tartışma konularının neredeyse" tamamı Hristiyanlığın dogmalarıyla ters ve ona karşı olan fikirler ve görüşler üzerine kurulmuş tezlerdi. Psellus sofu bir Platonist'ti, Isa'cı değildi. Kendi yazdığına göre insan tıpkı antik çağın filozoflarının yazdıkları gibi 'Toplumsal Varlık'tı Kilise ise bunun tam tersine inanıyordu ve insanları da buna inandırmaya çalışıyordu. Psellus Kilise'nin dogmalarına karşı 'akıl'ı savunuyordu- 'iman'ı ikinci pla-

Aytunç Altındal

15

na atmıştı. Pagan filozoflara Hristiyanlığın kutsal ermişlerinden ve azizlerinden daha fazla atıflarda bulunuyor, onların geleneklerini övüyordu. Psellus'un kendi gizli çevresine aktardığı gizli bilgiler Kilise yönetimi tarafından

du-yulsa herhalde hemen *pleps sanctamn* önüne atılırdı. Psellus'un Bizans'ın gündelik hayatına kattığı bazı gelişmeler onun nasıl düşünüp davranmış olduğunu açıklıyordu. Örneğin 11. yy'ın ortalarında İstanbul'da sadece dokumacı kadınlara özgü olan ve *Agatha Günü* diye adlandırılan özel toplantılar ve törenler yapılmaya başlanmıştı. Oysa Kilisenin takviminde böyle bir ayin yoktu, hiç kimse kilisenin takviminin dışındaki bir ayini düzenleyemezdi. Psellus bu konuda devreye girdi ve gerçekte tam bir Pagan Ayini şeklinde düzenlenen ve en aşırı cinsel gösterilerin yapıldığı bu özel günü, kitaba uydurup yasaklatmayıp kökleşmesini sağladı.

Psellus'un yetkili olduğu dönemde İstanbul garip düşünceleri, inançları ve görüşleri olan bir takım esrarengiz adamların ve onların yönettikleri örgütlerin başkenti olmuştu. Bunlara iki örnek verelim: Calabriali Neilos adlı cahil bir köylü, kendisine gaipten mesajlar geldiğini öne sürerek İsa'nın Tanrı'nın oğlu olmadığını vaaz ediyordu. Neilos'a göre Bakire Meryem'e de *Theotokos* (Tanrı'nın Annesi) denilmesi gülünçtü.¹⁷ Neilos, Kilise'nin kabul ettiği İncil'den değil, İ.S. 325'deki İznik Konsili'nde yasaklanmış olan ve Apokirif diye bilinen İnciller'den atıflar yapıyordu. Bir de söylem geliştirmişti: "Biz O'nu (Bakire Meryem) evlendirmedik ama O karşımıza gebe çıktı!"

Tam bir rasyonalist olmasına rağmen Psellus "cinlere" (Demonia) inanan bir bilim adamıydı. Ona göre, örneğin kırsal alanlarda *Babo* adıyla anılan bir kötülük cini vardı. Psellus bundan yola çıkarak *Baboutzikarioi* diye bir tür cin çarpması hastalığı tanısı oluşturmuştu.

16

Yoksul Tanrı

İlginçtir ki Psellus babasından değil ama annesinden çok etkilenmiş olduğunu ve onun çok "garip" bir kadın olduğunu yazmış ve söylemişti. Gerçekten de Psellus'un annesi Bizans'taki kadınların evliyası gibiydi. Öldüğü zaman cenazesine binlerce kadın katıldı ve son giydiği rahibe giysisi (Habit) 1000 parçaya bölünerek, koruyucu olacağı varsayılarak kadınlara dağıtılmıştı.

Nedir ki Psellus'un, Kilise'nin dini ve Kutsal saydığı metinlerden çok "gizli ve yasak öğretilere" büyük bir merakı vardı. Bunların başında da *Hermetizm* geliyordu. Bu, Hristiyan babaları tarafından kesinlikle yasaklanmış bir öğretiliydi. *Bu* konuda Psellus ve Cerularius birbirlerini suçlamaya kadar varan tartışmalar yapmışlardı. Psellus Kili-se'ye bildirmeden *Corpus Hermetica* diye bilinen ve sadece birer nüshaları bulunan kitapları Grekçeye çevirmiş ve bazılarını da çevresindekilere çevirtmişti. Bununla kalmamış, bu gizli ve yasak öğretileri kimseye fark ettirmeden hem Kilise'nin Liturgy'sine (ayin töreni vb.) sokmuş hem de halkın gündelik yaşamına aktararak onların farkında olmadan Kilise'nin koyduğu ve ön gördüğü ilkeler doğrultusunda değil Hermetik ilkeler doğrultusunda yaşamalarına aracı olmuştu. Buna Hristiyan literatüründe *inculturati-on* deniliyordu. Ve bu da bir tür misyonerlik faaliyeti idi. -ancak Psellus'un uyguladığı *inculturation* tamamen Hristiyan dogmalarına karşı olan bir misyonerlikti. Psellus'un bu gizli çalışmaları fark edilseydi önce Yedikule Zindanları'na, oradan da ipe giderdi. Psellus, Hermetik gizli metinlere 1050 yılında -1054'te-ki olaylardan dört yıl önce- Harran'daki (Urfa) son *Sabii* Maabedi yıktırılınca sahip olmuştu, kitapları ve diğer kutsal metinleri kaçıranlar bunları niçin Psellus'a getirmişlerdi, bilinmiyor. (Sabiiler, İncil'de ve Kuran'da adlarından söz edilen ve Subba diye bilinen Gnostik-Hristiyanlardır.

Aytunç Altında

17

Bunlar Vaftizci Yahya'ya bağlıdırlar ve İsa'yı önemsemezler. Ayrıca Bakire Meryem'e saygı duymazlar. Mecdeli Meryem'i ve Sofya dedikleri Hikmeti -dişil prensibi- yüceltirler.) Aya Sofya'da kurduğu gizli hücrede Psellus işte bu metinleri kendi seçtiği kişiler aracılığıyla hayata aktarıyordu. Tilmizleri arasında Araplar ve Keltler de vardı.¹⁸ (Katolik dini metinlerinde Sofya 'Divine Wisdom= İlahi Hikmet' olarak tesmiye edilmiştir. Gerçekte olmayan bir azizedir.) Ur-fa yakınlarındaki Harran gerek dinler tarihinde gerekse toplumsal tarihte çok belirleyici ve önemli bir merkez olagelmisti. Antik Çağ'da Abraham (Hz. İbrahim) burada doğmuş ve üç monotesit (tek Tanrı) dinin başlatıcısı olmuştu.

Ayrıca ilk üniversite dengi okul da İ.Ö. 1000 yıllarında burada kurulmuştu. Harran, gizli ilimlerin (Occult) ve onun Alşimizm ve astrolojiyle birlikte en önemli kolu olan Hermetizm'in merkezi konumundaydı. Hermetizm, Harran'da yaşayan Sabiiler ile Mardin çevresindeki Yezidi-ler için resmi din mertebesindeydi. Bu Sabii versiyonunda Hermetizm özellikle Astroloji (İlm-i-Nucüm), el okuma (palmistry), tılsım (Talisman) ve muska=Vefk (Amulet) yazma dallarında çok derin gelişme göstermişti. Sabiilerin bir de Hermetizm -büyü, karabüyü, fal, sihir vd.- öğreten tüm dinlerce yasaklanmış kitabı vardı. Batı dünyası işte bu *En Yasak ve En Gizli* kitabı Psellus'un çevirisiyle öğrendi. Psellus, İncil'den çok önce yazılmış olduğu bilinen bu kitaba *Picatrix* adını koymuştu, sonraki yüzyıllarda hep bu adla anıldı. Oysa kitabın gerçek adı başkaydı: *GhayatalHakim*" (Hikmet Sahibi Olanların Tanrısı). Psellus İstanbul'da herin etizmi yayarken ona bu gizli faaliyetlerinde en çok yardımcısı John Italos adlı filozof destek olmuştu. İtalos Psellus'tan sonra *Filozofların Konsülü* yapıldı ve İtalos da aynı yoldan gitti. Ve O da Psellus gibi ileriki yıllarda *'Heretik ve*

18

Yoksul Tanrı

sapkın' olarak yargılandı ve cezalandırıldı. Psellus Bizans'ı Hermetizm ile tanıştıtırırken Fransa'da da şaşkırtıcı gelişmeler yaşanmaya başlanmıştı. İnsanlar hiç alışmadıkları bilgileri içeren kitaplar okumaya başlamışlar ve yaşam tarzlarında köklü değişiklikler yapmaya koyulmuşlardı. Avrupa'da ki ilk 'romanlar' işte bu dönemde yazılmaya başlandı. İlk Marie de France kadın duygusallığını anlatan uzun şiir denilebilecek bir eser yazdı. Sonra Chretien Troyes, 1170'lerde ünlü Lancelot ve Parceval efsanelerini Yuvarlak Masa Şövalyeleri'ni yazdı. Aynı yıllarda ona rakip bir romancı daha vardı : Bogomil / Cathare bölgesinde doğup büyümüş olan Gautier d'Arras. Hermetizm ve Occult bilgilerine sahip bir kişiydi d'Arras. Eski soylu ve zengin bir aileden geldiği biliniyordu. 1160'ta şaşkırtıcı bir roman yazdı. O günlere değin tabu sayılan ve hakkında Kilise tarafından çıkartılmış nice kötü söylenti bulunan bir ermişin hayatıydı bu. Gautier d'Arras romanında bu kişiyi yüceltmış, neredeyse İsa'nın eşiti mertebesine çıkarmıştı. Gautier d'Ar-ras'ın kahramanının adı Tyanalı Apollonius idi. Katolik Ki-lisesi'nin

'baş' düşmanı olarak işaretlediği Anadolulu Pagan ermiş...¹⁹
11. yy'ın ikinci yarısından itibaren İspanya'da da garip gelişmeler olmaya başlamıştı. İlk Psellus'un Grekçeye çevirdiği Picatrix İspanyolca'ya çevirildi. Bunu Hermetizm'in en önemli kitaplarından ve belgelerinden olan *Emerald Tablet* (Zümrüt Metin) çevirisi izledi. İslam okül-tist ve Kabbalist'i İbn-i-Masarra (883-931) bir Magi olarak yazdıklarıyla adından en çok söz edilen kişilerden biri oldu.²⁰ Onu İbn-i-Arabi izledi (1165). Ünlü Nostradamus'un Kehanetlerinin tamamına yakını Arabi'nin çalışmalarından yola çıkılarak kurgulanmıştır. Bunlara ek olarak Antik Yunan ve İyonya, Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarının yazar ve filozofları da Batı'ya yeniden giriş yaptılar.

Aytunç Altında!

19

Plato, Aristo, Empedokles, Sokrat ve Homer okunmaya ve okutulmaya başlandı.

Hermetizm'in bilime, sanata ve kültüre doğrudan ve/veya dolaylı olarak katılmasıyla birlikte katı ve kendi içinde kapalı devre işlenen Hristiyan Alemi'nde ilk Rönesans hareketleri filizlenmeye başladı. Sanıldığı gibi tersine Rönesans 14. yy'da değil 11. yy'da başlamıştı! Örneğin Kur'an'ın ilk Latince çevirisi bile 1143'te İspanya'da yapılmıştı. Benzer şekilde Pisagor'un sayılara dayalı gizli öğretisi ilk kez 11. yy'da Bizans'ta yeniden ortaya çıkmıştı. Bu yeni fikirlerin, görüşlerin ve inanç sistemlerinin tamamı istisnasız Hristiyan *dogmaticjue*'me aykırı, ona kesinlikle karşı yorumlardı.

Batı Avrupa Rönesans'a yönelirken Bizans bambaşka bir yola saptı. Aynı şekilde Roma Kilisesi de artık iyice düşmanı gibi gördüğü Bizans'a karşı bambaşka bir strateji geliştirdi. Madem ki Bizans neredeyse Hermetizm'le özdeşleşmişti, Roma da yaklaşan bu tehlike karşısında önlemler almaya karar verdi. İlk Haçlı Seferi'ni (1090) örgütleyerek hem yeniden bir 'iman' tazeletmeyi hem de rakipleri İslamiyet ve Ortodoksluktan kurtulmayı planladı ve bunları hayata geçirdi. Avrupa'da bir yanda Rafizi/sapkın inanç sistemleri, diğer yanda imanlarını Roma'ya gösterebilmek ve İslam Alemi'nin

ve Doğu'nun dillere destan servetini paylaşabilmek için yanıp tutuşan yoksul düşmüş şövalyeler ve aç köylüler arzularına bir an önce kavuşabilmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Roma Kilisesi'nin I. Haçlı Seferi'ni örgütlemeye başladığı sıralarda İspanya'da Cadiz ve Granada kentlerinde vaazlar veren, kitaplar yazan kim olduğu ve nereden geldiği bilinmeyen bir adam dikkatleri üzerinde toplamaya

20

Yoksul Tanrı

başlamıştı. Adamın adı Artephius idi. Bu adın ne anlama geldiği bilinmiyordu ama Artephius bu adı gündelik hayatında sadece kolaylık olsun diye kullandığını, gerçek adının ise Apollonius olduğunu öne sürüyordu. Nasıl olmuşsa 1. yy'da yaşamış olan Apollonius, 1000 yıl sonra çı-kagelmiş ve Katolik Kilisesi'nin karşısına dikilivermişti. Artephius'un dediğine göre o Apollonius'un *reincarnati-on'u* (yeniden canlanmış) idi. Tyanalı Apollonius'un hayatı ilk kez , Roma İmparatoru Septimus Severus'un bilge eşi İmparatoriçe Julia Dom-na tarafından yazdırılmış ve İmparatorluk arşivine konulmuştu. 3. yy'ın başlarında (İ.S. 220 yıllarında) yazılan bu kitap Kilise için 'en tehlikeli' kitap sayılmıştı. İ.S. 325'te Konstantin tarafından toplanan İznik Konsili'nde Apollonius'un tüm kitaplarının yok edilmesine, büstlerinin kırılmasına, mabetlerinin yıkılmasına yol açan kararlar alınmıştı. Şimdi Artephius'un ortaya çıkması Kilise'de şok yarattı. Artephius on kitap yazdı. Bunların hepsinde de aynı cümle vardı: "Arthepius, Tyanalı Apollonius'un bilgilerini aktarmaktadır." Kitaplarda o güne kadar hiçbir filozofun veya okültistin bilmediği duymadığı büyü, sihir, astroloji ve tılsım formülleri vardı. Kilise onu yakmadan önce Arthepius ortaya çıktığı gibi yine esrarengiz bir şekilde kayboldu. Tıpkı 1000 yıl önce Cadiz ve Granada'da bulunmuş olan Tyanalı Apollonius'un ortadan kaybolduğu gibi...

Psellus'un Bizans'ta başlattığı değişim onun ölümünden sonra da yardımcıları, öğrencileri ve tilmizleri tarafından sürdürüldü. Bunların en ünlüsü 13. yy'ın sonlarında ünlenen Pleton'du. Onun gayretli çalışmalarıyla Herme-tizm

neredeyse Bizans Kilisesi ile özdeşleşti. Papalık bu

Aytunç Alıncı

21

gelişmeye kayıtsız kalamazdı. Papalık Avrupa'da güçlenmiş ve düzenlediği Haçlı Seferleri ile maddi olanaklarını da arttırmıştı. Onlara göre sıra Bizans'ın cezalandırılmasına gelmişti. Papalık en uygun ortamı 4. Haçlı Seferi sırasında elde etti. Kudüs'e ulaşmak için yola çıkan Haçlılar 1204 baharında İstanbul'a varmışlardı. İmparator bazı kuşkulara kapılarak Haçlılar⁷ in karşıya geçmelerini engelleyince Haçlılar da Papa'dan izin alarak İstanbul'u kuşattılar ve 13 Nisan 1204'te kente girerek yağmalama soygun ve tecavüz eylemlerine başladılar. İstanbul, Cerularius'un o çok korktuğu sona duçar olmuş ve Latinler'in eline düşmüştü.²¹ İstanbul'un tüm zenginlikleri yağmalandı, en değerli eserler, bu arada tüm el yazması kitaplar Batı'ya kaçırıldı. Ortodoks Kilisesi hukuken varlığını sürdürdü ama fiilen tüm etkisini ve gücünü Roma'ya devretti. İstanbul'da bir Katolik Katedral'i açıldı. Latinler'in işgali sırasında, Ermeniler başdüşmanları Ortodoks Rumlar'dan intikam alabilmek için Latinler'le işbirliği yaptılar. Ama 1261'de İmparator Bizans'ı geri alınca İstanbul'da ilk katliam Latinler'e değil Ermeniler'e uygulandı. Binlerce Ermeni Bizans kılıcıyla yok edildi.

Bizans yeniden kuruldu, Kilise yeniden güçlendirildi.²² Bütün bu olaylara sessizce tanıklık eden Aya Sofya'da da bazı değişiklikler yapılmaya başlandı. Bizans'ın Latin-ler'den kurtarılmasını simgeleyen yeni bir mozaik Aya Sofya'ya konuldu. Nedir ki bu daha önce hiç görülmemiş duyulmamış tarzda yapılmış 'yeni' bir İsa üçlemesi (Trini-te) idi. Bu yeni mozaik Deesis diye adlandırıldı (bkz: Ek). Bu betimlemede İsa Mesih iki yanında da Sabiilerin taptığı Vaftizci Yahya ile Meryem vardı. Bu mozaik İmparator'un iste ' ile ama eski Patrik Blemmydes ile yeni Patrik Arsenius Autoreianos'un itirazlarına rağmen Aya Sofya'ya yerleştirilmişti.

İmparator kendisinin *Epistemonark*

22

Yoksul Tanrı

(Kilise'nin Başı Olan Egemen) olduğunu, Ortadoksluğun esasta ondan sorulması gerektiğini bildirmişti. Patriklerin

yapabileceği hiçbir itiraz kalmamıştı. Ne var ki yıllar süren bu tartışmalar sırasında başta İstanbul'da sonra da Anadolu'nun *Ekümenik* alanlarında Aya Sofya'daki diğer kutsal ikonlar ve resimlerle hiçbir benzerliği olmayan bu mozaikle ilgili çok garip iddialar kulaklara fısıldanmaya başlamıştı. Bu söylentileri çıkartanlara göre mozaikte resmedilmiş olan kişi Yüce Rab İsa Mesih değildi. Ya kimdi? Tyanalı Apollonius adlı bir Pagan'dı... Ama söylentiler bu kadarla da kalmamıştı. Dahası ve daha vahim olanları da vardı. İddia sahiplerine göre Deesis Mozağındeki kişi gerçekten de Tyanalı Apollonius'tu çünkü İsa Mesih (Jesus Christ) diye bir kişi aslında hiç yaşamamış ve var olmamıştı... İsa Mesih İznik Konsil'i sırasında Kilise'nin yöneticilerinin uydurdukları bir 'Resimli roman kahramanıydı', tamamen sanal bir kişilikti, ne yaşamış ne de İncil'de anlatılan mucizeleri yaratmıştı. Dahası, var olduğu söylenen 12 Havarisi de hiçbir zaman var olmamıştı. İsa Mesih'in Tanrı'nın oğlu olduğu ve bakireden doğduğu iddiası ise Kilise Babalan'nın uydurdukları koskoca bir yalandan ve ürkütücü bir masaldan öte anlam taşımıyordu...²³

1.2. Karanlık Kilise'deki Mandyllion

"in what concerns the State act as a king; in what concerns yourself act as a private man."

'Devleti ilgilendiren konularda kral gibi; kendini ilgilendiren konularda özel bir insan gibi davran.'

Apollonius öf Tyanalı

Aya Sofya'nın ilk resmi adı *Büyük Kilise* (he megale ekklesia) idi. Bu görkemli yapı, sanıldığı gibi İstanbul'un kurucusu büyük Konstantin tarafından değil onun oğlu 2. Konstantius'un (337 - 361) döneminde inşa edilmişti. İlk hali günümüzde bilinen görüntüsünden çok farklıydı. Örneğin bugün hayranlıkla seyredilen o görkemli kubbesi ve yarım kubbeleri yoktu, ahşap düz bir çatısı vardı. İçi de aynı değildi, daha küçük ve düz ayak girilen basit bir bazilika görünümündeydi. Model olarak Baba Konstantin'in 335 yılında Kudüs'te yaptırdığı *Holy Sepukhre* bazilikası örnek alınmıştı.

2. Konstantius'un Katedrali 404 yılında tanınmayacak şekilde yandı. Günümüzde o Kilisenin temellerinde kullanılmış olan

bazı büyük taş bloklar halen Aya Sofya Müzesi' nin bahçesinde durmaktadır. Binayı 2. Theodius (408-450) yeniden onardı. Ancak ilk inşaat planlarına sadık kalmadı, değişiklikler yaptırdı. Katedral yeni haliyle 425 yılında yeniden Büyük Konstantin adına tescil edildi. Böylece Aya Sofya'nın Patrikliğe değil, İmparator'a ait olduğu belgelere geçmiş oldu.

23

24

Yoksul Tanrı

Bu güzel yapıya Aya Sofya adı ise 430 yılında verildi. Yapılışından yaklaşık 90 yıl sonra(!) 2. Theodius çok zengin ve kültürlü bir ailenin kızı olan Atheis- Eudocie ile evliydi ve imparatoriçe gerçekten de son derece etkili bir kadındı. Hristiyanlığın Dogmatik Öğretisine hiç uymayan, ona tamamen ters düşmeyi göze alan, Pagan geleneklerine inanan bir kişiydi. İstanbul'da ilk üniversite dengi okul onun girişimiyle kuruldu. Daha sonra Michael Psellus'un Konsüllüğünü yaptığı kurum, işte bu Pagan geleneklerine göre yaşamayı neredeyse Hristiyanların İmparatoriçesi olmaya yeğlemiş olan kadın tarafından kurdurulmuştu. 2. Theodius bu kurumdan yetişen bilginlerin isteği üzerine ilk Bizans Anayasası kabul edilen belgeyi yazdırdı: *Codex Theodius* adıyla bilinen bu belge daha sonra 6. yy'da Jüs-tinyen tarafından on hukukçuya yazdırılacak olan ünlü Jüstinyen *Codex'ine* kadar Bizans ve Doğu Roma İmparatorluğu'nun yönetilmesinde en önemli rol oynayan yasa-lar-üstü 'Yasa' statüsünde kaldı.²

2. Konstantinius'un Büyük Kilisesi'nin adının değiştirilerek Aya Sofya yapılmasında da Atheis-Eudocia'nın etkisi olmuştu. İmparatoriçe bu değişime itiraz etmek isteyen dinadamlarını kadınlığını ve bilgisini kullanarak devre dışı bırakmayı başardı. İ.S. 430 yılında yeniden inşa edilen Kilisenin adı tüm belgelere İmparator Kilisesi Aya Sofya olarak geçirildi. (İmparatorların taş giydikleri Kilise olduğu için aynı zamanda İmparator'u Taçlandıran Ana "Kilise unvanını da taşır.) Sözüün burasında ister istemez kısaca *Sophia* kavramının üzerinde durmak gerekiyor. Bu sözcük 'Hikmet=Wis-dom'

anlamına gelmektedir. Nedir ki Hristiyan öğretisinin *Synoptic* denilen ve İ.S. 325 yılında toplanan İznik Konsili'nde kabul edilen ilk üç *Gospel*'inde hiç geçmemektedir. Ve Hristiyanlığa tamamen dışsal ve seküler bir kav-

Aytunç Altındal

25

ramdır. (*Gospel*, Yeni Ahit'in ilk dört kitabının herbirine verilen addır. *Gospelleri* yazdıkları varsayılan Markus, Matta, Luka'ya da Evangelistler denilir. İlk dört kitap bir '*Evangelium* 'dur.)

İlginçtir ki, 4. Evangelist'in *Gospel*'i olan *Johannah Gospel*'inin ilk satırı bu sözle açılmıştır. Bu *Gospel* ile diğerleri birbirlerinden öylesine farklıdır ki günümüzde bile bazı Hristiyanlar ilk üçe önem verip 4. *Gospel*'i görmezlikten gelebilmekte ve/veya sadece onu okuyup ötekileri atlamaktadırlar. Nedir ki, aslolan tamamını kabullenmektir. İlahiyatçılar açısından ise bu dördüncü *Gospel* bir '*Enigma*=*Muamma*'dır. Bu nedenle '*Heretik*' sayılması gereken bir metindir.³

4. *Gospel*'i yazdığı varsayılan John adlı kişinin kimliği de meçhuldür. Bu kişinin İsa'nın öğrencilerinden ve/veya tilmizlerinden birisinin olması da pek olası değildir. Çünkü İsa'nın Havarileri olarak bilinen kişilerin -daha sonra eklenen Saul=Paul hariç- tamamı (12 kişi) cahil, yoksul ve eğitimsiz sıradan Yahudilerdi. '*Sofya*' kavramı Yahudiliğe değil Hellen Kültürüne ait bir kavramdı ve İsa'nın döneminden önce Yahudi Baş Hahamları Hellen Kültürüyle ilişkiye girilmesini kesinlikle yasaklamışlardı. Dolayısıyla Havari olarak adlandırılan bu kişilerin '*Sofya*'nın anlam ve önemini bilmeleri olası değildi. Hellenizm'de '*Logos*' (Kelam ve kelime) olarak kullanılagelmışti ve Pagan dünyasının en temel şifresi ve kavramıydı. Kim olduğu bilinmeyen kişi işte sadece Paganlara ait ve çeşitli sırların taşıyıcısı olan bu kavramı almış ve kendi *Gospel*'inin ilk cümlesini bununla kurmuştu: "*Başlangıçta Logos=Kelam vardı ve o Tanrıyla birlikteydi.*" (John, I.I) Böylece *Synoptic*'e göre Tanrı'nın oğlu olduğu söylenen İsa

Mesih John'un Gos-pel'inde Pagan'ların '*Logos*'u yapılmıştı. Kaldı ki Tanrı'yla 'birlikte' olmak önermesi de Yahudiliğe değil, Pagan filo-

26

Yoksul Tanrı

zorlarına aitti. John'un Gospel'inde İsa, '*Tanrının kelamı/hikmeti*' haline getirilerek Paganist Hellenlerin '*Sofya*'sı ile özdeşleştirilmişti.⁴ Nasıl olmuş da Paganlara karşı acımasızca ve hunharca düşmanlık besleyen Hristiyan yöneticiler, rakiplerinin en temel fikrini ve kavramını alarak kendilerine mal etmişlerdi? Bu sorunun yanıtı özellikle de son elli yıldır ilahiyatçılar ve bilim adamları tarafından araştırılmaktadır.

Bu garip eklemlene gerçekte tamamen siyasi nedenlere dayanıyordu. Hristiyanlar Anadolu'da çok etkili değillerdi. 4. yy'ın ortalarına doğru İstanbul'da etkili hale geldiler ama Anadolu'da egemen olan inanç-sistematığı hâlâ Paganist ve Hellenikti. O yüzyıllarda İstanbul'daki Kilisenin ve Patriklerin en güçlü rakibi Hellenlerdi. Bunlar özellikle Batı ve İç Batı Anadolu'da, Karadeniz'de -örneğin Sinop ve çevresinde- ve Güneydoğu Anadolu'da çok etkiliydiler. Hellenler Paganizm'e bağlıydılar ve Hristiyan olmak istemiyorlardı. Onların Hristiyanlaştırılması hem çok kanlı oldu hem de 8. yy'ın sonlarına hatta bazı bölgelerde 9. yy'ın ortalarına kadar sürdü. Diğer bir deyişle Anadolu'daki Paganlar '*Populus Romanus*' sayılan '*Genti*'-e'nin aksine Hristiyan olmamakta direndiler. Onların dirençleri Jüstinyen ile başlayarak -bu imparator Hristiyan misyonerliğini teşvik amacıyla küçük bir kasabanın Hristiyanlaştırılması için yetmiş bin altın göndermişti- kırıldı. Yine de 9. yy'ın ortalarına kadar yer yer kendi '*Syncretist*' (eklemleyici/birleştirici/aktarmacı) inanç sistemleri içinde yaşadılar. İşte Sofya bu anlayışın ürettiği bir kavramdı ve Doğuda Hellenler için '*Divine YJisdom*'ı simgeleyen '*Kutsal İlahi Zeka/ Hikmet*'i simgelemek için kullanılıyordu.⁵

Sofya'nın Hristiyanlıkla uzlaşır bir yanı yoktu, tam tersine ona dışsal ve seküler bir anlayışın ürünüydü. Ne

Aytunç Altındal

27

var ki Hristiyanlığın Kurucu Babalar'ı bu kavramı alıp buna bir de dramatik bir efsane ekleyerek, sanki 'Sofya' adında sofı Hristiyan mümin bir kadın yaşamış ve Paganlar tarafından hunharca öldürölmüş gibi ona bir de "Azizelik-Aya=Saint" atfetmişlerdi. Gerçekte "Azize Sofya" diye bir kadın ne var olmuş, ne yaşamış ne de Paganlar tarafından öldürölmüştü. Bu tamamen uydurma idi. Tıpkı Kilise Babaları'nın İsa'yı "Logos=Word" (kelimetullah) yaptıkları gibi... Onların tek amacı vardı o da Hristiyan olmamakta direnen Pagan Hellenleri bir an önce kendilerine bağımlı hale getirecek olan ve temelleri İznik Konsi-li'nde atılmış olan "Yeni İsa Dini"ne sokmaktı. (Bizans için... 4-9. yy'lar arasında Anadolu "Natolia" diye biliniyordu. Bu sözcük Taşra anlamına geliyordu. Çünkü henüz tam anlamıyla Ekümenlik sayılmıyordu, hâlâ yer yer Paganist inançlar vardı. 9. yy'dan sonra bunların tamamı ortadan kaldırılınca Natolia'nın başına (A) takısını getirdiler. Grekçede bu ek "olumsuzluk" ifade eden takıydı. Böylece Natolia artık taşra olmaktan çıktı, Bizans oldu. Bu yüzyıldan sonra Bizans yeni "Ekilmene" olarak Slav topraklarını seçti ve iki yüzyıl içinde onları Ortodokslaştırdı.) Pagan Hellenleri için "Dişil İlke" olan Sofya-Hikmet böylece İsa'ya atfedilerek "Logos Eril İlke" yapılmış oldu. Logos, Anadolu'daki Stoacı Hellenler için "İlahi Akıl" anlamında (Logos spermatikos) kullanılıyordu ve bu da "Doğal Yaratılışı" gösteriyordu.⁶ Oysa Snynoptic'e göre İsa" Bakire Meryem'den "Doğal Olmayan" tarzda doğmuştu!!! John'un Gospel'i gerçekte, 1. yy'da Anadolu'da egemen olan ve Tyanalı Apollonius'un da yaydığı Hermetik Gizil Öğretiyle büyük ölçüde örtüşen bir metindi.

Aya Sofya 13 Ocak 532'de başlayan "Nika" isyanı sırasında bir kez daha yıkıldı. İmparator Jüstinyen'e karşı birlikte ayaklanma başlatan "Maviler ve Yeşiller" tüm İstan-

28

Yoksul Tanrı

bul'u kan ve ateşe boğdular. Sayısız kutsal mekan ve devlet binası yakıldı, yağmalandı. Bu ilk örgütlü sokak terörü bazı senatörlerin de desteğini alarak imparatorun ve güzel ve

fettan karısı Theodora'nın sarayının kapısına dayandı. Bizans'lı bir sirk cambazının kızı olan eski fahişeler kraliçesi Theodora korkarak kaçmak isteyen Jüstinyen'i durdurdu. Asilerin liderleriyle özel bir görüşme düzenledi ve onları olabildiğince oyaladı. Jüstinyen zaman kazandı ve yabancılar lejyonunu İstanbul'a soktu. Acımasız Goth süvarilerinden kurulu olan bu ordu Hypodrom'da -bugünkü Sultanahmet Meydanı- elli bin asiye kılıçtan geçirdi. İstanbul'da Jüstinyen'in ve Theodora'nın egemenliği yeniden tesis edildi. "Nika" sözcük anlamıyla "Yen, zafer kazan" demekti ama zaferi asiler değil fettan Theodora kazandı.

İşte Aya Sofya bu isyandan sonra bir kez daha yeniden inşa edildi. Günümüzde tüm görkemiyle seyredenlerde hayranlık uyandıran Aya Sofya bu üçüncü kez düzenlenmiş olan ibadethanedir. Jüstinyen yeni Aya Sofya'yı hem daha büyük - iç uzunluğu 135 m- hem de daha değişik bir anlayışla yaptırdı. Yeni Aya Sofya'yı inşa edenler MiletTi yaşlı Isidore ve Lydia-Tralesli Anthemius oldular. Bu iki usta gerçekte mimar değil, mekanisyen ve teknisyendiler. "Mechanikoi" diye biliniyorlardı ve bir tür mekanik bilimcileriydiler.⁷ Yeni Aya Sofya beş yıl on ayda tamamlandı. Ünlü Chartes Katedrali'nin on iki yılda, Roma'daki St. Pe-ter Katedrali'nin seksen yılda tamamlandıkları düşünülürse Jüstinyen bir dünya rekoru kırmıştır denilebilir. Aya Sofya'nın iç dekorasyonunda Libya'dan, Mısır'dan, İtalya'dan ve diğer uzak ülkelerden getirilen renkli mermerler kullanılmıştı. Görkemli kubbesi ise yakın zamanlara kadar -Sinan'ın kubbesi ile birlikte- dünyanın en güçlü, büyük ve görkemli üç kubbesinden biri olarak anıldı. Jüstinyen ve Theodora Aya Sofya'da o kadar büyük de-

Aytunç Altındal

29

ğişiklikler yaptırmışlardı ki, bazı din adamları bu değişimlerin Ortodoksluk inanana ters düştüğünü söylemeden edemediler. Aya Sofya, onlara göre mimarisi, geometrisi ve matematiği ile neredeyse bir Stoacı-Hermetik Pagan Mabedi benzeri mekanlarda bulunabilecek tasarımları yansıtıyordu. Din adamları pek de haksız değillerdi.

Nedir ki, Aya Sofya'nın yarım kubbelerinden biri 558 yılında çöktü. Jüstinyen bu kez bu bölüme yeni bir ekleme yaptırdı ve Aya Sofya 24 Aralık 562'de -İsa'nın doğum günü olduğu varsayılan günde- bir kez daha imparator adına kutsandı ve tescil edildi. İç dekorasyonunda yer alan mozaikler, freskolar ve resimler daha sonraki yüzyıllarda değişik imparatorlar döneminde çoğaltıldı.

Aya Sofya'ya 13. yy'ın son çeyreğinde yapılan "*Deesis*" mozaiği de işte sonradan eklenen bu tip resimlerden, imajlardan biridir. *Deesis* sözcük anlamıyla kutsal üçleme demektir. Ancak Kutsal Üçlü olarak bilinen "*Trinite*"den farkı, *Deesis*'de, Baba , Oğul ve Kutsal Ruh'un değil "*Bakire Meryem'in, İsa'nın ve Vaftizci Yahya'nın*" bir arada üçlü olarak bulunmasıdır. Figüratif bir çalışmadır ve Bizans mozaik dekoru alanında uzman olan Antony VWhite'in yazdığına göre Bizans sanatının bir harikasıdır. "Bu olağanüstü figürler, duygusal ve psikolojik açıdan tamamen yeni bir anlayışı simgelemektedir," diyor White ve ekliyor "Batı Avrupa'nın en az yüz yıl ilerisindedirler,"⁸. Fatih İstanbul'u fethedince Aya Sofya'daki figürlerin üzerleri kapatılmış ve böylelikle korumaya alınmıştı. 1847'de Osmanlı yönetimi İsviçreli Gaspere ve Giuseppe Fossati biraderleri İstanbul'a getirerek mozaikleri açığa çıkarmalarını istedi. 1931'de ABD'deki Bizans Enstitüsü Thomas VWhite-more Başkanlığında Mabedin tüm temizlenme işini üst-

30

Yoksul Tanrı

lendi. 1934'te Atatürk Aya Sofya'yı müze yaptırdı. İşte *Deesis* Mozaiği bu temizlemeler sonunda ortaya çıktı. Yüzler hariç bazı bölümleri ne yazık ki kırılmalar ve bozulmalar nedeniyle izlenememektedir. *Deesis*'te sağda Meryem, solda Vaftizci Yahya vardır. Ortada ise İsa Mesih görünmektedir. Nedense Meryem'in elinde İncil yoktur -kural gereği olması gerekirdi. Bu ilginç husus, Meryem'in Oğlu İsa'yı kabul edip, İncil(ler)i umursamadığı anlamındadır. Mesih sol eliyle İncil'i tutmaktadır. Yüzler temiz bir çalışmayla ortaya çıkartıldıkları için ifadeleri gayet net görülmektedir.

Meryem'in hüznü bakışı ve Yahya'nın çilesi gerçekten de ustaca resmedilmiştir. (Yahya, başı kesilerek idam edilmişti.) İsa Mesih ise geleneksel giysisi içinde Aya Sofya'daki diğer imajlardan çok farklı bir bakışla kendisini seyredenlere bakmaktadır. Yine ilginçtir ki, Meryem, Mesih ve Yahya aynı kadraj içindedirler- oysa kural gereği ayrı olmaları gerekirdi. Nedir ki, konunun uzmanı olmayan kişilerin anlayabilmesi mümkün olmayan bir tür "Gizli" şifre işlenmiştir portreye. Bu şifre/ işaret İsa'nın sol kaşının üstüne çok ustalıkla, dikkat çekmeyecek şekilde işlenmiş bir "II=on bir sayısı" dır. Sanki Mesih'in sol kaşının üstünde belli belirsiz bir yara var gibidir... Ve bu şifre (yara) dikkatlice incelendiğinde "11 sayısı" olarak algılanmaktadır. Bu sayı ve yara garip ama gerçektir ki, ünlü Tyanalı Apollonius'un en belirgin simgesi/özelliğidir. Onun hakkında yazılmış olan kitaplarda ve yapılmış olan çalışmalarda, Apollonius'un gizli bir tarikata "inisye" edilirken sol kaşının üzerine bu "11 sayısına benzeyen yara"nın işlendiği yazılıdır. Dolayısıyla Apollonius'un tüm büst ve resimlerine yara işareti konulmuştur. (İnisye edilmek çok gizli bir tarikata ölüm yemini ederek katılmaktır, üye yapılmaktır. Tüm gizli örgütler üye alacakları kişileri önce uzun sınavdan

Aytunç Altındal

31

geçirirler sonra da üye yaptıkları zaman onlara kod adlar ve semboller verirler. Ayrıca bedeninin bazı yerlerine özel simgeler, işaretler -dövme gibi- işletirler. Örneğin sağ ayağın üstüne üçgen, sol avucun içine (X) işareti kazımak gibi.) Aya Sofya'daki İsa Mesih'in portresiyle ilgili bu iddia çok uzun yıllardır bilinmesine rağmen son birkaç yıldır gündeme getirilmeye başlanmıştır.⁹ İddianın sahiplerine göre Aya Sofya'daki Deesis Mozaiki'nde görülen kişi gerçekte İsa Mesih (Jesus Christ) değil, onun adı altına alınarak gerçek kimliği tarihten silinmiş olan Anadolu Ermişi'i Tyanalı Apollonius'tur! Tyanalı Apollonius genç yaşında pisagorcucu (Pythagorean) bir gizli (occult) örgütüne inisye edilmişti. (Ayrıntıları kitabın ikinci bölümünde bulacaksınız.) Sayılar ve

onların "*Sırları*" ile ilgilenen ve bunlardan yola çıkarak çeşitli öngörüler, kehanetler ve varsayımlar oluşturan bu örgütün 1. yy'daki ünlü kişisi Apollonius'tu. Sayılar ve bunlara ait "*İlim*" (numeroloji) aynı zamanda astroloji, alşimizm ve hermetizm ile bağlantılıydı. Sayıların ezoterik (içsel/batini) değerleri bu hermetistlere göre insanların hayatlarını yönlendirmekteydi. Sayılarla ilgili olarak Kutsal Kitap'ın eski ahit (Yahudiler için) bölümünde uzun bir yer ayrılmıştır. Cosmogony/Evrenbilim anlayışında "*Sayılar ve Sesler*" en önemli iletişim değerleriydiler. Sayılarla beraber ondan sonra geometri fazlasıyla önem verilen bir alandı. Tüm yapılar, başta mabedler ve ibadethaneler geometri aracılığıyla inşa edildikleri için geometri "*Kutsal Bilim*" olarak kabul edilmişti. (Aya Sofya'nın Geometrisi için bkz: Ek) Geometri ve onunla ilgili açık ve gizli bilgiler günümüzde hayatlarımıza yön vermektedir. Örneğin bir piramidi alalım, bunu topluma uyguladığımız zaman toplumsal katmanların konuşlanış tarzını görürsünüz. Ya da daire veya eliptik imajlar, tümü

32

Yoksul Tanrı

hayatın bir alanında karşılaşacağınız formlardır. Geometrinin bir tanımı da zaten "*formların sayılarla sentezi*" olarak yapılmıştır.¹⁰

Geometri ve sayılar occult ilimlerinde öylesine önemli rol almışlardı ki Masonlar bunu kendileri için bir tür "*İlah*" (deity) mertebesine yükseltmişlerdi. Masonların Anayasası'nda (Anderson Yasası 1723), ilk cümle şöyle açılmaktadır: "*Tanrı her Masonun yüreğine geometriyi yazmıştır. "* Anderson Yasası İngiliz Masonlarının İncil'i olmuştur." Geometri İslam ve Yahudilikte de önemli yer tutar. Özellikle de İslam mimarı ve yazım tekniklerinde örneğin Kufi yazımında geometrik formlar etkili olmuştur. Benzer şekilde Gothik Katedraller'in inşasında ve her türlü kentleşme (Urbanization) projelerinde Geometri en belirleyici unsurdur.¹²

Geometri Hristiyanlığın en önemli ve olmazsa olmaz simgesi ve sembolü olan Haç'ın şifresini taşır: Bir "*Küp*"ün altı

kanadını açtığınızda ortaya bir "*Latin Haçı*" çıkar.¹³

Tyanalı Apollonius işte sayıların ve geometrinin sırlarına sahip olan Neo-Pisagorcu bir Filozof ve Hermetistti. Apollonius, Alman araştırmacı Karlheinz Deschner'in de yazdığı gibi 1. yy'da İsa ve Havarileri ile aynı yıllarda ve büyük ölçüde aynı bölgelerde ve kentlerde yaşamıştı. Var olan tüm Occult ilimlerini -Cincilim (Demonology) Ma-gick ve Mantik- en iyi bilen ve bu bilgisiyle ünlenmiş kişiydi.¹⁴ ("*Mantic*" ve Türkçe'de bilinen Mantık çok farklı dallardır. Mantic ilimler denildiğinde çeşitli "*Okuma*" biçimleri anlaşılır, örneğin Augry=Kuşların hareketlerini okuyarak Doğa'nın Dili'ni Çözme Sanatı, Hyphomancy, Stolisomancy vd. gibi)

Apollonius'un inisiye edildiği gizli Pisagorcu örgüt

Aytunç Altındal

33

Orphic ve ondan önce var olan ve kökleri İ.Ö. 6-7. yy'lara kadar inen "*Kadmeioi ve Thelidei*" diye adlandırılmış olan gizli akımların sürdürücüsü konumundaki "*Synedria*" idi.¹⁵ Pisagorcu örgütler içinde Orphic geleneğe ve örgütlenme modeline (thiasoi) en yakın olan buydu. Pythagor'un kendisi (İ.Ö. 520 civ.) bu iki geleneği birleştirmişti. Orphic İnanç-Sistematığı ile Pisagorculuk el ele yürümüşlerdi. İnisiyasyonları da aşağı yukarı aynıydı. Örgüte üye yapılan kişi -genellikle 6-16 yaş arasında- en az beş yıl "*Konuşmama*" koşulunu kabul ederdi. Bu suskunluk örgütün sırlarıyla ilgili değildi. Günlük yaşamda gerekli ve zorunlu olan sözleri de konuşamazdı, örneğin su veya yemek isteyemezdi. Bu üç aşamalı bir dönemdi ve Pisagorcular bu döneme, "*Dilin üstündeki Öküz/ Dilinde Ağırlık Var*" (ox on the tongue), Orphicler ise "*Dilin Üstündeki Kapı*" ve Anadolu'daki diğer bir gizli Okült örgütü olan Eleusien Sıraları da, "*Dilin Üstündeki Anahtar*" dönemi diyorlardı. Apollonius beş yıl süreyle bu koşul gereği hiç konuşmadan sadece eğitim görerek yaşamıştı. Pisagorcuların diğer koşulu ise kadınlarla ilgiliydi. Gizli Örgüte üye yapılanların kadınlarla ilişkiye girmesi kesinlikle yasaktı. (Daha sonraki yüzyıllarda ortaya çıkan Hristiyan Monastisizm'i bu gelenekten kaynaklanmıştı. Keşişlerin ve Katolik Papazların evlenememe

zorunluluğu da bu gelenekten kaynaklanarak Aziz Paul tarafından Hristiyanlığa sokulmuştu ve tamamen Pagan Hermetizmi'nin bir unsuruydu. İlginçtir ki Papaların ve Katolik din adamlarının evlenmemelerini öngören Katolik Kilisesi'nin kurucusu Aziz Peter evli ve çocuk sahibi bir adamdı!) Pisagorcuların bir diğer koşulu saç ve sakalın kesilmemesiydi. Ayrıca vejeteryan olma zorunluluğu vardı. Bir başka koşul ise her sabah ve akşam -kış dahil- soğuk suyla günde iki kez yıkanmak zorunluluğuydu. Apollonius'un hiçbir kadınla ilişkisi olma-

34

Yoksul Tanrı

mış ve tüm yaşamı boyunca vejeteryan kalmıştı. Bedene işlenen özel dövme veya yara izleri ise onların alameti farikası idi. Daha sonraki yüzyıllarda örneğin İtalya'da Carbonari adlı gizli örgüte üye yapılanlardan da bir parmağın kesilmesi istenmişti. Benzer şekilde Çarlık Rusya'sındaki gizli ve fanatik bir Ortodoks Tarikatına (Skoptsky) üye yapılacak olan kadınlara "*meme sünneti*" uygulanıyordu. Mastectomy diye bilinen bu operasyonda kadın üyenin sol meme ucu kılıçla kesiliyordu. Benzer bir uygulama Nazi SS Örgütü'nün "*Kara Tarikat*" diye bilinen en gizli ve iç örgütünde de vardı. Burada erkeklerin yüzlerinde kılıçla yaralar açılırdı. Naziler için yüzün çeşitli yerlerinde kılıç darbeleriyle açılmış olan bu yara izlerinin çok büyük önemi vardı.

Pisagorcu ve Orphic gizli örgütleri her türlü "*Büyü ve Sihir Kardeşliğine*" (Fraternity) dayalı örgütlenmelerdi.¹⁶ Bu örgütler için sayılar ve onların gizli güçleri ve değerleri en kutsal bilgilerdi. Pisagorcu örgütlerde sayılar, "*Du-alist ve Monist*" yapılar olarak işlenmişti. Buna göre, örneğin 3, 5, 7, 11, 17, 19, 23, 29, 31, "*İncomposite*" (başka sayılardan oluşmamış sayılar) karakterdeydiler.¹⁷ Bunlar tam olmayan sayılar (Odd/ Even) olarak "*Gnomons*" diye adlandırılmışlardı¹⁸. Apollonius'un kaşının üstündeki Gno-mon sayısı olan 11 çok ilginç bir sayıydı. Bu sayı Kabba-la'ya göre çok tehlikeli kötülük yüklü bir sayıydı. On sayısı (Decad denilir) Kabbala'da en üst değer olan Sephirotic sayıyı

verirken on bir onun mükemmelliğini bozan sayı olarak değerlendirilmişti.¹⁹ On bir sayısı günahların sayısı olarak biliniyordu. Matta İncili'nde (XII.43) İsa Mesih bu sayıda gizlenen kötülük Cini'nin tarlalara ve ekinlere zarar verdiğini söylemişti. Aynı şekilde Eski Ahit'te de on bir sayısının Psalms=Mezmurlar (CVI 37) bölümünde "*Siddim*" olarak kötülüğün ruhu olduğu yazılıydı. Bu ne-

Aytunç Altındal

35

denle İbranicede doğrudan doğruya 11 sayısı yoktur. "*On ve Bir*" olarak Achad Osher şeklinde telaffuz edilmektedir. Sayıların sadece kendi değerleri yoktur, bunlar aynı zamanda alfabenin harfleriyle de bağlantılıydılar. Roma İmparatorluğu'nda olsun Pagan Hellenlerin arasında olsun harfler ve sayılar birbirleriyle "*Dualite*" oluşturuyorlardı. İslam dininde ise örneğin I=Bir sayısı Elif olarak Allah'ı simgelerken (Monizm=Tekçilik), 2=4ki sayısı Dualiteyi (zıtların birlikteliğini) gösteriyordu. Kur'an'da da eski Pisagorcu anlayışı yansıtan bir sure vardır: Allah, "*Biz her şeyden iki cins/tür yarattık.*" (LI.49). Bunun mealı dişi/erkek, yer/gök vd. şeklindedir. Benzer olarak, İbranice'nin 28 harfi de ayın 28 durağıyla bağlantılıdır²⁰. Başta İbrani-ler ve Araplar olmak üzere Ortadoğu'da ve Kadim Mısır'da başlayarak gelişmiş ve daha sonra Hint ve Acem gelenekleriyle birleşerek kurulmuş çok özel ve gizli "*Harf ve Sayı*" tılsımları ve muskaları yazma ilmi (mantic) oluşmuştur. Tyanalı Apollonius bu gizli Mantic ilminin bilinen en ünlü ustasıydı ve bazıları ilk kez olmak üzere sayısız muska ve tılsım hazırlamıştı. Bunların çoğu günümüzde bile Türkiye dahil birçok ülkede kullanılmaktadır. Pisagorcular ve Orpicler Hindistan'daki bilge kişilerle ve Budistlerle de yakın ilişkiler kurmuşlar ve onların bazı öğretilerini benimseyerek bunları Batı'ya aktarmışlardı. Bu nedenle Trakya'da Dionisos geleneğine göre kurulmuş ve yönetilmiş olan Pisagorculuk Öğretisinde Hint ve İran kökenli -örneğin Meccusi (Ateşgede) ve Zerdüş=Zora-hustra-öğeler vardı.²¹ Bu bağlantıların kurulabilmesinin nedeni

Pisagor'un yaşadığı dönemde İran'a ve Hindistan'a kadar gitmiş olmasıyla, Anadolu'nun büyük kısmıyla Trakya'nın Hintli Kral Cyrus'un egemenliği altında olması gerçeğidir. 1. yy.'da Pisagorcu gizli örgüte inisye edilmiş olan Apollonius da bu nedenle ilkin İran'a sonra

36

Yoksul Tanrı

da Hindistan ve muhtemelen Nepal-Tibet yakınlarına gitmişti. Apollonius, bu uzak ve ücra bölgelerde konaklayan bilge kişilerden ve bunların yüzyıllardır sürdüröregeldikle-ri "*Büyü ve Sihar Kardeşliği*" merkezlerinde eğitim almıştır. (19. yy'da Teosofiyi kuran Helena Petrowska Blavatsky de uzunca bir süre bu merkezlerde bulunmuş ve eğitimden geçmiştir. Apollonius, Blavatsky'nin önderi kabul edilmektedir.) Kilise bu geziler konusunda da bazı önlemler almış ve manipölasyonlar yapmıştır. Bugün bile yaygın olan bir inanca göre İsa Mesih Çarmih'ta ölmemiş ve bugün Pakistan ve Hindistan arasında sorun olan Keşmir'e giderek yaşamış ve burada ölmüştür. Kilise, çıkarlarına uyduğı zamanlarda ve bölgelerde misyonerlik amacıyla bu masalı kullanmaktan çekinmemiştir. Örneğın o bölgelerdeki Müslüman halklar arasında bu inanç çok yaygındır ve Kilise bunu bildiğı için Müslümanları Hristiyanlaştırabil-mek için de bu masalı kullanagelmıştır. Tıpkı Polonya'da ve Almanya'da yapıldığı gibi. Polonya'da sofı Katolik yığınlar İsa'nın Yahudi değil Polonyalı olduğuna ve Filistin'de değil Lehistan'da doğduğuna inanırlar. Hatta onlara göre İsa'nın mezarı bile Polonya'da yerini sadece Papa-lar'ın bildikleri bir yerdedir. Almanlar ise 9-11. yy'lar arasında Avrupa'da en son Hristiyanlaştırılan boylardı. Kilise bunlara da İsa'nın mavi gözlü, sarı saçlı, iri atletik yapılı bir Toton Prensi olduğü yalanını söylemişti. Hitler döneminde Naziler, İsa'nın Yahudi değil, Alman Prensi olduğünü düşünöyorlar ve buna yürekten inanıyorlardı.²² Oysa İsa bırakın Hindistan'a ve İran'a gitmeyi Yahudi -gerçekte Roma egemenliğindeki- yerleşim bölgelerindeki iki küçük Filistin kasabasının dışına bile çıkmamıştı. Ayrıca ne İran'lılarla konuşabilecek kadar yabancı dil bilgisi ne de

Brahmanlar'la anlaşabilecek kadar Budizm/Hinduizm

Aytunç Altında!

37

bilgisi vardı. İncil'de İsa'ya atfedilmiş olan mucizelerin tamamına yakını tarihsel belgelerle ve kayıtlarla kesin olarak belirlenmiş olduğu üzere, gerçekte, Anadolu'lu Askle-pios, Herakles ve Dionisos'a dayanmaktaydı, onların öğretilerinden "*Plagiarism=İntihalcilik*" yoluyla alınmışlardı. İsa'nın gerçekte bunlarla hiçbir ilgisi yoktu.²³ Tıpkı "*Kutsal Mandyliyon*" olayında da olduğu gibi.

Doğu Roma İmparatorluğu'nun yeni Bizans'ın tarih sahnesine çıkışı bir bakıma "*Doğulu Grekler'in Latin Batı'dan aldıkları rövanş*";²⁴ Ve Bizans gerçekte tarih sahnesine çıkabilmek için Antikite'nin renkli kültür, sanat, felsefe ve siyaset akımlarını barındıran Anadolu'daki Pagan Hel-len uygarlığını sona erdirerek "*Devlet*" olabirmiştir. Ordudan sanata, siyasetten ticarete kadar hemen her alanda en az 7. yy'a kadar Doğu Roma İmparatorluğu kendilerini Grek veya Hellen değil (Konstantin'in İstanbul'u Yeni Roma olarak kurduğu gerekçesiyle) Romalı kabul ve beyan eden imparatorlar ve devlet adamları tarafından yönetilmiştir. (Bu durum İ.S. 578'de İmparator 2. Justin'in ölümünden sonra değişti). İlginçtir ki Grek asıllı olduğu bilinen ilk İmparator Tibere (578-582) idi ve sonraki yüzyıllarda 11. yy'a kadar yani Comnenos, Arigelos, Paleolog ve Cantacuzen hanedanlarına kadarki dönemde hiçbir Grek Bizans'ta imparatorluk yapmamıştı. Bu nedenle Bizans'ın tam anlamıyla Hristiyanlaştırılması da gerçekleşmemişti. Öyle ki Bizans İmparatorlarının Hristiyanlığın en üst temsilcisi olduğunu belirten "*pistos en Theo basileus*" (Basil Tann'ya sadıktır) ibaresi de ilk kez 627 yılında imparator Heraklius döneminde kullanılmaya başlanmıştı.²⁵ Ondan öncesinde Bizans'ta ve büyük ölçüde Anadolu'da Hristiyanlık ve Pagan Hellenizmi vardı -şu farklı ki, Hristiyan-

38

Yoksul Tanrı

lar Çok-Tanrılı Hellenlere korkunç baskı ve zulüm uyguluyorlardı, kendi Tanrıları İsa Mesih adına! 11. yy'ın ikinci yarısından itibaren (1054 olaylarından sonra)

Bizans'ta Hermetik düşünce neredeyse Ortodoksluğun temel değişmezi olmuştu. Dolayısıyla birçok uydurma tören ve hurafe de üretilmiş ve bunlar da kutsan-maya başlanmıştı-ki gerçekte bu tip batıl malzemenin ne Hermetizm ile ne de Ortodoksluk ile bağı vardı. Bu çalkantılı değişim döneminde Ortodoks Kiliselerinde, Katolik Kiliselerinde görülmeyen ve görülmesi de düşünülmeyecek olan imajlar, ikonlar ve resimler yer almaya başlamıştı. Örneğin 11. yy'ın sonlarına doğru inşa edilen bazı kiliselerde kubbenin ortasına 1000 yıldır konulmamış bir mozaik konulmaya başlandı. Bu yine bir Deesis'ti. O döneme kadar kubbenin ortasına kutsal yapı geleneği dekoru olarak daima Meryem ve kucağındaki bebek İsa resme-dilirken, ilk kez Anadolu'da orta kubbenin (apse) içine Meryem-Tanrı'nın Oğlu İsa- Vaftizci Yahya üçlüsü konulmaya başlamıştı. Bu sıradan bir değişiklik gibi görülmemelidir, çünkü bir anlamda Trinite'nin öneminin ikinci plana atılmasıdır ve onun yerine Deesis'in yerleştirilmesi-dir. Bu değişimin ilk örneği yine Anadolu'daki Göre-me'de (Kapadokya) bulunan Karanlık Kilisedir (Darkc-hurch). Bu kilise ve ona kardeş olarak aynı yıl içinde inşa edilen Elmalı ve Tokalı Kiliseleri'ne de garip imajlar konulmuştu. Örneğin Tokalı Kilisesi'nde çıplak bedeni sadece saçlarıyla örtülü bir Meryem resmi vardır. Bu Meryem, gerçekte İsa'nın annesi ve Tanrı'nın eşi (Theotokos) değil İsa'nın Gnostik Hristiyanların inançlarına göre evlenerek Sarah adında bir de kız çocuğu olduğu iddia edilen Maria Magdalena idi (Mecdelli Meryem/ Eski Fahişe). İlginçtir ki, Papalar, Patrikler ve tüm Kilise Babaları 1962 yılında sona eren 2. Vatikan Konsili'nin nihai oturumuna kadar

Aytunç Altındal

39

bu ikinci -bu ikilinin dışında İncil'lerde başka Meryem'ler de var ama kimin kim olduğu belli değildir- Meryem'in eski bir fahişe olduğunu sonradan nadim olarak İsa'nın Havarileri'ne Havarilik yaptığını iddia ve beyan etmişlerdi. 1962 yılından sonra bu Meryem ile ilgili olarak yer alan karalayıcı ifadelerin gerçekte doğru olmadığı ve bunların 4. yy'da Kilise'nin "*Kadın*

Düşmanı" yöneticileri tarafından uydurularak İncil'e eklenmiş ifadeler olduğu konuyu yıllardır sorgulayan ilahiyatçılar tarafından kanıtlandı.²⁶ (Nedir ki Papalık bu gerçeği henüz açıkça kabullenerek resmi bir açıklama yapmamış ve İncil'de de gerekli değişiklik henüz yapılmamıştır.)

Karanlık Kilise'deki bu Deesis Hristiyan Dogmatique'i ve "*Canonlan*" (yönetmelik, nizamname) itibariyle bir "*Latría*" (sadece Tanrı'ya gösterilmesi gereken saygı ve tapınış) değil bir "*Dulia*" (kutsal kişilere ve Kilise'nin başına gösterilen saygı) konumundadır ve ilginçtir ki tam orta Kubbededir, yani Tanrı'nın bulunması gereken yerde. Kaldı ki Vaftizci Yahya da yine bazı iddialara göre İsa Mesih'in yol açıcısı değil tam tersine Onun "*rakibi*" olan kişidir!

İşte Göreme'de volkanik taşların içine oyularak yapılmış olan Karanlık Kilise'de (penceresiz öldüğü için) bir de "*Mandylion*" vardır. Bu sözcük Kutsal -Bez, Kutsal Örtü anlamına gelmektedir. Kilisedeki beşinci bölümde kuzey taraftaki "*Diaconicon*" diye bilmen duvardadır.(Bkz:Ek).²⁷

Mandylion'da İsa'nın yüzünün alın, saçlar ve yanlarıyla çene kısmı görülmekte, ağız, burun ve gözleri tahrip edilmiş olduğu için görülmemektedir. Kumaş motifiyle resmedilmiş olan bölümdeki tüm simgeler ilginçtir ki, Pi-sagorculuğun sayılarının ve geometrisinin sembollerini yansıtmaktadırlar ve bunların diğer bir kilisede benzeri yoktur. Kumaş deseninin iki akıntısında dokuzar yarım-

40

Yoksul Tanrı

küre ile iç bölümünde yedi adet tam küre motifi bulunmaktadır. İki akıntıda üzerleri sıva ile kapatılmış ve okunması mümkün olmayan ama görülebilen kısımlarından anlaşıldığı kadarıyla stilize edilmiş Suriye Aramicesi ile yazıldığı anlaşılan metinler vardır. Üstünde İsa'nın "*pan-tocrator*" (tipik Bizans ikonoplastik deyişi: İsa, Kadiri Mutlak Tanrıdır anlamına gelir) yazısı görülmektedir. Hristiyan geleneğine göre bu Mandylion'un öyküsü şöyledir: Bu, İsa'nın bizzat kendisi tarafından yapılmış ve kendi yüzünü gösteren ilk ve tek "*emanettir*". İsa'nın kendi portresini yapması da

ilginç bir anlatımla aktarılmaktadır. Buna göre Edessa (Urfa) Kralı Abgar veba hastalığına tutulmuştur. (Bu hastalık Hristiyan-Yahudi kutsal kitaplarında ve metinlerinde en çok başvurulan onulmaz hastalık tipidir. Musa'nın kız kardeşi Miriam da vebaya yakalanır, sonra Musa'nın Tanrı'ya rica etmesi üzerine düzelir.) Tanrının Oğlu'nun yeryüzüne indiğini duyan Kral Abgar derhal bir elçi gönderip (herhalde Nasıra'ya/ Filistin'e) İsa'dan gelip kendisini iyileştirmesini ister. Kral Abgar ekler: "Eğer işlerinin çokluğundan dolayı gelemese gönderdiğim elçi Onun bir resmini yapıp bana getirsin. Ben o resme bakıp iyileşirim!" Ne yazık ki İsa Mesih'in daha önemli işleri vardır Nasıra ve çevresinde, dolayısıyla Tanrının Oğlu bulunduğu yerden ayrılıp Kralın ayağına gidemez(!) Ama Urfalı ressam elçi de İsa'nın portresini yapamaz. Neden? Çünkü İsa'nın yüzünde öyle bir "Nur" vardır ki elçinin gözleri geçici olarak kamaşır ve körleşir. Bunu gören Tanrının Oğlu gülümser ve kendisine su getirilmesini ister. Bu su ile yüzünü yıkar ve boynundaki atkıyı/örtüyü çıkarıp bununla yüzünü kurular, işte ne olursa o zaman olur ve İsa'nın yüzü olduğu gibi bu Mandylyon'a çıkar. (Tıpkı Torino'daki kefen / Mandylyon öyküsü gibi) Urfa'lı ressam-elçi bu Mandylyon'u alıp Kral Abgar'a götürür.

Aytunç Altındal

41

Kralın vebadan kurtulup kurtulamadığı meçhuldür, ama bu olaydan 1000 yıl sonra Mandylyon'un Karanlık Kili-se'nin duvarına resmedildiği kesinlikle bilinmektedir. Bu öykü Bizans ikona geleneğine uygundur ve kutsal kişiler (Azizler) de İsa'dan sonra "Şifacı" (Theumaturg) olarak hizmet vermişlerdir Bizanslılara!

Bu öyküde kendisinden söz edilen şifacı gerçekten de İsa Mesih olabilir mi? Yoksa yine tipik bir Bizantinizm sonucu gerçek bir şifacı yine İsa Mesih mi yapılmıştır Kilise tarafından? Mandylyon'daki tüm desenler pisagorcu sistemin simgeleridir. Bu bir.

İsa, alt ucu olmayan bir haçın ortasında ve üstünde resmedilmiştir. Kilise'nin anlattığı masala göre İsa sağken

elçiyi kabul etmiş ve konuşmuştur -Haç'a gerildiği sırada değil! Öyleyse bu Haç neyin nesidir? İsa sağlığında çarmıha gerilerek vahşice öldürüleceğini kendisi bile bilmiyordu- ya da Tanrının Oğlu olduğuna göre biliyordu ama bunu korkmasınlar diye Havarilerine söylememişti? Gerçekte bilmiyordu, neden? Çünkü İsa Yahudiydi ve öldürüleceğini bilse bile bunun Romalıların eliyle çarmıha gerilerek değil, Yahudi şeriatına göre Yahudiler tarafından taşlanarak olacağını (recm yoluyla) düşünmüştü, denilebilir. Suçu ve yargılanışı itibariyle İsa, Roma'ya karşı değil Yahudi şeriatına karşı suç işlemişti ve bunun cezası da recm idi, Yahudiler aynı dinden olan bir kardeşlerini, çarmıh ile öldürmezlerdi. Bu kesin yasaktı. Bu iki.

Ortodoks inancına göre İsa'nın başının etrafında "*Nimbus*" denilen ve Onun Tanrının Oğlu olduğunu simgeleyen bir "*Halo*" (daire) bulunması gerekirdi. Bu Nimbus'un üzerinde hiçbir desen olamazdı. Nitekim kilisedeki bütün resimlerde bu halo vardır, sadece bu Mandylyon'da yoktur. Yani resimdeki kişinin en belirgin özelliği- Tanrının Oğlu olmak- nedense belirtilmemiş, dolayısıyla dünya-

42

Yoksul Tanrı

vi/seküler bir portre çizilmiştir. Bu üç. Mandylyon da ilginçtir ki yedi adet tam daire İsa olduğu söylenilen kişinin başının etrafına değil yüzünün iki yanına koyulmuştur. Bu daireler hiçbir Hristiyan ikonografisine uygun değildir. Tamamı Hermetik Öğretiye ait sembollerdir. Pisagor-dan başlayarak Plato'ya kadar gelen Hermetik Gizli Öğretide bu daireler "*güneş'in*" ve "*ay'ın*" yedi halini tasvir ediyorlardı. Dairelerin etrafına yerleştirilmiş olan küçük noktalar ise yıldızları gösteriyordu. Bunlar Antik Hellen dini inanç sistematığındeki (Paganist) en bilinen en klasik simgelerdiler. Dahası Plato, kendi eseri kayıp uygarlık "*Atlan-tis*"'de Mandylyon'da görülen daireleri kullanarak bunların Atlantis'in güneşi ve ay'ı olduğunu yazmıştı. Bu dört.

Gene Mandylyon'daki daireler aynı zamanda Alşimist Hermetistlerin sembolleriydi. Geleneksel olarak bir kişinin

Alşimist ya da Hermetist olduğunu göstermek için yüzünün iki yanına yedi adet daire konurdu. Bu güneş ve ay'ın onu kötülüklerden koruyacağına inanılırdı. Bu beş.

Tüm Mystic akımlarda olduğu gibi Pisagorculukta ve Paganist Hermetizmde de Tanrı'nın sembolü Mandylyon'da görülen daire idi. Buna göre başlangıç ve sonu olmayan geometrik yapı daire, Tanrı demekti— çünkü merkezi, başlangıcı ve sonu hem her yerde hem de hiçbir yerdeydi. Bu daireler Anadolu'daki tüm Apollo Mabedle-ri'nin kapılarının üstünde duruyordu. Ve bu mabedler de "Bu" işaretlerinden dolayı "Sifahane" (modern hastane) olarak biliniyorlardı. Apollo ise tüm Anadolu'daki en güçlü "Şijacı" ve ilginçtir ki "Kurtarıcı" idi. Kilise'nin İsa'ya atfettiği iki temel özellik gerçekte (şifacılık ve kurtarıcılık) Apollo'ya aitti. Bu da altı.

Dairenin karşıtı karedir. Daire Tanrısallığı simgelerken, Kare yeryüzüne ait oluşu, seküler olanı simgeler. Mandylyon'da yedi daire ve üç kare vardır. Kutsal Nim-

Aytunç Altındal

43

bus yerine Kare/Haç konulması, İsa'yı sağken Haç'a gerilmiş göstermektir. Çünkü Haç'ın alt ucu yoktur. Bu İncil'de anlatılanlara ters düşmektedir. Dairelerin arasına konulmuş olan Haç motifleri ise on iki köşeli Haçlardır ve sekiz adettir. Bu sekiz Haç gerçekte İsa Mesih'e ait ezote-rik/ Apokaliptik tek göndermedir. Şöyle ki İncil'de kötülüğün sayısı 666 olarak verilmiştir, buna karşılık iyilik İsa'da özdeşleşmiş olan 888'dir. Mandylyon'daki yüzün İsa Mesih'e ait olmayacağı kesindir. Çünkü 1. yy'da Anadolu'daki en ünlü şifacı Apollonius idi, öyle ki İsa'nın adı kendi küçük Filistin topraklarında bile bilinmiyordu. Apollonius Roma İmparatorlarıyla muhatap olurken -en az 5 imparatorla- İsa'nın adını onu yargılayan Yahudi Kralı Herod bile duymamıştı! Kaldı ki Tyana, (modern Kemerhisar) Urfa'ya Filistin'den çok daha yakındı. En önemlisi Edessa Kralı'nın 1. yy'da bir yahudiden şifa umması mümkün değildi, çünkü Urfa/Harran o sırada dünyadaki en önemli Tıp ve Hermetik Bilim Merkezi konumundaydı. Abgar Hanedanı, Edessa'da İ.Ö. 2.

yy'ın sonundan itibaren egemen olmuştu. Edessa, Roma Eyaleti sayılan, Suriye kökenli 'Osrhoene' bölgesinin başkentiydi. Sanat ve kültüründe Hellenizm etkiliydi; dili Suriye Ara-micesiydi.²⁸ Edessa'da , tıpkı İstanbul'daki gibi büyük bir hipodrom/kenti koruyan altı büyük kale, bir geniş forum, tiyatro ve dönemin belki de en güçlü tıp merkezi olan bir hastanesi vardı.²⁹ Edessa, pagan mimari anlayışına" göre kurulmuş bir kentti. İlginçtir ki, İsa'nın döneminde İsa ile mektuplaştığı - elçi aracılığı ile - söylenen Abgar, Hristiyan değildi. Bilinen ve Bizans kaynaklarına göre belgelenmiş ilk Hristiyan Kralı Edessa'da VIII. Abgar'dı. Bu Kral İ.S.207 yılında Roma'ya bir ziyarette bulunmuş ve bundan sonra Hristiyanlığı Edessa'ya getirmişti.³⁰ Kral'ın Roma'ya ziyareti sırasında İmparator Septim- Severus idi ve

44

Yoksul Tanrı

işte bu İmparator'un eşi olan İmparatoriçe Julia Domna Tyanali Apollonius'un hayatını kitaplaştırmıştı. Kral'ın Roma'yı ziyaretinden yaklaşık 20 yıl sonra, Roma'da İmparatorluk Arşivi'nde Apollonius'un kendi yazdığı kitaplardan oluşan özel bir bölüm kurulmuştu. (İ.S. 220) İmparator ve eşi Hristiyan değil Pagandılar. "Mandylion" ve mektuplaşma öyküsü, ilk kez Sylvia Aetheria tarafından 4. yy'ın sonlarında ortaya atılmıştır. İznik Konsili'nden (325) yaklaşık 70 yıl sonra! (İsa'ya Abgar'ın elçisinin geldiği ve/veya İsa ile Abgar arasında yazışma(lar) olduğu Yeni Ahit'in hiçbir yerinde zikredilmemiştir.)³¹ Konstantin'in topladığı bu Konsil'den sonra çok güçlü bir Hristiyanlaştırma Kampanyası ve zorlaması başlatılmıştı. Anadolu'daki tüm Pagan ve Hellenistik kültür bu kampanya sırasında ya yok edilmiş ya da Hristiyanlaştırılarak "Bizans" ın. malı yapılmıştı. Nedir ki, özellikle 5. yy'da Anadolu'da Paganist-Hermetik kültür birçok bölgede, bu me-yanda Suriye ve Urfa'da direnmeye devam etmişti. W.H.C. Frend'in de belirttiği gibi, özellikle Fırat ve çevresinde, başta düş yorumculuğu ve horoskop okuması geleneği o kadar güçlü bir İnanç-Sistematığı idi ki, İ.S. 2. yy'da bu bölgede "Ölümsüz Pagan

Tanrılarının" güçlerine inan-mamazlık etmek "Ateizm" sayılıyordu.³² Urfa ve çevresinde, yine Frend'in belirttiğine göre, her evde bir horoskop takvimi vardı ve bunun aracılığıyla kimin hangi gün ve nerede ölebileceği "bile" (!) hesaplanabiliyordu.

Urfa, burası çok önemlidir ki, 1. yy'dan en az İ.S. 579 yılına kadar Apollo kültüne bağlı kalmıştı. Şöyle ki Bizans belgelerine göre, 579 yılında Urfa valisi Anatolius, bir ihbar üzerine Pagan geleneklerine bağlı olduğu ve gizlice bu dini yaydığı iddiasıyla idam edilmişti.³³ Anatolius, Bizans tarafından atanmış bir vali olmasına rağmen Zeus için törenler düzenletmiş ve bunlara bizzat katılmıştı.

Aytunç Altındal

45

Ama Vali Anatolius'a yönetilen en ağır suçlama şuydu. O dönemin Monofisit (Ermeni) tarihçisi Efesli John'un anlattığına göre Vali Anatolius, İsa'nın portrelerini yaptırmış ama bunların Apolla'ya benzetilmelerini ve onu temsil edecek şekilde sembollerle süslenmesini istemişti. Dolayısıyla da Vali ve Edessa halkı, Kilise'nin ve Bizans'ın zulmünden kurtulmak için, İsa'ya tapar gibi yaparak kendi " Öz " dinsel inançlarına olan bağlılıklarını sürdürmüşlerdi. Portrelerde görülen kişi İsa gibi dursa da gerçekte o değildi, Apollo'ydu çünkü Edessalılar kendilerine kılıç zoruyla dayatılan Tanrı'nın Oğlu'nun dini Hristiyanlığa ve onun Tann'sı İsa'ya hiç bağlanmamışlardı.³⁴ Vali ve Edessalılar korkudan "Takiyeci" olmuşlardı. (Edessalı İsa portresi için bkz: Ek) Kral Abgar'ın yaşadığı dönemde gerçekten de yaşamış ve Apollo mabedlerinde gizli eğitimden geçerek Şifacı olarak kabul edildiği için kendisine "Apollo'nun Oğlu" denilen bir kişi vardı: Tyanalı Apollonius.

İsa Mesih'in ise gerçekten de yaşayıp yaşamadığı, İncil'deki o sözleri söyleyip söylemediği bile belli değildir. Tersine tüm belgeler onun hiç var olmadığını ve tüm İsa Mesih öyküsünün Kilise Babalan ve Aziz Paul tarafından uydurulduğunu göstermektedir. İki İngiliz araştırmacının yazdıkları gibi, "Son iki bin yıldır İsa'nın dini Hristiyanlık olacağına gerçekte Tyanalı Apollonius'un dini son ikibin yılımıza damgasını vurabilirdi ama o unutuldu."³⁵

Şimdi artık "Hangi İsa?" diye sorabiliriz.

1. 3. Hangi İsa?

"The Lord had said : Cali him Immanuel, which means God -With-Us! The Holy Spirit said: Give Him the name Jesus, because He will save his people from their sins."

"Tanrı dedi ki: O'na Immanuel adını verin, Tanrı -Bizimle demektir. Kutsal Ruh dedi ki: Ona İsa adını verin, çünkü o halkını günahlarından kurtaracaktır."
Matthew, 20-24.'

Öncelikle şu hususu açıkça belirtmek gerekiyor: İsa Mesih hiçbir zaman hiçbir yerde kendisinin "*Bir ve tek mutlak Tanrı*" olduğunu iddia ve beyan etmiş değildir. Böylesi bir iddia Gospeller'de yoktur. Benzer şekilde beyanları içeren Kilise-İçi veya Kilise-Dışı İsa'ya ait olduğu kesinlikle belgelendirilmiş "*Özgün*" bir tek kaynak da yoktur. Tanrı olmak ya da diğer bir deyişle İsa'nın Tanrı-laştırılması, İsa Mesih'in kendi isteği ve inançları dışında, onun giyabında, onu hiç görmemiş, tanımamış, yaşıtı da olmamış bazı kişilerce onun ölümünden(?) sonra yapılmış bir atıf ve yakıştırmadır, o kadar.

Tıpkı İncil'de yer alan ve İsa tarafından söylendi denilen sözlerin büyük bir kısmının da gerçekte onun tarafından söylenmemiş olduğu gibi. Tıpkı İsa'nın doğumu ve ölümü arasındaki dönem hakkında Gospeller'de onunla ilgili anlatılmış olayların büyük kısmının da gerçekte hiç

Aytunç Altındal

47

yaşanmadığı ve İsa ile doğrudan hiçbir bağlantısının olmadığı gibi...

Bu nedenle ilkin İsa'nın doğumu İncil'de nasıl işlenmiştir, onu görelim. Sonra da onun yaşamıyla ilgili, yine İncil'de yer alan çarpıcı "*tahrifleri*" aktaralım.

Yoahim ve Hanna'nın² kızı Meryem, Nasıra kasabasında³ bir marangoz olan Yakub'un oğlu Yusuf'la" nişanlıydı. Ancak birleşmelerinden önce 'gebe olduğu anlaşıldı' (Matta, 1:18).

Yusuf 'salih bir adam olup onu aleme rezil etmek istemeyerek, gizlice boşanmak niyetinde idi' (Matta, 1:19).

RAB müdahale ederek meleklerinden birine düşünde Yu-suf'a görünmesini buyurdu. Melek dedi ki: "Sen Davut oğlu Yusuf, Meryem'i kendine karı olarak almaktan korkma çünkü

kendisine doğmuş olan Ruhülkudüs'dendir. Ve bir oğul doğuracaktır; ve onun adını İsa koyacaksın; çünkü kavmini günahlarından kurtaracak olan odur" (Matta, 1:20 -21). Yusuf itaatkar bir adamdı, kendine söyleneni yaptı; Meryem'i karı olarak evine aldı ama bir oğul doğurana dek onunla cinsel ilişkiden sakındı. 'Ve çocuğun adını İsa koydu.' (Matta, 1:25) Böylelikle İsaiah Peygamber'in kehaneti yerine gelmiş oluyordu. (Matta: 1:23) Ve Meryem'in oğlu gelecek yüzyıllarda da böyle tanınacaktı.

Ancak, kehanetin yalnızca yarısının gerçekleştiği anlaşılmaktadır, çünkü İsaiah Peygamber'in Tanrısı, bakireden doğacak çocuğa başka bir ad vaad etmişti. Bu ad Im-manuel'di. Okuyalım: 'Bunun için Rab kendisi size bir alamet verecek; işte kız gebe kalacak ve bir oğul doğuracak, ve onun adını Immanuel koyacak' (İsaiah, 7:14). Tanrı'nın başlangıçtaki tasarımı değiştirip bebeğe neden yeni bir adı, İsa'yı⁵ vaat ettiği Yeni Ahit'te yazılı değildir. Garip görülebilir ya da görülmeyebilir ancak, Meryem'den doğan çocuğun adı 'Tanrı-Bizimle' (yani, Immanuel) değil, 'YHVH Selamettir' (yani, İsa) oldu.

48

Yoksul Tanrı

Sekizinci gün, Anne Meryem'le üvey baba Yusuf, Şeri-at'a göre bebeği sünnet ettirmek için Tapmağa götürdüler, İsa Tapınak'ta sünnet edildi. Böylelikle Tanrı'nın Babil Talmudu'na göre ilk muhtedi olan İbrahim'le yaptığı 'ahdin işaretini' (Tekvin, 17:11) edinmiş oldu (6). Sekiz günlük bebek İsa, böylelikle adanmış da oluyordu: "Ve Rab Musa'ya söyleyip dedi: Bütün ilk doğanları İsrailoğulları arasında, insanda ve hayvanda bütün rahmi açanları benim için takdis et, o benimdir" (Çıkış, 13:1). Böylelikle Meryem'in oğlu, İsrailoğulları'nın RAB'ine ait olmuştu.

Meryem'in kız kardeşi ya da kız kardeşlerinin ve dolayısıyla da altı ya da yedi yeğeninin olup olmadığı Yeni Ahit'de yazılı değildir. (Klopas'ın karısı Meryem'in -Yu-hanna 19:25- Meryem'in gerçek kardeşi olup olmadığı belirlenememiştir.) Yusuf'un daha önceki evliliğinden en az altı ya da yedi evlat

sahibi olmuş yaşlı bir adam olup olmadığı da kayıtlı değildir. Bu iki olasılık Yeni Ahit'te belirtilmez, ama İsa'nın dört erkek kardeşinin adı verilir. İsa'nın en az iki ya da üç kız kardeşi de bulunmaktaydı. İncil derleyicisi Markos'tan okuyalım: 'Meryem'in oğlu ve Yakub'un, Yosef'in, Yahuda'nın ve Simun'un kardeşi, dülger, bu değil mi? Kız kardeşleri burada bizimle değiller mi?' (Markos, 6:3) Dört İncil yazarından ikincisi Mar-kos'a göre bunlar, İsa'nın gerçek erkek ve kız kardeşleriydiler. (Yuhanna, 19:25). Eğer Yuhanna'nın öne sürdüğü gibi İsa'nın kuzenleriyseler, o zaman Meryem yaşamının sonuna dek bakire ve Tanrı'nın bakire gelini olarak kalmış demektir.

Muhtemeldir ki, Meryem'in kız ya da erkek kardeşi yoktu, ama Elisabeth adında bir kuzeni olduğu kesindir. Meryem'in özellikle gebelik döneminde onunla çok yakın olduğu bize bildirilmektedir. Elisabeth'in bakire Meryem'in gebeliğini kendi ailesinden ilk öğrenen kişi olduğu da yazılıdır.

Aytunç Altındal

49

Elisabeth kırk yaşlarında olmalıydı ve Zekeriya adlı bir kahinle evliydi (Luka,1:5). Elisabeth 'kısır idi' (Luka, 1:7). Sara, Raşel, Rebeka ve Hanna'dan sonra Kutsal Kitap'ta adı geçen beşinci, Yeni Ahit'teki ilk kısır kadın Elisa-beth'tir. Daha önceki bütün kısır kadınlar ve kocaları gibi Elisabeth ve kocası da 'Allah indinde salih' idiler (Luka, 1:6). Bu nedenle, Zekeriya bir gün Rab'bin tapınağmday-ken Melek Cebrail ona göründü ve dedi ki: "Korkma Zekeriya; çünkü duan işitildi, karın Elisabeth sana bir oğul doğuracak, onun adını Yahya koyacaksın. (...) Çünkü Rab'bin gözünde büyük olacak, şarap ve içki içmeyecek ve daha anasının karnından Ruhülkudüs'le dolu olacak. İsrailoğulları'ndan birçoğunu onların Allah'ı Rabbe döndürecek. Babaların yüreklerini oğullara, asileri salihlerin hikmetine çevirmek ve Rabbe amade bir kavim hazırlamak üzere İlya'nın ruhu ve kudretiyle onun önünde yürüyecektir. (Luka, 1:13- 17)."

İsrail'in Tanrı'sı daima Meleği Cebrail aracılığıyla konuşurdu. Tanrı her zaman önce kocalara 'korkmamalarını' söyler,

ardından onlara her birinin, ayrıcalıklı anlamı olan bir 'ad' ve bir 'oğul' müjdelerdi. Buradaki tek ilginç husus, Melek Cebrail'in Zekeriya'ya, düşünde değil tapınağın loş ışıkları arasında, tütsü yaktığı sırada konuşmuş olmasıdır. Yeni Ahit'te anlatılanlara göre altı ay sonra Meryem'i de ziyaret eden işte yine bu Melek Cebrail'di. Bu Cebrail'in bakireye yaptığı varsayılan kayıtlara geçmiş ilk ve son ziyaretidir. İnsanlara Tanrı'nın sözünü iletme Melek Cebrail için olağan bir olaydı. Ama Cebrail, tabii RAB'bin talimatları üzerine, önce sıkıntılı kocalara görünmeye alışkındı. Ne ki, bakireye görünüp 'müjdeyi vermek' Melek Cebrail için alışılmadık bir durumdu. Belki Melek Cebrail bu nedenle 'müjdeyi' vermeden önce 'Bakire Meryem'e korkmamasını söylemiştir!

50

Yoksul Tanrı

Elisabeth'e dönelim! Zekeriya'ya bildirilen tarihte, oğlu doğdu. Ona Zekeriya'nın akrabaları arasında bu adı taşıyan kimse olmamasına karşın (Luka, 1:61) Yahya adını verdiler. Çünkü Zekeriya Abiya ruhban soyunun mensubuydu ve Elisabeth de, Meryem'in tersine, Harun'un so-yundandı. (Luka, 1:5). Yahya büyüdü, ruhça kuvvetlendi; ve İsrail'e görüneceği güne kadar çöllerde kaldı. (Luka, 1:80). Doğru, Markos'a göre Yahya kehanet uyarınca hiç mayalı içki içmedi. Yalnızca bitki ve yaban balı yedi. Hiç tıraş olmadı ve devetüyünden bir harmani giyip beline bir deri kuşak taktı (Markos, 1:6). Yahya atalarının geleneği nedeniyle Peygamber ya da Mesih (Christ) olmaya layık değildi, ama aynı gelenek uyarınca bir Rahip-Yönetici olabilirdi... Yahya bunları denemedi; onların yerine yaşamını bir başka seçeneğe adadı. Gerçekte kendisinden altı ay küçük kuzeni olan ve daha sonra Tanrı'nın Oğlu diye anılan İsa'nın gelişini bildiren ilk Vaftizci oldu. Yeni bir İstiğfar ahdinin yeni işareti olarak suyla değil, Ruhülkudüs ve ateşle vaftiz edecek olan İsa'nın gerçek vaftizci olacağını bildirdi. Kilise, sonraları 24 Haziran gününü Vaftizci Yahya Günü ilan etti. Vaftizci Yahya Günü arifesinde tüm dünya Hristiyanlarının kentlerden çıkıp evlerindeki kötü ruhları kovalayacak şifalı sarı kantaron otunu (St. John's

wort) toplamaları istendi. (Anlamalı bir Pagan uygulamasıdır bu.)

Böylelikle, Yeni Ahit'in başlarında, bizlere iki oğul sunulmuştur. Biri Yahya (İbranice biçimiyle Johanna 'JAH-VEH esirgeyicidir' anlamına gelir), diğeri de İsa, (JAH-VEH selamet'dir.) Jahveh Esirgeyicidir, Jahveh Selamet'ti-rin yolunu açmıştır. Her iki oğul da ilk doğan Yahudi bebeklerdir ve dolayısıyla, Yasa'ya göre her ikisi de ebeveynlerinin Tanrısı'na adanmışlardır.

İsa'nın annesi Meryem, imana göre ya bakiredir, ya da
Aytunç Altımdal 51

bir parthenos, yani yine bakire, ancak tertip edilmiş bir evliliğe rıza göstermeyip kendi eşini seçen kadın'dır. Bu tasarıma göre Bakire Meryem, kötü ya da hafifmeşrep bir kadın olduğundan değil, 'kendi hakkının bilincinde bir kişi' olduğu için "evlenmeden" anne olmuştur⁷. İsa'nın Pla-ton'cu Celsus'un İ.S. 170'te ileri sürdüğü gibi⁸, büyüsünü Mısır'da öğrenmiş küstah bir şarlatan olup olmadığı konumuz itibariyle bu incelemede üzerinde durulmayacak hususlardır. Çünkü; en kestirme deyişle 'Bakire Annelik' yakıştırması Hristiyanlıktan çok önce, tüm Hindistan, Mezopotamya ve Ortadoğu'da bilinen bir olguydu. Örneğin; Buda, Sokrates, Eflatun ve Büyük İskender de halk söylencesine göre 'Bakire Anne'den doğmuşlardı!

Benzer şekilde, tarihsel İsa denilen de fazla önemli değildir. Tarihsel İsa ilahiyatçı ve tarihçiler için bir çeşit Araştırma-Alanı iken, mitolojik İsa, kendine inananlar için nihai gerçeklik olarak kalmıştır. Nesnel bir inceleme için, tanımlarımıza perspektif kazandırabilecek tek İsa portresi, Yeni Ahit'teki Mesih'tir. Bu portrenin tarihi gerçekliğinin olup olmaması bizi ilgilendirmemektedir. Çünkü Hristiyan dünyası sadece ve sadece Yeni Ahit'te okuduğu Mesih'e bağlılık duymaktadır. Tarihsel Mesih'e değil.

Geleceğin Mesih ve Tanrı'sının yeryüzündeki yaşamı işte böyle başladı. Ve diğer iki İncil yazarının, İncil'lerinde bu büyüleyici bakire doğumu⁹ olayına neden değinme gereksinimi

duymadıkları da daima bir sır olarak' kaldı!

Matta, kendi İncil'inde, İsa'nın soy kütüğünü İbrahim Peygamber'le başlatıp 'Mesih denilen' İsa'yla bitirir (Matta, 1:16). Matta İbrahim'den İsa'ya kırk iki kuşak saymaktadır. Onun soyağacında üvey baba Yusuf 'Meryem'in kocası' olarak verilip İsa babasının soy hattıyla değil, anası-

52

Yoksul Tanrı

nın adıyla kaydedilmiştir. Bu, geleneksel ibrani soyağacı kurgusunu bozduğu için alışılmadık bir işlemdir. Her iki ebeveynin, Meryem ve Yusuf'un Matta yorumunda birer kuşak işgal etmeleri de alışlagelmiş bir uygulama değildir. Matta bu kırk iki kuşağı, her biri on dörder kuşak içeren üç başlık halinde toplamıştır. Matta, Meryem ve Yusuf'u dahil etmekle on dördüncü kuşağı İsa'ya yakıştırmıştı. Öte yandan Luka İsa'nın soyağacını Adem'e ve ondan da tabii Tanrı'ya iletmışti. Luka İncil'in de Tanrı'dan İsa'ya yetmiş yedi kuşak sayılmıştı (gerçekte bu birkaç bin yıldan fazla tutmamaktadır).

Matta İbrahim Peygamber'den Davut Peygamber'e on dört kuşak saymıştı. Ve Luka, Tanrı'dan İsa'ya yetmiş yedi kuşak saymaktaydı. Cemaatin başındaki yöneticilere iletilen mesaj, Davut Peygamber'in adının sayısal değerinin İsa'yı on dördüncü kuşağa yerleştirmekle, bilgilere ve söz sahibi diğer cemaat yöneticilerine sıradan bir bilginin ötesinde malzeme sağlamaktaydılar. Yetmiş yedi, yedi artı yediye bölündüğünde, on dörde eşitlenir ve kırk iki kuşak üç kez on dört başlık altında (3X14) toplandığında Davut Peygamber'in adının sayısal değerine gönderme yapmaktadır, böylelikle Mesih denen İsa'yı gizlice onun soyuna bağlar. Bu soyağacı aktarımı, geleceğin tanrısını aynı zamanda Yahudi Peygamberi İsaiah'nin kehanetine de bağlamaktaydı. Her iki İncil yazarının attığı ilk adımlar, bu kehanetin gerçekleştirilmesi bağlamında zorunluydu. Üvey Baba Yusuf'un Luka yorumunda bağımsız bir kuşak sayılmayıp dışlanması da kayda değer. Matta, yorumunda bu kuşak boşluğunu, inanca göre İsa üzerinde hiçbir 'emeği' olmayan Yusuf'u ayrı bir kuşak olarak

saptarken, elinde yeterli sayıda kuşak bulunan Luka'nın ona hiç gereksinimi olmamıştı.

Sayısal değerlere ilişkin konular, sonraki yüzyıllarda

Aytunç Altımdal

53

Gnostik tarikatlar, gizli ya da Rafizi denen dernekler, Okultistler ve Ezoteristlerce Operasyonel ve Spekülatif olarak kullanılagelecektir. Bu değerler karmaşık cin kovma dualarının çeşitli biçimlerini ifadelendirmenin yanı sıra, simgecilğin tılsım gizemlerine ve karmaşıklığına içkin bir sayısal nitelik kazandırmada da temel kabul edilebilecekti. Şu ünlü 'kutsal' on dört sayısı için bu kadar yeter sanırım.

İsa Mesih'in çocukluğuna dair ayrıntılı bilgi yoktur. Ancak ilginç bir olay aktarılmıştır (Luka, 2:41-51):

İsa on iki yaşındayken, her yıl ailesiyle birlikte Yerusə-lim'de (Kudüs) kutlanan Fısıh bayramından eve dönüşte kaybolmuştu.

Yusuf'la Meryem onu her yerde aramışlar ama

bulamamışlardı. Üç gün sonra Tapınağın avlusunda, yaşlılarla konuşurken gördüler onu. Luka bu yaşlı Yahudi öğretmenlerin (Hahamlar) on iki yaşındaki çocuk İsa'nın sorduğu sorulardan ve verdiği yanıtlardan çok etkilendiğini belirtmektedir. Bu öğretmenlerin gerçekten etkilendikleri mi, yoksa tedirgin mi oldukları, İsa ile annesi Meryem arasındaki şu konuşmadan izlenebilir. Luka şöyle yazıyor: 'Onu gördükleri zaman, şaşıldılar ve anası ona dedi; Ey oğul, neden bizi böyle ettin? İşte baban ve ben yüreğimiz çok sıkılarak seni aradık. Onlara dedi; Neden beni aradınız? Bilmiyor muydunuz ki, benim için Babamın evinde bulunmak gerekti? Onlar ise kendilerine söylediği sözü anlamadılar.' (Luka, 2:48 -50)

Eğer, İsa bu öğretmenlerle annesiyle konuştuğu tarzda konuştuysa, bu anlatım tarzı orada hazır bulunanları etkilemekten çok tedirgin etmiştir. Çünkü Tanrı'nın tekil olarak 'babam' biçiminde nitelendirilmesi Museviler arasında alışümf hk bir uygulama idi; baba figürü olarak tanrı geleneksel olarak 'Babam' biçiminde değil, 'Babamız' olarak tanımlanırdı. Yine geleneksel olarak Tapınak RAB'bin

54

Yoksul Tanrı

ikamet ettiği yerdı. RAB. 'Babamın evinde' oturmuyordu.

Eğer bu olay Luka'nın uydurduğu bir ekleme değilse, o zaman taşıdığı anlam, önemlidir. Böylesi bir niteleme daha on iki yaşındayken; 'Hepimizin babası bir değil mi, bizi bir Allah yaratmadı mı?' (Mal, 2:10) diyen gelenekten açıkça kopmuş bir İsa'ya işaret etmektedir. Daha sonraları bilindiği gibi, İsa otuz yaşlarına geldiğinde de, Yahudilerin 'Tanrımız' nitelemesi geleneğini yadsıyarak Tanrı'yı 'Tanrım' olarak adlandıracaktır. Kimi durumlarda bazı Peygamberlerin Habakuk'da yapıldığı üzere (3:18-19) Tanrıyı 'Kurtarıcım' ya da 'Yehova, Rab, benim kuvvetim-dir' nitelemelerine cevaz olsa da, 'Tanrı'mızın' 'Tanrım' biçiminde tekilleştirilmesi, Tanrı'nın İnsan Benliği'nde özelleştirilmesi sayılmaktaydı ve kesin olarak yasaklanmıştı. Çünkü Musevi Peygamberi Mika'nın da belirttiği gibi, 'Çünkü bütün kavimler, her biri kendi ilahının ismiyle yürüyor; biz de daima ve ebediyen Allahımız RABBİN ismiyle yürürüz' (Mika, 4:5) denmişti. Tanrılar ve Ruhlar arasında yaşayan ve bazen onlar tarafından yardıma çağrılan Paganın tersine, Yargıç Tanrı İsrail'in RAB, Musevilerin arasında yaşayan İlahi Güçtü. ("Çünkü ben Allah'ım ve insan değilim; senin ortanda olan Kuddüsüm") (Hoşea, 11:9) Yaşayan Yargıç-Tanrı RAB'bi bütün Musevilerin arasındaydı, hiçbir Musevinin özel mülkiyetinde ya da evinde değildi.

Tanrı, Yeni Ahit boyunca, Eski Ahit'in tersine yalnızca bir kez konuşur. Bu da İsa'nın kuzeni Yahya tarafından vaftiz edilişi sırasında gerçekleşir. İncil yazarı Yuhan-na'nın söylediği gibi Vaftizci Yahya'nın mı onu herkes gibi vaftiz olmaya çağırdığı, yoksa Matta, Luka ve Mar-kos'ta gösterdiği üzere İsa'nın mı kendini Yahya tarafından vaftiz edilmeye davet ettiği açık değildir. Matta, İsa'nın vaftizini şöyle betimler: "Ve İsa vaftiz olup hemen

Aytunç Altındal

55

sudan çıktı; ve işte gökler açıldı, ve Allah'ın ruhunun güvercin gibi inip üzerine geldiğini gördü; ve işte göklerden bir ses dedi: Sevgili Oğlum budur, ondan razıyım" (Matta, 3:16- 17). Tanrı bundan sonra İsa dahil hiç kimseyle konuşmadı ve İsa

ve Havarileri ibadet etmek üzere dağa çıktıklarında bir buluttan gelen 'ses'in aynı mesajı tekrar etmesi dışında hiç emir ya da talimat vermedi. İsa bu nedenle, "Allah Ruhtur ve ona tapmanların ruhta ve hakikatte tapınmaları gerekir," demiştir (Yuhanna 4:24).

Anlaşıldığı kadarıyla İsa gelip sıradan bir Musevi gibi vaftiz olmuştur. Yahya, "Ben onu bilmezdim," der (Yuhanna, 1:31). Ve İsa vaftiz edildiği sahilden, sonradan Yahya'nın doğrulayacağı üzere mecazi anlamda tüm insanlar ve özelde tüm Museviler için kullanılan bir unvan olan Tanrının Oğlu sıfatını alarak ayrılmıştır (Yuhanna, 1:34). Tekvin'de şöyle denilir: 'Ve vaki oldu ki, toprağın yüzü üzerinde adamlar çoğalmaya başladı ve onların kızları doğduğu zaman Allah'ın oğulları insanın kızlarının güzel olduklarını gördüler ve seçtiklerinden kendilerine kanlar aldılar" (Tekvin, 6:1-3). Dolayısıyla bir Musevi olarak İsa da bir Tanrı Oğlu'ydu ama bu onu Mesih yapmaya yetmiyordu. Bu nedenledir ki, sonradan başı kesilmek üzere, Herod tarafından kapatıldığı hapishaneden Yahya kendini beklenen Mesih olarak görüp görmediğini anlamak için ona haberciler gönderecektir. İsa bu hayati soruyu son derece belirsizce yanıtlar.' Gerçekte İsa* Musevi cemaatini yöneten ve yönlendiren söz sahibi kişiler tarafından çağırılmış ve onaylanmış değildi, (hatta) onlar tarafından bilgi düzeyinde yetersiz bulunmuştu! İsa'nın nasıl doğduğu ya da Tanrı'nın beklenen Mesih'i olarak nasıl onaylandığının üzerinde çok fazla durmak gerekmez. Kuşkusuz Nasıralı İsa, Musevilerin beklediği bir ve tek Mesih değildi. Çünkü Mesih ideali İsa'dan on-

56

Yoksul Tanrı

larca yıl önce Essene Kümran tarikatının biçimlendirdiği esrarengiz bir Hak Belleticisi'ne daha fazla uymaktadır¹⁰. Adettir, Avrupa'da her yeni yılın son haftasında İsa ve Hristiyanlık'la ilgili yoğun yayın yapılır. Gazeteler, dergiler, radyo ve televizyonlar İsa'yı çeşitli enlem ve boylamlarda ele alır, incelerler. Yüzyıllardır süren tartışmalar, her Aralık ayında yeniden alevlenir. İsa, kilise, İncil, azizler vb. bazen

bilimsel ama çokça sansasyonel yazılarla izleyicilere, dinleyicilere ve okurlara sunulurlar.

İsa'yla ilgili iddialar yüzyıllardır değil inanın 2000 yıldır sürmektedir. Belki bin değişik görüş Hristiyanlık aleminde tartışılmıştır. Bu iddialar bolluğunda bazıları bilimsel gerçekliğe sahipken, çoğu 'Mitos' düzeyinde kalmıştır. İlk bakışta 'Kaç İsa var veya Hangi İsa?' soruları okurları şaşırtabilir. Ancak bu Batı İlahiyat Fakültelerinde kabul görmüş, ders ve tez konusu olmuş bir yaklaşımdır. Resmi ideolojik araştırmalar işte bu sorulardan hareketle yola çıkarlar.

Batı ilahiyatına göre başlıca dört İsa tipolojisi vardır.

1) İncil yazarlarına göre İsa: Buna Synoptik İsa denir. İncil yazdığı var sayılan binden fazla şahıs vardır. Günümüzde de çeşitli Hristiyan cemaatleri, değişik İncil'lere dolayısıyla değişik İsa imajlarına tapmaktadırlar. Synoptik İsa, işte bu çeşitlilikte esas olanı vurgular. Yeni Ahit denilen kitapta dört İncil yazarı (Evangelist denilir bunlara) tarafından portresi çizilmiş olan İsa, tüm Hristiyanlar için kabul edilmesi istenen İsa'dır.

2) Mitolojiye göre İsa: Buna Mitolojik İsa denir. İlahiyatta Synoptik İsa'nın büründüğü mitoloji haline getirilmiş İsa'yı temsil eder. Geçmiş uygarlıklarda

Aytunç Alındal

57

-özellikle de Mısır ve Hellen uygarlıklarında- bulunan efsanelerin İsa'ya atfedilmesiyle şekillenmiştir.

3) Tarih bilimine göre İsa: Buna Historical İsa denir. Tarih, sosyoloji ve ilahiyatın ortak öznesi işte bu İsa'dır. Üniversite ve fakültelerde daima tarihsel verilerle kanıtlanmaya çalışılan İsa budur. Tarihsel İsa, günümüzde en çok tartışılan, kabul ya da reddedilen İsa'dır.

4) İnananların İsa'sı: Bu göreceli olarak yeni sayılan bir İsa tipleridir. 19. yy⁷ m sonunda 20. yy'm başında özellikle Katolik ve Protestan Alman ilahiyatçıları tarafından geliştirilmiş bir tiptir. Buna göre İsa'nın ne ve kim olduğuna karar vermesi gerekenler, ne kilisedir, ne bilim adamlarıdır,

ne de İncil'lerdir. İsa'nın ne ve kim olduğuna sadece inananlar karar verebilirler. Ona inananlar nasıl inanıyorlarsa, İsa öyledir.

İsa'nın gerçekten yaşayıp yaşamadığı konusu ise en çok tartışılan hususlardan birisidir. Bazı ilahiyatçılar ve araştırmacılar özellikle Musevi kökenli tarihçilerin bulgularından ve eldeki belgelerden yola çıkarak İncil'lerde anlatılan İsa'nın hiç yaşamadığını, bu İsa tipinin, söz konusu İsa'dan yaklaşık olarak 200 yıl kadar önce yaşamış ve adı SİRAÇ olan bir Yahudi'nin oğlu İsa (Jesus) olduğunu öne sürmektedir. Benzer şekilde, günümüzden 2000 yıl önce Filistin denilen bölgedeki Nazareth (İsa'nın doğup büyüdüğü kasaba) diye bir yerleşim biriminin de var olmadığını öne sürerler.

Bu tartışmalarda öne sürülen bir diğer iddia da, İsa'nın çarmıha gerilerek öldürölüp öldürölmediğidir. İsa'nın nerede ve nasıl öldürölldüğü çok tartışmalıdır. İsa gerçekten de çarmıha gerilmiş midir? Bu soruya birçok ilahiyatçı

58

Yoksul Tanrı

olumlu yanıt verirken, özellikle genç araştırmacılar, dinlerine olan bağlılıklarıyla orantılı olarak evet ya da hayır demektedirler. Bir iddiaya göre de, evet İsa çarmıha gerilmiş ama ölmeden kurtarılmış ve daha sonra Keşmir'e giderek orada yaşamıştır.

Bir diğer ilginç iddia da İsa'nın evli olup olmadığıdır. Bu da yaygın bir iddiadır. Daha çok siyasal sonuçları olan bir tartışmanın ürünüdür bu. İncil'lerde İsa'nın, dört erkek, en az iki kız kardeşinin bulunduğu anlatılmaktadır. Ama bu konuda esas kabul edilen dört İncil'de de bu olay değişik anlatımlarla verilmiştir. Buna göre İsa'nın öz -anne bir-kardeşleri değil, yeğen ve kuzenleri vardır. İsa'nın Mecdelli Meryem'le (Maria Magdalena) evlendiği ve çocuk sahibi olduğu iddiası da çok önemli bir iddiadır. Buna göre İsa İncil'lerde de anlatılan bir düğünle evlenmiştir. Daha sonra krallık iddiasıyla ortaya çıkmış ve bir ayaklanma başlatmıştır. Bu ayaklanmada yakalanarak idam edilmiştir. Ama karısı ve

çocuğu Fransa'ya kaçırılmışlar ve orada Hristiyanlığın ilk krallığı olan Merovenj Hanedan'mı kurmuşlardır. Merovenjlerin daha sonra ortaya çıkan Karolenj hanedanı tarafından yıkılmasıyla birlikte İsa'nın soyundan gelenler gizli bir örgüt kurarak, günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu ilginç ve biraz da polisiye kokan konuya ileride değineceğim. Çünkü bu siyasi gizli örgütün (Adı: Pieure de Sion) ucu Türkiye'ye de dokunmaktadır."

1994'te ABD'de şaşırtıcı bir bilimsel bir araştırma yayınlandı. Bu kitabın adı 'Five Gospels' yani 'Beş İncil'di. Yazarları da İsa Semineri'nin üyeleri ve editör olarak da Prof. Robert VV.Funk ile Prof. Roy W. Hoover olarak belirtilmişti. Kitap büyük boy ve 552 sayfaydı.¹² Şimdi de kısaca İsa Semineri sözcüğü üzerinde biraz duralım. İsa Semineri kavramı son 25 yılın Hristiyanlık

Aytunç Altında

59

içinde öne çıkardığı bir akımın adıdır. Dünyaca ünlü ilahiyatçılar, Vatikan'ın baskısından bıkararak, gizlice ilk İsa Akademilerini kurmuşlardır. Bu bilim adamlarından bazıları, adlarının duyulması üzerine bağlı bulundukları üniversite ve fakültelerden atılarak işsiz bırakılmışlardır. Amerika'dan başka Almanya, Fransa ve İsviçre'de de İsa Seminerleri vardır. Amerika'daki Akademi şimdi Minnesota Üniversitesi'nin bünyesinde. Yaklaşık 200 bilim adamı birlikte çalışarak İncil'i tartışmaktadırlar. Zaman zaman bu sayı, arada bir katılanlarla daha da yükselmektedir. İsa Seminerleri'nin tartışma konusu, adı üzerinde, İSA'dır. İncil'de yer alan sözlerin ne kadarı İsa'ya aittir? İsa bu sözleri söylemiş midir? Yoksa bunlar sonradan uydurularak kilise tarafından İncil'lere sokuşturulmuş mudur? İşte, İsa Seminerleri'nin konusu budur. İlahiyat çevrelerinde, bu seminerlere katılan bilim adamlarından '*İncilDedektifleri*' diye söz edilir.

Şimdi kaldığımız yerden sürdürelim.

Synoptik İndilerde İsa'nın dört erkek ve en az iki kız kardeşi olduğu yazılıdır. Ancak bunlar gerçek kardeşleri mi, değil mi

belli değildir.

İncil Dedektiflerinin 5. Gospel olarak kodeksledikleri ve yeni bir çevirisini sundukları Thomas İncil'i,, işte bu kardeşlerden birisine aittir. İsa'nın kardeşi Thomas tarafından yazıldığına inanılan bu kitabın ne Synoptik'le ne de John'la bir bağlantısı vardır.

Türkiye'nin Didim semtinde yaşadığı için Didymus diye tanınan ve Judas Thomas adıyla İsa'nın erkek kardeşi sayılan bu şahsın, gerçekte İsa'nın ikiz kardeşi olduğu da çok yazılmıştır. Ancak bu yeni kitapta sadece kardeşlik takısı öne çıkarılmıştır. 'İkiz' olmak keyfiyetine değinilme -miştir.

60

Yoksul Tanrı

Thomas İncil'i ilk kez 1948'de çok dar çerçevede bazı ilahiyatçılar ve tarihçiler tarafından incelenmiştir. Halen elde biri Mısır'daki Kopti Hristiyanlığı'na yön veren ve İ.S 350 yılında yazılmış bir nüshasıyla, İ.S 200 yılında Grekçe yazılmış bir nüshası bulunmaktadır. İsa semineri üyeleri işte bu nüshayı okuyarak bazı sonuçlara varmışlardır.

Thomas İncili'nde İsa'ya ait olduğu öne sürülen 114 deyiş yer almaktadır. Bunlar Thomas tarafından, diğer dört İncil'den bağımsız olarak kaleme alınmışlardır. İsa, bu İncil'deki sözleriyle tamamen bambaşka bir karakter-olarak ortaya çıkmaktadır.

İsa Semineri üyelerinin yıllar süren incelemelerden sonra vardıkları bazı sonuçları aktararak bitiriyorum. Thomas İncil'i ve geleneği, bu incelemelerden çok önce vardı. Örneğin Kıbrıs Kilisesi, Mısır Koptik Kilisesi, Nas-turi Kilisesi ve kısmen de Ukrayna Kilisesi, Aziz Thomas'ı çok yüceltmişlerdi. Bu kiliseler, eldeki Thomas İncili'ni okuyarak değil, kendi geleneklerine bağlı kalarak bu inanç sistemine sadakat göstermişler ve yerleşik Katolik, Ortodoks ve Protestan Hristiyanlarla ters düşmeyi, bilmeden göze almışlardır.

İsa Semineri üyelerinin vardıkları sonuçları şöyle özetleyebiliriz.

1) İsa Semineri üyelerine göre İncil'de yani Yeni Ahit diye bildiğimiz kitapta İsa'ya atfen anlatılmış olan yaklaşık 1500

sözden en iyimser bakış açısıyla sadece yüzde 20'si İsa tarafmdan söylenmiştir. Gerisi, ilk Hristiyanlar tarafmdan uydurulmuşlardır.

2) İsa, Mesih olduğunu öne sürmemiştir. Mesih kelimesi, Christ kelimesinin Türkçesidir. 'Christ' aynı zamanda Hristiyan kelimesinin de köküdür. Dolayısıyla Seminer Üyelerine göre İsa, Mesih (Christ) ol-

Aytunç Altındal

61

duğunu söylememiş olmasına rağmen, kilise babaları tarafından Mesih ilan edilmiştir. Christ kavramı İsa'nın yaşadığı dönemde bir 'makamın' adıydı o kadar.

3) İsa, kilise kurmamış ve her insanın Tanrı imanının göğüs kafesinde olduğunu söylemiştir. Kilise kurmayı düşünmemiş ve söylememiş olan İsa, bugün kiliseye bağlı kılınmıştır¹³.

İsa'nın on iki Havarisi vardı. Havari=Apostle sözcüğü mesaj ileten, "tebliğ" yapan kişi anlamında kullanılmıştır. Bu kişilerin İsa'yı tanıdıkları, gördükleri, onunla konuştukları ve ondan eğitim aldıkları kabul edilir. Bu on iki kişi şunlardır: Simon- daha sonra adı İsa tarafından değiştirilerek Peter=Kaya yapıldı. Onun kardeşi Andrew; Zebe-de'nin oğulları James ve John (Yohannah); Philip; Batho-lomew -ki, buna da Nathansel deniliyordu-; Mathew- bu da Levi adıyla tanınıyordu-; Thomas; James -Alpha-eus'un oğlu diye biliniyordu-; Judas, - James'in oğlu; Simon Zealot (Mümin) ve Judas İscariot'du (Mat, 10:2-4; Mark, 3:16-19; Luka, 6:14-16; Act, 1:13). Bunlar Galile kentinde yaşayan kişilerdi ve Peter, James ve John, İsa'ya en yakın olanlardı. Sonuncusu Judas İscariot ise İsa'ya ihanet eden muhbir-havariydi. Sonra intihar etti. Onun yerine Matthias Havari yapıldı. (Act,1:26) Paul, Barnabas ve birkaç kişi daha, geleneksel olarak Havari statüsünde kabul edilmişlerdir. (Act, 14:14; Rom, 16:7 ; Gal, 1:19). Bunların arasında bir de "Havarilere Havarilik" yapan Maria Magde-lena vardır ki İsa'nın mezarının boş olduğunu diğerlerine haber veren kişi odur.

Garip ama gerçektir ki, İsa'ya iman eden bu ilk kadroda, onu doğuran annesi Bakire Meryem yoktur! Daha

önemlisi İsa Mesih, kendisini doğuran annesi Bakire Meryem'i -yani Tanrının Oğlunu dünyaya getiren kadını -İncil'de anlatıldığına göre '*Reddetmiştir*' (Mark, 3:20-21 ve 31-35; Mat,12:46-50). İsa, sadece annesi Meryem'i değil, kardeşleri oldukları varsayılan kişileri de reddetmiştir, kendisinin "*Onlardan*" olmadığını açıkça söylemiştir. Öte yandan, kardeşleri de "*biz onu hiç tanımıyoruz ve ona inanmıyoruz*" demişlerdi. (John, 7: 5). Daha önce de belirttiğim gibi, Vaftizci Yahya da, O'nu "*daha önce hiç tanımadım*" demişti. Garip ama gerçektir ki, annesi de kardeşleri de İsa'nın imanına inanmamışlardır; O'nu hiçbir şekilde izlemeden kendi geleneksel Yahudi inançlarına bağlı kalmışlardır¹⁴. Ek olarak, kısaca, Stephen'dan da söz etmek gerekiyor. Bu kişi de İsa'nın yanında bulunmuştu ama Havari sayılmamıştı. Oysa Stephen, Kudüs'te kurulan ilk kilisenin (yedi) yöneticisinden biri, hatta o kilisenin en üst ikinci yöneticisi -birincisi İsa'nın kardeşi denilen James'tir— konumundaydı ve yaptığı konuşmalarla Yahudileri öfkeliendirmiş ve tıpkı İsa gibi, Yahudi Şeriatı'na karşı çıktığı gerekçesiyle öldürülmüştü. Şu farkla ki; Yahudiler, Stephen'i kendi cezalandırma usulüne göre, yani taşıyarak (recm) öldürmüşlerdir. Stephen ilk Hristiyan "*Şehidi*" kabul edilir (Act, 6:5-12). Aziz Paul ise Stephen'in taşlanması örgütleyen kişiydi! İsa'yı "*Tanrının Oğlu*" ve "*Bakire'den Doğma*" olarak kabul etmeyen ilk büyük topluluk "*Ebionitler*" olmuştu. Bunlar Paul'u "*Sahtekarlıkla*" suçlamışlar - Yahudi Şeriatını değiştirdiği için - ve tüm Gos-pelleri de reddetmişlerdir. Aynı şekilde "*Bakire Doğumu*"da, İsa'nın "*İlahi*" varlığını da açıkça reddetmişlerdir¹⁵. Ebionitler, evliliğe ve kadınlarla ilişkiye kapalıydılar, şarap içmezler ve başlarına yağ sürdürmezlerdi. Ebionitler, Gnostik Essene geleneğinin sürdürücüleri olan Yahu-

Aytunç Altındal

63

dilerdi¹⁶. İsa'yı yargılayan Yahudi Kralı Herod Antipas da Ebionit Kavmindendi. Bunlar Hellen Uygarlığı'na karşı tarafsızdılar.

İsa'nın "*İlahi*" (Tanrı olmak) iddialarına karşı çıkmış olan

kişiler, onun sağlığında onunla birlikte aynı yerlerde, aynı zaman diliminde yaşamış olan, ona en yakın bulunmuş insanlar ve topluluklardı. Hatta bugünkü Vatikan'ın ve Katolisizmin kurucusu kabul edilen, Aziz Peter bile İsa'ya son anda ihanet ederek, "*Onu tanımadığını*" söylemişti! Oysa İsa'ya "*Tanrının Oğlu*" olduğunu ilk söyleyen de oydu! Fakat Romalı askerler İsa'yı götürürlerken, onu tanımadığını söyleyen Peter=Simon=Kaya, sonra bu sözlerini geri almıştı! İncil'de iki risale onun adını taşır, ama onun tarafından yazıldıkları kuşkuludur, çünkü en iyimser tahminle bu risalelerin İ.S. 95-100 yılları arasında yazılmış olabilecekleri belgelenmiştir. O yıllarda hem İsa hem de Peter, en az 40-60 yıldır ölüydüler! Kaldı ki, yine garip bir raslantı olsa gerek, hem Peter hem de Paul, yazılarında - ya da İncil'e alman yazılarında ve söylevlerinde -İsa'nın "*Bakire Doğumu*"ndan hiç söz etmemişlerdi! Böylesine inanılmaz bir "*Mucizeden*" niçin bir tek kelime dahi olsa söz etmeleri. Tanrının Oğlu İsa'ya haksızlık değilse nedir? Yine ilginçtir ki, Gospeller'de binlerce kişi ona iman etmişti diye yazılıyken, "*Apostollar'ın İşleri*" (Acts) adlı bölümde, Peter'in sayıları sadece 120 kadar olan kişiye vaaz verdiği yazılıdır (Acts, 1:15). Oysa bir Bakire'den "*Tanrının Oğlu*" nun doğması mucizesi o çağlarda da, bugün de tüm insanlığı sarsacak bir olgudur, ama ne hikmetse böylesine olağanüstü ve "*Doğa Dışı*" bir olay ne Roma İmparatorluğu'nun kayıtlarında, ne Yahudi kaynaklarında ne de diğer herhangi bir "*Belge*"de yazılmıştır! Diğer bir deyişle, Bakire'den çocuk doğduğu ve bunun da İsa Mesih olduğu "Bir Tek" resmi veya gayri resmi belgede

yoktur - iki Gospel'de anlatılanlar dışında! O çağın tüm tarihçilerinin ve Roma Devleti'nin tüm arşivcilerinin bu inanılmaz ve Doğaüstü olayı atlamış olmaları nasıl açıklanabilir ki? Kaldı ki 1. yy'ın sonunda yazıldığı bilinen ünlü Josephus Tarihi'nde "İsa Mesih" diye birinden söz edilmemiştir. Yahudilik tarihini tüm ayrıntılarıyla yazmış olan Josephus'un Yahudiliği böylesine etkilemiş olan bir kişiyi hiç duymamış,

bilmemiş olması olanaksızdır, ama onun yazdığı tarih kitabında Bakire Doğum da, İsa'nın Tanrının Oğlu olduğu iddiası da *"Tek"* sözcükle dahi yer almamıştır -tıpkı, çarmıha gerilerek öldürüldüğü gibi! Benzer şekilde, İ.S. 40 yıllarında yaşayan diğer bir ünlü Yahudi - İskenderiyeli - tarihçi Philo da neredeyse kendi gözlerinin önünde yaşanmış olan bu *"Mucizeler"*den habersizdir. O da ne Bakire Doğum'dan ne de Tanrının Oğlu olduğu söylenen İsa Mesih'ten haberdardır¹⁷. Bakire Doğumla dünyaya gelmiş/gönderilmiş bir Tan-rı'dan ilk kez Devlet-kefaletiyle söz edilmesi, o Tann-Oğ-lu'nun Çarmıh'a gerilerek vahşice öldürülüşünden yaklaşık 300 yıl sonra olmuştur. İstanbul'un kurucusu Büyük Konstantin'in, tebası Hristiyanlar arasındaki bitmeyen tartışmalara bir son vermek amacıyla İ.S. 325 yılında İznik'te topladığı Konsil'de, İsa'ya atfen *"Yeni"* bir din kurulmuştur. *İsa resmen Devlet Zoruyla Tanrının Oğlu ve Kutsal Üçlü'deki ikinci güçteki (Lord) Tanrı yapılmıştır.* Kimin adına? İlginçtir ki, Peter ve Paul adına. Ne var ki, Peter *"bile"* İsa'yı sadece bir "Peygamber=Prophet" olarak tanımlamış ve yazmıştı. Peter'in, İsa'yı anlattığı risalede İsa'nın, Musa tarafından geleceği muştulanmış, bir *"Peygamber"* olduğu vurgulanmıştı. Aynen şöyle yazmıştı Peter: *"Tanrı, sizlere aranızdan benim gibi bir Peygamber çıkartacaktır, onun sözünü dinleyin"* (Acts:3:22) Peter'e göre Musa'nın sözünü ettiği kendisi gibi *"Peygamber"* olan kişi, İsa

Aytunç Altındal

65

idi¹⁸. Musa ve ona dayanarak Peter, *"Tanrı sizlere aranızdan Oğlu olan Tann'ı çıkartacak,"* diye söylememişlerdi. İznik Konsili'ne katılan Kilise Babaları siyasi egemenlik sağlayabilmek için Peter'in bu sözlerini alıp İncil'e koydular. Ama aynı zamanda da Bakire'den Doğma İsa'yı da Tan-rı'nın Oğlu olarak Tanrı kabul ve ilan ettiler. Artık bunu kabullenmeyenleri bekleyen tek akıbet vardı: *"Yakılmak"*

"Devlet Tanrısı" yaratmak düşüncesi Antik Mısır'da başlamıştı. Mısır'da ölen Firavunlar genelde, Tanrı ilan ediliyordu. Yaşarken *"Tanrı"* yapılanlar da vardı, örneğin II. Ramses gibi. Benzer şekilde Helenler de kendi *"Site-*

Devletleri "nde Tanrı'lar yaratmışlardı. Zeus, Apollo, Afrodit vd. site-devletlerinin Tanrı ve Tanrıçalarıydılar. Ayrıca çeşitli böcekler -örneğin Mısır'da skarabe - ve hayvanlar -örneğin kartal, keçi, güvercin vd. -de "ilah" (Deity) statü -sündeydiler. İnsanlar, gerekli gördükleri zaman Panteist, (Kamu-Tanrıçılık); Polyteist (Çok Tanrıçılık); Henoteist (diğer Tanrıları reddetmeden bir ama Tekil olmayan Tanrıya bağlılık); Kathenoteist (belirli bir Tann'yı belirli bir süre kabulleniş) gibi "Syncretist" (eş yapımlı-eklemlenme-li) bir İnanç-Sistematığı'ne bağlıydılar¹⁹. Site-Devleti Tanrısı/ İlahı olmak fikri, Hristiyanlığı yayabilmek için Kilise Babaları tarafından benimsenmişti. Bu plana göre Hel-lenler'in "Tanrıları" (site-devletindeki) alınarak bunların her biri için bir "Aziz" tahsis edilmişti. Bu kişi bazen tamamen sanal da olabiliyordu. Sanal ya da gerçek bir kişi, Aziz ilan edilerek o kentin-sitenin "Patron Saint" i yapıldı. O kenti koruyan /kollayıcı "Koruyucu Aziz veya Azize" yaratmak fikri Hristiyanlıktaki diğer pek çok tören ve uygulama gibi Paganizm'den alınmaydı. Günümüzde Hristiyan kentlerinin koruyucu-Aziz'leri vardır, örneğin Aziz

Andrew Moskova'nın, onun kardeşi Aziz Peter Roma'nın "Patron Sainf'i statüsündedirler.

Ancak Hristiyanlığın kurucu babaları bununla da yetinmemişlerdir. Antik Mısır'da ve Anadolu'da başta da Sümer, Elam, Âkad ve Hititler'de - mesleklerin de "Tanrıları" vardı. Örneğin "Yılan" tıbbın, hekimlerin "Tanrısı/İlahı" idi. Hristiyanlığın kurucu babaları bu köklü geleneği de kendilerine mal etmekte gecikmediler: Her mesleğe bir Aziz tahsis ederek her biri için özel bir "Gün" ayırdılar. Örneğin İsa'nın üvey babası (ya da erzast=yedek babası) sayılan Josef, "marangozculuğun" koruyucu azizi yapıldı. Her 1 Mayıs İşçi Bayramı Kiliselerde Aziz Josef'in "Dua" günü olarak kutlanır. Mısır'da, "Devlet-Tanrısı" bizzat egemen Hanedan tarafından yaratılırdı.²⁰ Hanedan hangi "cult"e bağlıysa o Hanedan'ın üyeleri de aile içindeki hiyerarşiye göre o

'cult'un rahipleri, rahibeleri ya da mabed görevlileri olurlardı. Ama aslolan Firavun'un yönlendirdiği ayinler ve/veya uygulamalardı.

Hristiyanlığın içinden çıktığı Yahudilik, işte, Mısır'daki bu uygulamalardan çok etkilenmiş bir din olmaktan ziyade bir "*Varoluş tarzı*" (mode of existence) olarak "*Tek Tanrıcılığa*" geçmişti. İlginçtir ki, hem millet adı olarak "*İs-rael*" adı, hem de '*Musa*' adı İbranice değildir. Bu Tek-Tan-rılı dinin "*Cemaatinin*" adı olan "*İsrael*" kelimesini millet anlamında ilk kez Firavun telaffuz etmişti. Aynı şekilde "*Musa*" adı da (Mosheau) yine Koptik-Mısır'da kullanılan bir "*sıfattı*" ve "*Suyla Gelen*" anlamına gelmekteydi. İsrâ-el'in, din adamı olmaktan çok ilk "*Devlet Adamı*" sayılan Musa inanışa göre, Nil'e bırakılan bir sepetin içinde akıp giderken yıkanmakta olan Firavun'un kızı tarafından bulunmuş ve onun tarafından bu adla onurlandırılmıştı. Ortadoğu'da siyaset, kültür, sanat, edebiyat ve dinlerin şekillendirilmesinde Antik Mısır'daki Ateş, Güneş ve At

Aytunç Altındal

67

kültlerinin çok büyük katkısı olmuştu. En belirgin ve belirleyici olanı da "*Tanrı'nın Oğlu*" olmak fikriyle, ünlü Ak-heneton ile başlayan ilk "*Tek-Tanrıcılık*" inancıydı. Akhe-neton, "Solar-Monoteizm" diye bilinen, "Güneşe Tapmıcı-lığı" başlatmıştı. Akheneton, Güneş'i "*Tek Devlet Tanrısı*" yapmış ve başka tanrılara tapmmayı yasaklamıştı. Kendisini de bu "*Tanrı'nın Oğlu*" sayıyordu. Hristiyanlığın kurucu babaları bu yüzlerce yıllık geleneği kendilerine mal ederek, hiçbir şekilde "*Tanrı Olmak*" iddiası bulunmayan İsa'yı, önce "*Tanrının Oğlu*" sonra da "*Tanrı-Lord*" ilan etmekten kaçınmamışlardı. Bu nedenle tüm Pagan geleneğini (Logos dahil) kendisine mal etmiş olan Kilise için, gerçekte, İsa'yı ortadan kaldırıp, Paganizm'i "*Sanal*" bir Tek Tanrıcılığa mahkum etmiş kurumdur diyebiliriz. Ve aynı Kilise İmparator'un emriyle, İ.S. 325'te, İsa'yı "*Peygamber*" olmaktan çıkartıp, "*Tanrı*" ilan etti. Hristiyanlık ancak böylelikle Devlet-Dini oldu²¹.

İmparator Büyük Konstantin tüm yaşamı boyunca Ak-heneton'la başlamış olan "*Solar Monteizm*" e bağlı kalmıştı²². Hristiyan oluşu(?) ölümüne yakındır. Ancak "*Güneş*" onun için yine önemliydi. Hristiyanlığı yürekten benimsemekten ziyade kasten

desteklemişti; bu da onun devlet-siyasetiyle bağlantılıydı²³. Konstantin, hırslı ve atak Hristiyanlık'ta "*Fetihci-Ruh* (irredentizm) bulunduğunu sezmişti. Bu nedenle de onun için kendisini Güneşin-Oğlu kabul eden Firavun Akheneton ile "*Yahıveh'in Oğlu*" yapılmış olan İsa arasında fark yoktu²⁴. Sonuçta ikisi de insandı. Ve gelmiş geçmiş en gaddar İmparatorlardan biri, belki de, birincisi olan Konstantin, bu yeni "*Sanal Tanrının Oğlu*"mı yeni "*Fetihler*" yapabilmek için bir "*Araç*" olarak görmüştü. (Konstantin, kendisine de '*Augustus'un Oğlu*' şeklinde bir unvan vermişti. August olmak Sezar olmaktan daha önemliydi.) Kaldı ki "*Natolia*"da, Hristiyan-

68

Yoksul Tanrı

lığa geçmiş olanlar çoktan beri Akheneton'un "*Ank-Haçı-nı*" bu yeni Tanrı'nın sembolü olarak boyunlarında taşıyorlardı. İlginçtir, Konstantin döneminde Anadolu'da henüz Bizanslaştırılamamış olan, zorlama ve baskıyla Hristiyan yapılmış olan Paganların ilk Haç'ı, bugün bildiğimiz Latin Haç'ı değil, Firavun Akheneton'un kendi dininin sembolü olan Ank-Haçıydı!

İkinci Bölüm HAYATI ÇALINAN ADAM

'De la celebration des Mysteres et des ceremonies sacrees, Jamaispersonne ne parlera.'

Le Nuctemeron, IX Apollonios de Tyane

2.1. Aldatılanlar ve Aldananlar

"Your ancestors were good
men, your present estate you
may well loathe"

"Atalarınız iyi insanlardı,
şimdiki halinize bakıp
yerinebilirsiniz."

Apollonius to the Melesians

XXXIII(1)

Garip ama gerçektir ki, Doğu Roma İmparatorluğu'nun yaklaşık 1000 yıllık varisi ve uzun bir süre de sür-dürücüsü, koruyucusu ve geliştiricisi olduğu dinsel sistematik, sadece

14 yıl içinde çöktü ve yerini Hristiyanlığa bıraktı. Tarihin belki de en ilginç gelişmelerinden biri budur. Bu 14 yıllık dönem Hristiyanlara hoşgörü göstermeyen Galerius'un (Sezar statüsündeki Roma Yöneticisi) İ.S. 311 yılında yayınladığı "*Müsamaha Fermanı*" (Edict of Toleration) ile Büyük Konstantin'in İ.S. 325 yılında topladığı İznik Konsil'i arasında geçen dönemdir. Hristiyanlar kendilerine "*Müsamaha*"² gösterileceğini İmparatorluğun en üst düzey yöneticilerinden öğrenince tüm gayretlerini İmparatorluğun merkezini ele geçirmeye yönelttiler. Eğer Roma İmparatorluğu'nu yöneten "*Tetrarşi=Beşli yönetim*" den bir İmparatoru Hristiyan yapabilirlerse, halkın %99'u Paganist de olsa önünde sonunda tüm İmparatorluğu ele geçirebileceklerini sezinlemişlerdi. Onların tercihi genç

71

72

Yoksul Tanrı

Konstantin oldu. Sonuçta onu zafere götürdüler ve o da Hristiyanlığa en büyük katkıyı yaptı. İlginçtir ki Konstantin Hristiyanlığın en belirleyici, en önemli ve ilk "*Ekümenik*" Konsili'ni toplayıp, buna başkanlık ettiği İ.S. 325 yılında henüz Hristiyan olmamıştı. "*Azizler Kitabında*" (Book of Saints) belirtildiği üzere Konstantin, ölümünden-belki de öldükten sonra- sadece birkaç dakika önce, yatağının başında nöbet tutan kişilerin arasında bulunan bir papazın, üzerine su sıçratmasıyla- dini vecibeler yerine getirilmeden- "*Vaftiz*" edilmişti!³ Yine ilginçtir ki, bu Konsil'i topladığı için "*Vaftiz Edilmemiş Hristiyan*" (bu nasıl oluyorsa) Konstantin, Doğu Kiliseleri tarafından İsa'nın 12 Havarisi'ne eklenerek -Aziz Paul'u dışlayarak - 13. Havari kabul edilmiştir. Konstantin İznik Konsili'ni 20 Mayıs 325'te toplantıya çağırmişti ve 21 Mayıs'ta açılan Konsil'e bizzat kendisi başkanlık etmişti. Bu nedenle de gerçekte Pagan dini "*Solar Monotheizmi'ne*" bağlı olan İmparator'un başkanlığında toplanan bu ilk Hristiyan Ekümenik Konsü'i, bugün de yürürlükte olan ve vazgeçilemez ve değiştirilmesi teklif dahi edilemez kararlar almıştı. Tahmin edilebileceği üzere, 21 Mayıs tarihi de Ortodoks ve diğer Doğu Kiliseleri'nde "*Aziz Konstantin*" günü olarak

günümüzde de kutlanmaktadır. Konstantin sadece imparator değil aynı zamanda, Hristiyanlığın önemli Azizlerinden biri yapılmıştı.

Bu ilginç İmparatorun yaşamına kısaca göz atmakta yarar vardır. Çünkü nasıl bir egemenin yönlendirdiği, beğenmediği kararları değiştirdiği, beğendiklerini -kendisinin ve devletin çıkarlarına uyanları onaylayarak "*Hristiyan Amentüsü*"ne eklediği ancak böylelikle anlaşılabilir. İsa Mesih'in ilk saf ve masum "*inançları*" Konstantin gibi bir adamın kesin buyrukları doğrultusunda nasıl "*Yeni Din*" haline gelmiştir, bu Konsil'de bunu iyi anlamadan,

Aytunç Altındal

73

İmparatorluk sınırları içinde bu Konsil'den sonra yaşananları anlayabilmek de kavrayabilmek de olası değildir. Diğer bir anlatımla günümüzdeki Hristiyanlığın özünün ve kurgusunun yapılışında kimler etkili olmuşlardı ve bu etkili kişilerin en tepesinde yer alan İmparator Konstantin "*Nasıl*" bir kişiydi ve "*Nasıl*" bir Hristiyanlık kurdurmuş-tu, bunu görelim. Şunu da ekleyelim ki, Konstantin, İznik Konsili'ni toplarken, yönetirken ve kararları onaylar ya da red ederken Hristiyan değildi ve "*Pontifex Maximus*" (tüm inançların ve dinlerin baş rahibi) sıfatını taşıyordu. Konstantin bu Konsil sırasında sadece Hristiyanların değil, aynı zamanda Paganizmin de "*Baş Rahibiydi*"⁴

İstanbul'u (Constantinople) "*Yeni Roma*" olarak kuran ve tarihe I. Konstantin ya da Büyük Konstantin tanımıyla geçen İmparator, Roma İmparatorluğu'nun iki ünlü yöneticisi Diocletian ve Maximian'm kurdukları sistemin egemenliğinin sürdüğü İ.S. 270-305 yılları arasında siyasal formasyonunu edinmişti. Geçerken belirtmekte yarar var ki, Bizans (Byzantium) Konstantin tarafından kurulmuş bir kent ya da Devlet değildi. İmparator Konstantin'den çok önce Roma İmparatorluğu'nun uzak bir ek yerleşim alanı olarak İstanbul'da Haliç ve çevresinde "*Byzantium*" diye bir bölge vardı. Konstantin işte var olan bu "*Byzantium*" bölgesini genişleterek kent ölçülerine getirdiği bu yerleşim alanını

Doğu Roma İmparatorluğu'nun Başkenti olan "*Yeni Roma*" (Constantin'in kenti) adıyla kurdu. (Tam tarihi 11 Mayıs İ.S. 330) Diğer bir anlatımla Bizans, Doğu Roma İmparatorluğu'nun ve/veya İstanbul'un adı değildir, küçük bir yerleşim alanının "*Yeni Roma*"nın kurulmasından önceki adıdır. Benzer şekilde Rus Çarları da, 1453'ten sonra, ilk iki Roma'nın, yani Tiber Nehri üzerindeki Roma ile Boğaziçi'ndeki Roma'nın göçtüklerini/tarihe karıştıklarını öne sürerek Moskova'yı "*Üçüncü Roma*"

74

Yoksul Tanrı

adıyla kurmuşlar ve Ortodoksluğun "*Tek*" koruyucusu olduklarını ilan etmişlerdi.⁵

Diocletian dönemi, yaklaşık son 100 yıldır süren çalkantılı dinsel tartışmalar sürecinin, Paganizm lehine değiştirildiği yıllardır. Eski Tanrılar yeniden canlandırılmışlar ve Hristiyanlara baskı uygulanmıştı. İşte Constantin bu hareketli dönemde dünyaya geldi (İ.S. 275 veya 276). Onun doğduğu yılda imparator Tacitus ölmüştü ve ondan önceki imparatorlar tarafından ilan edilmiş olan "*Güneş Tanrısı*" Roma İmparatorluğu'nun "*Hakimidir*" şeklindeki kural Tacitus tarafından da güçlendirilmişti.⁶ O dönemde Romalı senatörlere de "*Güneş Tanrısı'nın Oğulları*" deniliyordu! Konstantin'in yıldızı otuzlu yaşlarındaiken İ.S. 304-305 yılından itibaren parlamaya başladı. O sırada Galerius ve Maximin Hristiyanlara karşı yeni bir baskı kampanyası başlatmışlardı. Bu tartışmalar İ.S. 310-313 yılları arasında doruğa ulaştı. Bir yandan Pagan filozofları diğer yandan da onlara karşı ve devlet içinde gizli örgütlenmeler yapmış olan Hristiyanlar vardı. Devleti içerden ele geçirmek için her türlü Makyavelizmi, Aziz Paul'un ünlü sözüne -"*Ben bir kişiyi kazanmak için, Yahudi'yle Yahudi, Paganla Pagan, Romalıyla Romalı olurum.*"- dayandırarak hareket eden Hristiyanlara Devlet katından gelen en gizli destek Konstantin'in annesi Helena'dandı, ki o da, Doğu Kilisesi tarafından ölümünden sonra Azize ilan edilmişti/tıpkı oğlunun da Aziz yapıldığı gibi. İ.S. 310-313 yılları İmparatorluk sınırları içinde çok derin

dinsel ayrışmaların yaşandığı dönemdi. Bu dönemde İsa Mesih, henüz resmen Tanrı'nın Oğlu olarak tescil edilmemişti. İmparatorluk sınırları içinde yaklaşık 2500 kadar farklı İncil vardı. Henüz "*Trinite=Teslis*" de kabul edilmemişti. Hristiyan yazarlar, Porphyry gibi güçlü bir Pagan filozofa karşı, kendi dinlerini savunmakta zorlanıyorlardı.⁷ Öte yan-

Aytunç Altındal

75

dan Porphyry, gerçek bir "*İnanç*" isteniyorsa bunun kurucusunun ünlü "*Şifacı*" Tyanalı Apollonius olması gerektiğini, İsa'yı hiç tanımadıklarını ve Gospeller'in de yalan-yanlış, cahilce metinler olduklarını vurguluyorlardı. Porphyry, İsa'ya atfedilen tüm mucizelerin, gerçekte Apollonius tarafından ortaya getirilmiş olduğunu ısrarla belirtiyordu.⁸

Konstantin'in içinde yetiştiği siyasi ortam, Diocletian tarafından başlatılmış olan reform çalışmalarıyla belirlenmişti. Buna göre, Diocletian İmparatorluğun iki Augustus ve iki Sezar tarafından yönetilmesini öngörmüştü. 4. yy'da bu sisteme "*Tetrarşi*" (Beşliyönetim) deniliyordu. Ve bu yönetim 100 idari-alanı denetim altında tutuyordu. O dönemde bu 100 ilde, 12 Kilise-Alanı (Diosez) vardı. İmparatorluk'ta Doğu Bölgesi (ya da Müfettişliği=Prefectura praetorio per Orientum) Mısır, Libya, Trakya, Balkanlar ve Karadeniz'i de içine alan dev bir coğrafyayı kapsıyordu.⁹ Konstantin İ.S. 306 yılında işte bu bölgenin İmparatoru yapılmıştı ve ölümüne değin (337) kendisini hep bu Doğu Bölgesiyle özdeşleştirmişti... İtalya ve diğer bölgelerin de "*Egemeni*" olmasına rağmen.

4. yy'da Roma İmparatorluğunda büyük bir mali çöküntü yaşanıyordu. "*Para*" neredeyse sıfırlanmıştı.¹⁰ Konstantin bunu düzeltmek için ilkin askeri harcamaları kısıtı, sonra da yeni bir para sistemi getirdi. Fazla ayrıntıya girmeden belirtelim ki, Konstantin, bürokrasiyi güçlendirerek "*Devletçilik*" ilkesini hayata geçiren ilk imparator olmuştur. Ostrogorsky'nin de belirttiği üzere, Konstantin'in Devletçilik anlayışının koruyucusu Orduydü. İmparator bu orduyu Barbar

olarak nitelendirilen Al-man=Cermen Kabilelerinden oluşturmıştı." Ve bunların Pagan tanrılarına büyük önem veriyordu. Nedir ki, Devletçiliği yerleştirebilmek için Konstantin kendi ailesinin

76

Yoksul Tanrı

mensupları da dahil (oğlu ve karısı) binlerce insanı gözünü kırpmadan idama gönderdi. Konstantin gibi Maximin de Augustus unvanını taşıyordu. Bu iki rakipten Maximin Porphyry'nin İsa'ya ve onu Tanrı yapmak isteyenlere karşı yönelttiği savları destekliyordu. Maximin, Hristiyanlar tarafından hazırlanmış sahte bir metin olan "*Acts of Püate*" (İsa'yı çarmıha gönderen genel vali) adlı yazılardan yola çıkarak Hristiyanları "*Ateist*" ilan etmişti. Maximin ilk öğrenim okullarında okuyan çocuklara Hristiyanlığın "*Barbarca*" olduğunu ve bu propagandaya kanılmaması gerektiğini öğreten dersler konulmasını sağlamıştı. Konstantin, Maximin'in aksine Hristiyanları kendi çıkarlarına uydukları sürece koruyacağını açıklamıştı. Konstantin'in karşı olduğu dinsel akım, ilginçtir ki, Tyanalı Apolloni-us'un son büyük temsilcisi olduğu Hermetizm değil, son iki yüzyıldır özellikle de Roma Lejyonlarında çok etkili olan "*Mitraizm*" idi. Bu İran-Hindu kökenli dinsel inanç sistematığı İ.S. 4. yy'da başta Anadolu olmak üzere tüm Ortadoğu da, Mısır'da ve Balkanlar'da çok büyük taraftar kitlesine sahip olmuştu¹² ve Konstantin bu İran etkisinin kendi İmparatorluk Bölgesi için Hristiyanlıktan daha tehlikeli olduğunu hesaplamıştı. Mitraizm, Doğu Roma'da öylesine etkili olmuştu ki, Konstantin'den otuz yıl sonra İmparator olan yeğeni Julian (361- Apostate diye bilinir) 363 yılında çok gizli bir Mitraist örgüte üye yapılmıştı ve İstanbul'daki ilk gizli Mitra Mabedi (mithraeum) onun isteğiyle kurulmuştu. Julian kendisinin "*reenkarne*" (yeniden doğmuş) olmuş Mitra olduğuna inanıyordu.¹³ Julian dayısı Konstantin'i atalarının dinini "*cahillere*" teslim etmekle suçlamış ve Hristiyanları baskı altına almıştı. Özetleyecek olursak, Büyük Konstantin yeni kurduğu kentini ve İmparatorluğunu baş düşmanı ve rakibi

Persler'in etkisinden kurtarabilmek için Mitraizm'e karşı mücadele

Aytunç Altındal

77

ederken, Hristiyanlığın ne olduğu ve olmadığı henüz tam bilinmeyen Tanrı'sının tuzağına düşmüştü denilebilir. Kaldı ki Mitraizm'de de Hermetik öğeler vardı. Daha sonraki yüzyıllarda Bogomilizm (Bog= Bulgarca Tanrı demektir) adıyla anılan akımlar da Mitraizm'den Herme-tizm'den ve aldıkları birçok unsuru öğretilerinin içinde görüyorlar ve savunuyorlardı. Öte yandan Apollonius da Mitraizm'i kendi kaynaklarından ve yerinde öğrenmiş bir filozoftu. Dolayısıyla onun Hermetik öğretisi içinde de Mitraik unsurlar vardı. Diğer bir anlatımla "*Dualizm*"i esas alan Mitraik öğretinin, örneğin "*Karanlık-Aydınlık Karşıtlığı*" ya da iyilik- kötülük, güzellik ve çirkinlik vd. gibi zıtlıkların Diyalektiği Hermetist Apollonius'un öğretisinde de sıkça yer alıyorlardı. Nedir ki, Mitraik öğeler İsa'ya dayandırılan Hristiyanlıkta da vardı. Şu farkla ki; bu "*Dualizm*" artık bir "*Trini-te*"ye dönüştürülmüştü. Buna göre Baba Tanrı, herşeyin üstünde (above ali) Oğul-Tanrı İsa, herşeyin yanında (by ali) ve Kutsal Ruh da herşeyin içinde (in ali) şeklinde formüle edilmişti. Dolayısıyla "*İyilik/ Kötülük*" vs. Diyalektiği, bir "*Zıtlar-Arası Mücadele*" değil ve/fakat İsa'nın "*varlığında*" çözümlenen O'nunla bütünleşildiği takdirde "*çözülen*" bir çelişkiyi temsil ediyordu. İsa "*kurtarıcı*" idi, İn-sanoğlu'nun Adem ve Havva'dan beri başında olan ve onu yönlendiren "*İlk Günah*"ı a başlayan "*Çelişki*"yi çözecek olandı. (Bu "*İlk Günah*" masalı da bizzat Aziz Paul tarafından uydurulmuştu.) Zaten bu nedenle de tüm insanlığı bu çelişkiden kurtarmak için Baba Tanrı, kendi öz oğlunu insan suretinde zavallı insanların arasına göndermiş ve onun öldürülmesine seyirci kalmıştı. Hristiyanlar bu esrarengiz olaya "*Grand Mysterium*" (Büyük Sır) diyorlardı. Uzlaşmaz çelişkilerin mücadelesini esas alan Mitra-izm'e karşı Hristiyanlık "*Uzlaşır*" bir "*Çelişki*" koymuştu.

78

Yoksul Tanrı

İşte bu husus Konstantin için çok cazip bir "*Siyasi*" silahtı

(leverage anlamında), kaldıraç. Bu "*Kaldıraç*"ı hayata geçirmek ve "*Uzlaşmaz Çelişkileri Yok Etmek*" amacıyla Hristiyan önderlerinin İsa'ya biçtikleri "*Kurtarıcılık-Uzlaştırıcılık*" rolünü hayata geçirmek için kendisinin bu rolü üstlenmesi gerektiğini düşündü ve ünlü İznik Konsili'ni toplantıya çağırdı. Konstantin bu role çıkarken, tıpkı Aziz Paul gibi, Güneş'e Tapanlar ile Güneş'e Tapıcı, Hermelistler'le Hermetist ve Hristiyanlarla Hristiyan gibi davranmayı benimsemişti. Ünlü deyişle, tam bir "*Takiyye Ustası*" idi Konstantin. (Benzer bir model İ.Ö. 390'lı yıllarda Plato tarafından yazılmıştı. Sokrat davasını işleyen "*Euthyphron*" adlı çalışmasında Plato, Atina'da yargıçların "*Dinsizlikle*" suçladıkları Sokrat'ın karşısına, din konusunda birbiriyle çelişir gibi gözüken argümanları savunan bu kişiyi çıkartmıştı.)¹⁴

18 Eylül 324'te Konstantin, Boğazın doğu yakasında son rakibi Licinius'un ordusunu bozguna uğrattı ve Roma İmparatorluğu'nun tek ve mutlak egemeni oldu. Romalı Egemenler arasındaki bu son savaş, "*Chrysopolis*" savaşı diye tarihe geçti. Bu savaşta Licinius, Pagan tanrılarının adına, Konstantin ise "*Yeni Bir Devlet ve Yeni Bir Din*" kurmak idealiyle dövuştüler. Konstantin savaşı kazandı. Eğer Licinius kazansaydı yeryüzünde Hristiyanlık diye bilinen -bugünkü haliyle- inanç bulunmayacaktı. Tarihin garip bir cilvesidir ki, Konstantin bir yandan Licinius'un "*Pagan Tanrıları*" na karşı savaşıyor, diğer yandan da Doğu sınırlarına komşu olan (Hristiyan) Monofisit-Ermeni Krallığı'nı yıkmak için uğraşıyordu. Ama gerçekte Konstantin'in daha derin bir ideali vardı, Konstantin bir "*Devlet Tipini*" ve bir "*Dinsel Anlayışı*" tarihe gömmeyi planlamıştı.

Aydın Altında

79

Bu devlet, Hellenler'in "*Hristiyan Devleti*" (L'etat Chretien) idi. Dinsel-Anlayış ise bu devleti yöneten siyasi yapıyla belirlenmişti. Buna göre Hellen Hristiyanlığında Devlet ve Kilise ayrı ve "*Özerk*" yapıda ve statüde idiler. Konstantin ise Kilise'yi kesinlikle Devletin Yönetimi ve Denetimi altına

almak amacındaydı. Tarihte "*Cezaropapizm*" diye bilinen bu sistem, Konstantin'den bu yana "*Devlet-Denetimindeki Din*" olarak "*Devlet Laisizm'i*" şeklinde sürmektedir. Uygarlık tarihçisi, Gonzague de Reynold'un da belirttiği gibi, Hellenler'in Hristiyan-Devleti, Konstantin'in ilkin İznik Konsili'ni toplaması, ardından da İmparatorluğun "*Başkenti'ni* Roma'dan Küçük Byzantium bölgesine taşıyarak burada "*Yeni Roma*"yı kurmasıyla tarihe karıştı.¹⁵ Chrysopolis Savaşı sırasında bile Konstantin, "Hristiyanların Tanrısı'm, Roma Panteonu'na kabul ettirebilmek mümkün değildir," diye düşünüyordu.¹⁶ Savaşa giderken Konstantin "*Güneş Tanrısı Yoldaşım*" (companion) olacak demişti! imparator Konstantin için Devlet her zaman Kili-se'nin üstünde bir değer ve anlam taşımıştı. Örneğin Hristiyanların uyguladıkları "*Celibacy*" (evlenmeme koşulu) yönetmeliğini 320 yılında değiştirmişti. Benzer şekilde, atanacak olan piskoposları, Kilise değil, Devlet ve İmparator seçecekti. Ayrıca Pazar gününü "*Güneşin Günü*" (Sun Day) ilan ederek tatil yapmıştı. O döneme kadar eski Yahudi geleneğine göre Cumartesi günü tatil yapan ve kiliseleri dolduran Hristiyanlar, Devlet zoruyla "*Tanrının*" koyduğuna inandıkları kutsal takvimlerini değiştirerek, Konstantin'in koyduğu Seküler-Devlet'in takvimini "*Kutsal*" kabul ederek dua etmeye başladılar ve hâlâ da dualarını sürdürüyorlar! Oysa İsa eğer gerçekten de yaşadıysa, Cuma akşamından Cumartesi akşamına kadar olan "*Tanrı'nın Dinlenmeye Çekildiği*" haftalık tatile uygun yaşamış ve dua etmişti!¹⁷

Pagan Tanrılarının koruyucusu Licinius'u Chrysopolis'te yenen Konstantin, bu savaştan 18 ay sonra terhis ettiği ordusu tarafından düzenlenen törende, "*Tanrılar seni korusun Augustus Konstantin*" sloganıyla selamlanmış ve uğurlanmış. Dikkat edilirse bu olay 20 Mayıs 325'te açılan 1. Ekümenik İznik Konsili'nden tam 10 ay sonra yaşanmıştı. Konstantin'in yeni bir "Din ve Devlet" modelini hayata geçirmek için başlattığı kampanyadan tam 10 ay sonra bile ordusu

Konstantin'i Pagan tanrılarının koruyuculuğuna "*Emanet*" etmişti.

Birkaç yıl öncesine kadar Devlet'in ve kendisinin çıkar -ianna uyduğu zaman, Hristiyanların karşısında büyük bir alçakgönüllülük göstererek kendisini "*Tanrının Yoksul Bir Hizmetkârı*" olarak tanımlayan Konstantin, 20 Mayıs 325'te İznik Konsili'ne başkanlık yaparken açılış konuşmasında kendisini birdenbire "*Tanrı'nın Baş Temsilcisi*" (Vicar) yapıvermişti. Buna göre yeryüzünde yaşanacak ve yapılacak olan işleri ve işlemleri, artık Tanrı (bu kez İsa) adına "Bizzat" Konstantin belirleyecekti, O'nun istemediği aynı zamanda Tanrı'nın da istemediği sayılacaktı! Günümüzde Papalar da "*Vicar*" statüsündedirler ve bu modelin Devlet katındaki ilk resmi uygulayıcısı kendisi vaftiz bile edilmemiş olan ve aslen Paganların Güneş-Tanrı-sı'na tapan İmparator Konstantin olmuştu.

İznik Konsili'ne imparatorluğun tüm bölgelerinden seçilmiş 230 piskopos katılmıştı.¹⁸ Konstantin yine kendi isteğine göre bir karar almış ve Konsil'de geçecek olan tüm konuşmaların ve verilecek olan tüm yazılı metinlerin, Grekçe olması koşulunu getirmişti. Oysa ki özellikle İmparatorluğun Güneydoğu sınırlarından gelenlerle Afrika'dan gelenler, Hristiyanlığın "*Asıl*" dilinin Aramice olduğunu, Grekçe konuşulursa Kutsal Metinlerde anlam kaymaları olacağını öne sürüyorlardı ama Konstantin ku-

Aytunç Altındal

81

racağı Yeni Din'in "*Dilini*" Grekçe olarak tayin etmişti bile. Oysa İsa Aramice biliyordu, Grekçe bilmiyordu! İlk İncil'ler de Aramice yazılmıştı...

Konstantin'in yeni bir devlet ve yeni bir "*Devlet-Dini*" yaratabilmek için Grekçe'yi "*Zorunlu*" dil haline getirmesi sadece İznik Konsili'nin tartışmaları sırasında değil, daha sonraki yüzyıllarda ortaya çıkan ya da patlak veren isyanlarda, ayaklanmalarda ve/veya akademik ve teolojik tartışmalarda da belirleyici bir rol oynamıştır. Konsil'e katılan piskoposlardan bazılarının Aramice yerine Grekçe

kullanılmasına itiraz etmeleri nedensiz ve mesnetsiz değildi. Onlara göre çevirilerde olsun, dialoglarda olsun iki dil arasında "*Anlam*" kaymaları olacaktı. Zaten 200 yıl içinde yapılmış olan İncil/Gospel yazımlarında, çevirilerinde ya da yorumlarında (tefsirlerde) sayısız kargaşalık ortaya çıkmıştı. Nitekim dil sorunundan kaynaklanan bu kargaşaya son vererek tüm İncil'lerden bir "*Standart*" İncil oluşturmak görevi de Konsil'e aitti. Konsil, sayısı binleri bulan İncil'leri tasnif edecek, sonra kodeksleyecek ve artık bir daha değiştirilmemesi kaydıyla "*Resmi*" bir "*Devlet-İncili*" oluşturacaktı. Konsil bunu yaptı ve "*Devlet İncili*" nin dışında bırakılanları "*Apokirif* olarak nitelendirerek yasaklattı. İznik Konsili öncesine kadar Paganlardan ve onların yöneticilerinden en azından "*Tolerans*" beklediklerini öne sürerek daima mağduru, ezilmiş ve hakkı yenmiş oynayan Kilise yöneticileri Roma İmparatorluğu'nda iktidarı ele geçirince, kendileri gibi düşünmeyen ve kendi Tanrıları'na-tapmak istemeyen Pagan Hellenler'e ve diğer Anadolu topluluklara "*Sıfır*" tolerans gösterdiler. Öyle ki Katolik ve/veya Ortodoks olmayı reddeden diğer Hıristiyanları bile (ör: Protestanları) ateşe atarak yakmaktan çekinmediler.

Grekçe ile Aramice arasındaki ifade ve anlam farklılık-

82

Yoksul Tanrı

lardan doğan sorunlara kısaca değindikten sonra İznik Konsili'ne geçelim. Bu sorun Hristiyanlık içinde inanılmayacak kadar önemli dinsel farklılıklar, tefsirler ve hizipleşmeler başlatmıştır. Bunu bazı örnekleriyle açıklamak zorunludur. Aziz Paul'un belirttiğine göre, Musa tarafından yazılmış olduğu bilinen eski Ahit'in ilk beş kitabına "*Pentate-uch*" denilir. (Acts,3:22) Bu beş kitabın ilkine "*Genesis*" adı verilmiştir fakat Aramice metinde böyle bir sözcük yoktur, bu sonradan yapılmış bir eklemedir. Genesis kitabı, Grekçeye çevrilirken ilk İbranice/Aramice sözcük- ki bu gerçekte Kutsal Kitap'ın¹⁹ da ilk sözcüğüdür- "*Başlangıç'ta*" (in the beginning) olarak verilmiştir. Oysa bunun özgün metindeki karşılığı "*Bara*" dır ve bu ilahi sözcük, birleşme-cin-sel de

dahil - doğmak, karşılıklı- ilişki ve ilahi müdahale gibi anlamlara gelmekteydi. Hiçbir şekilde "*mutlak*" başlangıç anlamına gelmiyordu. Kısaca ve teknik ayrıntılarda boğulmadan söyleyebiliriz ki,²⁰ Genesis'in ilk bölümü, "*Başlangıçta Tanrı evreni ve yeryüzünü yarattı*" şeklindeki -günümüzde Hristiyanlık için İznik Konsili'nden beri kabul edilen- anlatımla değil, "*Tanrının Barashet'iyle evren ve yeryüzü yaratıldı*" şeklinde anlaşılmalıydı. Diğer bir anlatımla Yahudiler'in Tanrısı Jahveh, bir "*Başlangıç*" yapıp, yeryüzünü ve evreni yaratmış değildi; eğer böyle yapsaydı - yani bir başlangıçtan yola çıksaydı- diğer Pagan tanrılarından farkı olmazdı, çünkü onlar önce "*Başlangıç*" yaparak yeryüzünü vd. yaratıyorlardı. Ama bu söylenen Paganları yumuşatmış ve onlara kendi tanrılarının yaptıklarını başka bir tanrı da yapıyormuş gibi bir izlenim edindirmişti.

İznik Konsili'ne 230 piskoposla birlikte, daha alt düzeyde Kilise yöneticisi olan daha yüzlerce din adamı da katılmıştı. Konsil'e katılan din adamları çeşitli hizipler oluşturmuşlardı. Örneğin; Kudüs'ten gelenler Filistinli

Aytunç Altındal

83

(Caesaera) din adamlarına, Fenike'den gelenler Kilikyalı Ariuscularla birlikte, Libyalı ve Antakyalılara karşıydılar.²¹ Bitniyalı Hristiyanlar ise Galatia Kilisesi'ne ateş püskürüyorlardı. Aralarında bağımsız kalmak isteyenler de vardı, örneğin; kavgayı yumuşatmak isteyen İskenderiyeli Alexander gibi... Ki daha sonra p da Roma Başpiskoposu Sylvester (Papa) ile tartışmaya başladı. Kısacası Kon-sil'de yaşanan tartışmalar ve kargaşa İmparator Konstan-tin'in önceden planladığı gibi, kendisine son ve bitirici sözü söyleyebilmek olanağını sağlamıştı. İmparator, her kafadan ayrı sesin çıktığı, kimin neyi, niçin savunduğunu bilmediği bu tartışma ortamını bir emirle sona erdirerek tüm kavgayı "*Tek Sözcüğe*" indirgeyebileceğini ve bunu da isteseler de istemeselerde "*Nihai Sened'e*" koyduracağını biliyordu. Ve öyle de yaptı.

İmparator Filistinli din adamlarına öncelik tanıdı ve onların

hazırladıkları "*Amentü*" nün Konsil'de genel kabul görmesini perde arkasından destekledi. Buna göre İsa Mesih Logos yapılmak isteniyordu, oldu; İsa Mesih, Babanın "*Edindiği*" Oğul deniliyordu, bu da kabul edildi ama Ariuscular bu iki "*Ön-Kabule*" karşı çıktılar. Ariuscular burada sadece Babanın gerçek Tanrı olduğunu, İsa'nın Logos olamayacağını ve onun sadece İnsan olduğunu vurguladılar. Tartışmalar aylarca sürdü ve özellikle dil anlaşmazlıkları Konsil'in kaderini belirledi. (Konsil'den sonra da İsa, Ariuscular için hala bir "*creature*" mahluk, yaratılmış varlık olarak kaldı. Ariuscular Konsil'de yenilmelerine rağmen görüşlerinden vazgeçmediler). İşte bu atmosferde artık sabrı taşmak üzere olan Konstantin'in imdadına, Filistin'li Eusebius yetişti. Tüm tarafları birleştirecek bir "*Sözcük*" ürettiğini ve bunu İmparator gündeme getirirse tüm tartışmaların biteceğini açıkladı. Konstantin bu fırsatı kaçırmadı. Eusebius ve taraftarları-

84

Yoksul Tanrı

mn buldukları sözcük, daha önce de değindiğimiz "*homo-iusion*" idi.²² Konstantin bu sözcüğe bağlı kalınarak nihai bir çözüm bulunmasını yoksa Konsil'i dağıtacağını bildirdi. Konstantin'in hiçbir sonuç elde edemeden dağılması demek, İmparator'un Hristiyanları bir daha bu denli önemsemeyeceği anlamına geliyordu. Hristiyan din adamları bu sözcüğün "*Amentü*" deki belirleyici kavram olmasını isteksizce de olsa kabullenmek zorunda kaldılar. Nedir ki; Ariuscular bu sözcüğün Amentü'ye konulmasına karşı çıktılar. Karşı çıkarken de çok haklı bir gerekçeleri vardı. Konsil'de kabul edilen ve tüm din adamlarının onayıyla tartışılan "*Ortak İncil*" metninin Kutsiyeti ile bağdaşmıyordu. Çünkü Kutsal Metinler'de "*homoiusion*" diye bir sözcük yoktu, yer almamıştı ve daha önemlisi onun adına hareket edilen İsa Mesih, bu kavramı ne duymuş ne de bilmişti. Kutsal Metin'de yer almayan, insanlar tarafından uydurulmuş bir sözcüğün "*Amentü*" de bulunması düşünülemezdi. Ama oldu. Konstantin bu sözcüğün Amentü'ye konulmasına karar verdi. Böylece İsa ile Baba Tanrı, "*Aynı Türden*" oldular. Bunu kabul

etmeyenlere Konstantin "*Kılıçla*" cevap verecekti. İznik Konsili'nde ilk kez özgün metinlerin dışında kavramlar İncil'e sokuldu ve ilk kez "Heretic" (sapkın) üretme süreci başlamış oldu.

Konstantin'in, Eusebius'tan devralarak, kendi görüşmüş gibi İncil'e sokturduğu²³ "*homousios*" (derivative) kavramı aynı zamanda "*Ortodoksluğu*" da tayin eden kavram oldu. Daha sonra 382 yılında toplanan 2. Ekümanikal Synod'da (İstanbul'da yapıldı) İznik Konsili'nin "*Amentü-sü*" esas alınarak bazı değişiklikler yapıldı ve Romalı Katolikler, Ortodokslar, 16. yy'dan sonra da Anglikanlar için Dogmatik kabul edildi, diğer birçok kilise ise doğrudan doğruya ilk Amentü sayılan İznik Konsili'nde kabul edilen metne sadık kaldılar.

Aytunç Altındal

85

Arius ve Konsil'in iki önemli adı, Eusebius ve İznikli Theognis sürgüne gönderildiler. Ve uzunca bir süre için kiliseler arasındaki kavga biraz da Konstantin'den korkulduğu için küllendi. Hemen ekleyelim ki, bu kavga hiç bitmedi ve 1453'e kadar zaman zaman alevlenerek ve başka kalıplara dökülerek sürdü.

İznik Konsili'ni izleyen yıllarda Konstantin "*Yeni Dini*" yerleştirmek ve temellerini sağlamlaştırmak için kanlı bir dönem başlattı. Kendisine bağlı olan din adamları en hafif ceza olan sürgüne gönderilirken, daha tehlikeli saydığı bazı kişileri doğrudan ölüme gönderdi. Bunların arasında en yakm arkadaşları ve karısı İmparatoriçe Fausta da vardı. İmparatoriçe sadece Konstantin'in annesi Helen gibi Hristiyanıara sempati duymamış, kendi başına bazı "*lütuflarda*" bulunmuş ve geniş araziler, binalar bağışlayarak, kiliseyi güçlendirmişti. Nedir ki Konstantin kendisini bilgilendirmeden hareket eden herkesi ölüme gönderdiği için eşi Fausta da Trier'deki büyük hamamda yıkanırken, imparator tarafından görevlendirilmiş kişilerce boğularak öldürüldü. Konstantin Konsil'den bir yıl sonra, 326'da kendisine en büyük desteği vermiş olan oğlu Veliaht Cris-

pus'u da sarayında öldürttü.

Ana hatları Aziz Paul tarafından hazırlanan ve ondan sonraki iki yüz yıl içinde çeşitli biçimlerde "*Terminolojik*" değişimlere uğratılan Kutsal Metinler²⁴ Konstantin'in elinde ve dilinde tam bir "*Yasaklar*" kitabına dönüşmekte gecikmedi. İznik Konsil'i kararlarını öne sürerek Konstantin, ilkin Yahudilere karşı baskı siyaseti uygulamaya başladı. Nedir ki, Konsil'den birkaç yıl sonra, geniş halk yığınlarından gelen itirazları dikkate alarak bu kez de Konsü'de-ki en "*Uy nlu*" kişilere saldırdı. Kimisini sürgüne gönderdi, kimisini hapse attırdı. Konstantin'in zulmü kısa bir süre sonra Paganlara yö-

86

Yoksul Tanrı

neldi. Pagan Tapınakları müze yapıldı; Roma'da Pagan Senatörlerin Meclis'teki Kutsal Mimleri bile kaldırıldı ve kendilerinden "*Devlet-Dini*"ne inanmasalar bile saygı göstermeleri istendi. Anadolu'da ve Ortadoğu'da ise Paganizm ve Hermetizm hâlâ güçlüydü. Oralarda henüz "*Tek Tanrı, Tek Din, Tek Dil*" yerleştirilememişti. Tyanalı Apollonius'un adı ve anısı hâlâ canlıydı. Öyle ki İ.S. 302'de Bitniya Valisi Hierocles (Sossius) onu öven konuşmalar yapıyor ve anısının yol gösterici olduğunu açıkça beyan ediyordu. Bu görüşlere karşı Eusebius iki kitap yazmış (Aga-inst Hierocles) ve İsa'nın sadece Musa'dan değil, Apollonius'tan da üstün olduğunu, çünkü kutsal Hristiyan Metinlerine göre "*Yahudi*" değil "*İbrani*" (Hebrew) olduğu için evrenin yaratıldığı döneme kadar giden bir geçmişe sahip olduğunu vurguluyordu. Eusebius inanılmayacak kadar entrikacı bir adamdı,²⁵ ve en az onun kadar "*Entrikacı* " olan İmparator Konstantin'le birlikte "*Yeni İsa Dininin* " temellerini atan kişi o oldu.

Biri vaftiz bile olmamış ve/fakat Hristiyanlık hakkında her din adamından daha fazla yetkiye ve söze sahip, karısını ve öz evladını öldürtecek kadar zalim ve gaddar bir İmparator ile, tüm yaşamı entrika ve desise ile geçmiş, ne verdiği sözü tutmuş ne de birlikte hareket ettiği kişileri savunmuş bir din adamı, birbirlerini destekleyerek tüm Pagan (ki bu sözcük o

dönemde "*Uygar Kentli*" anlamına geliyordu),²⁶ uygarlığının, edebiyatının, sanatının, kültürünün ve en önemlisi "*Dinsel Sistematığının*" hunharca yok edilmesi için gerekli olan yıkıcılık görevini üstlenmişlerdi.²⁷

Gerçekte bu iki adamın da geçmişleri tahmin edilemeyecek kadar karanlıktı. Konstantin'in şaibeli ve bilinmeyen geçmişi ile ilgili bir "*Sır*" günümüzde de tartışma konusudur. Eşi Fautsa'yı bu "*Sırrı*" açıklayabileceği kuşku-

Aytunç Altımdal

87

suyla öldürttüğü de iddia edilmiştir. Bu "*Sır*" her neyse günümüzde bilinmiyor. Ama bilinen şudur, İznik Konsi-li'nin sonunda Konstantin'in annesi Helena İsa'nın yaşadığı topraklara gitti ve nasılsa yaklaşık 300 yıldır toprağın altında-ve gizli bir yerde gömülü bulunan İsa'nın gerildiği "*Çarmıhı*" buluverdi. Tarih 3 Mayıs 328!²⁸ Bunun bir bölümünü Konstantin'e yolladı ve böylece günümüz Hristiyanlarının kullandıkları Haç bizzat Konstantin tarafından yaptırılarak her Hristiyanın boynuna asıldı. O zamana kadar kullanılan Haç, gerçekte Mısır'ın Güneşe Tapan Fi-ravun'u Akheneton'un sembolü olan "*Ank*" ti. İlginçtir ki Helena., ne hikmetse hem İsa'nın çarmıha gerildiği Haç'ı, hem de Pagan Tanrıçası Afrodite'in mabedini aynı anda ve yan yana bulmuştu!

Konstantin-Eusebius ikilisinin başlattıkları yeni dinin ilk kurbanları Yahudiler ve Paganizm'e ve Hermetizm'e bağlı Paganlar oldu. Ama onlardan sonra gelenler de boş durmadılar. Başta Tyanalı Apollonius olmak üzere birçok "*Gerçek*" filozof ve şifacının hayatlarını "*Çalarak*" onların bilgi ve mucize kabul edilen marifetlerini/yeteneklerini yeni tanrı İsa Mesih'e atfetmekten geri durmadılar.²⁹ Başına gelenleri eğer Tanrı-Babası'nın yanından izliyorsa İsa Mesih, kim bilir ne kadar üzülmüyor ve şaşırıyordur. Ve iddia edildiği gibi bir gün geri dönerse, bugün hangi Kili-se'den onu içeri sokarlar, Vatikan'ın neresinden girebilir, doğrusu meraka değer!

Tyanalı Apollonius'un başına gelenler de İsa'nımkinden az

değildir. Onun tüm eserleri yasaklanmış, büstleri parçalatılmış ve adma yapılmış olan tapmaklar ya yıkılmış ya da toprakla örtülmüştür. Tyana'da Apollonius diye biri yaşamamış ve/veya yaşadığı kabul edildiği zaman da "Büyücü" olarak reddettirilmişti. Nedir ki 325'ten sonra başlatılan "Conspiration=Susarak yoksaymak" ilkin 11.

88

Yoksul Tanrı

yy'da Michael Psellus'un tüm Hermetica'yı Grekçeye çevirmesiyle bozulmaya başladı. Psellus ve öğrencileri Plato'yu, Proclus'u ve Plotonius gibi Hermetik çalışmaları yakından tanıyan kişileri yeniden Batılı aydınlarla tanıttılar.³⁰ Ve 150Tde Venedik'te ilk kez Tyanalı Apollonius'un hayatını anlatan ve Imparatoriçe Julia Domna tarafından Flavius Philostratus'a yazdırılmış olan "Apollonius'un Hayatı" 'm adlı kitap yayınlandı. Bu Grekçe orijinal yayınlanınca, başta Kilise olmak üzere tüm Katolikler dehşete kapıldılar. Artık kilisenin iç yüzü görülmeye başlanmıştı.

2.2. "İnsan Suretindeki Tanrı"¹

"Tyrants have two methods. Some execute accused persons without a trial, and some only after sentence."

"Zalimlerin iki yöntemi vardır. Bazıları suçlanan kişileri yargısız infaz eder, bazıları da önce mahkum eder, sonra infaza gönderir."

Apollonius of Tyana²

Tevrat'ta³ şöyle yazılmıştı: "Abram yetmiş beş yaşındayken Haran-Urfa'nın Harran kasabası- dan ayrıldı ve Tanrı'nın ona vaat ettiği Kenan iline doğru yola çıktı. Yanında karısı Sarai ve ailesi vardı.

"(Gen: 12:1-5) Son 2000 yıllık tarihe damgasını vuran kişi işte bu Abram'dır. (Tevrat'a göre Tanrı daha sonra onun adını Abraham yaptı.) Yahudiler'in Patriark=Ata, Kabile Şefi; Hristiyanların, Aziz (Saint) ve Müslümanların da Peygamber olarak nitelendirdikleri İbrahim, iki oğlu İsmail ve İsaac nedeniyle Yahudilerin ve Müslümanların da Atası sayılmaktadır. Abaham'm bu yolculuğu, aynı zamanda son 2000 yıllık Batı Uygarlığı'nın da başlangıcı sayılmakta ve günümüzde Judeo-Christian Batı Kültürü'nün "Dinsel Verilerini ve Şifrelerini" oluşturmaktadır.

Nedir ki, Tevrat'ta yazdığı için tarihleme yöntemiyle -bu yolculuk İ.Ö. 1800 yıllarında yapılmıştı-bakıldığında "Tartışılmaz" bir

gerçeklik gibi gözükken bu yolculuk bazı garip ipuçlarını da içinde taşımaktadır. Şöyle ki Tevrat'taki anlatıma göre İbrahim'in "*Develeri*" ve yükleri vardır

90

Yoksul Tanrı

ama hayrettir ki deve, İ.Ö. 1800 yılında henüz Harran'da yoktu! Develerin ilk kez evcilleştirildiklerini anlatan tarihsel metinler İ.Ö. 10. yy'a aittir! Kısacası, Abraham'ın yaşadığı (yaşadığı da kesin değil) dönemde kesin olan şudur ki, ne Harran'da ne de Ur'da "*Evcilleştirilmiş Deve*" vardı, insanlar henüz "*Deveyi*" kullanmayı bilmiyorlardı, yaklaşık 800-850 yıl sonra öğrendiler!!!

Yine Abraham ile ilgili ilginç bir olay vardır. Bu da Tanrı'nın çağrısına uyan Abraham, ileri yaşında hem kendini hem de oğlunu "*Sünnet*" eder. Tevrat'ta yazıldığına göre Tanrı, Abraham ile bir anlaşma yapar ve bu anlaşmanın "*Nişanı*" olsun diye ondan hiç bilmediği "*Yeni*" bir olayı, "*Sünneti*" uygulamasını ister. Abraham da bu isteği yerine getirir. Tevrat'ta anlatıldığına göre bu "*Yepyeni*" ve hiç duyulmadık bir olaydır (Sünnet). Oysa, günümüzde yapılan arkeolojik kazılarda bu uygulamanın insanlar tarafından en az İ.Ö. 2500'den beri bilindiği kanıtlanmıştır! İlginç olan da budur. Eğer Abraham İ.Ö. 1800'lerde yaşadıysa, "*Sünnet*" ilk kez onunla değil, ondan yaklaşık 700 yıl önce başlamıştı. Toparlarsak; Tevrat'taki "*Anochro-nism*" develer konusunda 800 yıl kadar, sünnet konusunda da 700 yıl kadarlık bir sapma göstermektedir ki, bu nedenle "*Gerçek*" kabul edebilmek olası değildir.

Öte yandan Abraham'ın bu ünlü yolculuğu hiç yapmamış olduğu, yapmış olmasından çok daha güçlüdür. Bütün bu yolculuk ve "*Vaad Edilmiş Toprak*" masalı, Tevrat'a İ.Ö. 10. yy'da sokulmuştur. Gerçekte Abraham'ın nereden nereye gittiği meçhuldür -eğer böyle birisi yaşayıp da bu yolculuğu yaptıysa! Çünkü Tevrat'ta anlatılan yolculukta adı geçen hiçbir kent, kasaba ve/veya bölge, son 150 yıl içinde yapılan arkeolojik kazılarda bulunamamıştır.

İşte Atinalı ünlü yazar Flavius Philostratus'un "*Apollo-nius'un Yaşamı*" adlı kitabını yazmaya başladığı İ.S. 211

yılında Yahudiler'in kutsal kitaplarının Grekçe çevirileri çoktan tamamlanmıştı. Bu metinlerde yapılmış olan sahtecilik ve/veya çeviri yanlışları da aynen alınmıştı. Nedir ki, Yeni Ahit diye bilinen Hristiyan Incili'nin dört Gospel'i henüz tam anlamıyla ne çevrilmiş ne de Kilise Babaları'nın öngördükleri tüm uydurma eklemeler ve/veya çıkartmalar yapılmıştı. Örneğin dört Gospel arasında en "*Esrarengiz*" olanı sayılan John'un Gospelindeki en temel kavramın (Logos meselesi) nasıl çevrildiği bilinmiyordu. Şöyle ki, John, kendi Gospel'inde ilk satırı "*Başlangıçta Logos (Kelam) Vardı*" diyerek açmış ve eklemişti: "*Logos Tanrı ile Beraberdi ve Logos Tanrı'ydı.*" İbranice'den (Aramice) yapılan çeviride Kilise Babaları bu sözleri tam anlamıyla saptırmışlardı. Bu kavram gerçekte Neo-Platonist olan İskenderiyeli Philo tarafından öne sürülen fikirlerden yola çıkılarak bulunmuştu ama Philo'nun terminolojisinde Kavram "*Sophia*" olarak "*Dişil İlke*" anlamdaydı, John da böyle kullanmıştı! Nedir ki, bu "*Dişil=Sophia*" Flavi-us'un döneminde, John'un yazdığının tersine "*Eril=Logos*" haline getirilmişti. Benzer şekilde, John, "*Logos, Tanrıyaydı,*" diye de yazmamıştı. Metinde Grekçe "*pros ton theon*" yani, "*Tanrıya doğru giden yolda*" (Tanrı'ya Doğru) denilmişti, ama Kilise Babaları, Tanrı'ya "*ulaşmayı*" Tanrı'yla "*Berberlik*" ve daha sonra da Tanrı'yla "*Özdeş*" yapıvermişlerdi.⁵ Flavius'un son derece kültürlü ve bilgili bir yazar olmasına rağmen Yeni Ahit'te anlatılanlardan hiç haberdar olmadığı ve bunları okumadığı açık kabul görmüş bir gerçektir. Diğer bir anlatımla, Flavius kitabını yazmaya başladığında, tahrifli (Muharrer) ve/veya değil, Yeni Ahit metinlerini -Dört Gospel'i— bilmiyordu. Bilmesi de beklenemezdi çünkü en az 1500 Testament yazılmıştı ve bu sayı henüz "*Dörde*" indirilmiş değildi.

Atinalı olarak bilinen yazar Flavius Philostratus, ger-

çekte Atina'da değil, ünlü sevice kadın şair Sapho'nun Adası diye bilinen Lesbos'ta İ.S. 170 yılında doğmuştu. Ailesi sanata, kültüre ve edebiyata çok yatkındı. Aile-si'nden dört

Philostratus, adlarını yazar olarak duyurmuşlardır. Bunlardan ilki 1. yy'da yaşamış ve Neron döneminde *"Diologlar"* yazmıştı. İkincisi olan Flavius, Tya-nalı Apollonius'un. hayatını yazmıştır. Üçüncüsü de bunları yeniden derlemiş ve bazı eklemelerle yazmıştır.

Flavius, Lesbos'tan ayrılıp Atina'ya yerleşmiş ve burada güçlü bir hatip olarak ün yapmıştır. 3. yy'm başlarında Roma'ya gitmiş ve İmparator Septimus Severus'un (193-211) mahiyetine girmiş ve onun ikinci eşi *"Bilge Kadın"* diye bilinen İmparatoriçe Julia Domna'nın yazarlar kadrosuna alınmıştır. Flavius, Apollonius kitabını bu İmparatoriçe'nin isteği üzerine kaleme almış ve altı yılda tamamlayarak 217 yılında İmparatoriçe'ye teslim etmiştir. O sırada Severus ölmüş ve yerine Caracalla İmparator olmuştu.⁶ İmparatoriçe bir diğer yazar Diogenes'li Artius'a da *"Filozofların Yaşantıları"* adlı bir kitap yazdırtmıştı.

İmparatoriçe Julia Domna, Suriyeli idi. Homs kentinin Başrahibi Bassianus'un kızıydı. Tüm Suriyeliler gibi o da *"Güneş Tanrısı"*na tapıyordu. Julia Domna'nın adı, Kilise Babaları tarafından, *"Fahişe"* olarak nitelendirilmiş ve aşağılanmıştır. Oysa Julia Domna, tam bir bilgeydi; sarayında sanatçılar, yazarlar, felsefeciler için özel bölümler açmış, onları teşvik etmiş ve koruyucuları olmuştu. Eşi İmparator Severus, tam bir Apollonius hayranıydı ve onun adına bir *"Mabed"* inşa ettirmişti. Apollonius'un özel yazıları, öğrencisi Damis tarafından tutulan notları ölümünden sonra bu İmparatorluk arşivine konulmuştu. Julia Domna, Flavius'a arşivindeki bu belgeleri vermiş ve bunlardan yola çıkarak kitabını yazmasını istemişti.

Flavius'un çağdaşı tarihçi Dion Casius, ilginçtir ki, Ya-

Aytunç Altında

93

midileri hiç sevmediğini defalarca belirtmişken, Hristiyanlar hakkında tek satır bile yazmamıştı. İmparatoriçe Julia Domna, kızkardeşi Julia Maesa ve kızı Julia Mamaea ile kadın akrabaları, Severus'un Sarayı'nda tartışılmaz bir egemenlik kurmuşlardı. Saray'da tarih, gezi-anıları, felsefe, sanat ve

genel anlamda her tür kültürel faaliyet vardı. Oysa Septimius Severus, sert bir generaldi. Rakiplerini savaş alanında yenerek İmparator olmuştu. Julia Domna ife evlendikten sonra ülkesini barış içinde yönetti. Bu nedenle de "*Augustus*" değil, "*Antonius*" (Başçı) denilmesini istedi (Dion Cassius'tan naklen).

Flavius Philostratus'un kitabını yazıp İmparatoriçe'ye takdim etmesinden sonra olaylar hızla gelişmiş olmalı. Şöyle ki, Flavius'un kitabından sonra biri Moeragenes diğeri de -daha geç olarak İ.S.300'e doğru- Soterichus of Oasis tarafından iki Apollonius kitabı daha yazılmıştı. Bu kitaplar İznik Konsili'nden sonra yakılarak yok edildiler. Kitapların varlığı, Kilise Babaları'nın kendi kitaplarında onlara karşı yönelttikleri haksız eleştirilerden biliniyor, orijinal el yazmaları yok edilmiştir. Ancak Apollonius'tan söz eden Flavius sonrası tarihçiler vardır. Guy Rochet'in belirttiğine göre Ammien Marcellin, Lampride ve Vopiscus ve Eunape yazdıkları tarih kitaplarında kendi dönemlerini ayrıntılarıyla aktarmışlar ve Julia Domna ve Severus ile Flavius'un çalışmasına atıflarda bulunmuşlardır.

Bunlara ek olarak, belki de meslekten tarihçi olmadığı halde, duyduğu hayranlık nedeniyle Apollonius kitabı yazmış olan bir de üst düzey bürokrat vardır. Bu Bytnia Valisi, Sossius Hiorocles'tir. Bu Vali İ.S. 302'de ünlü Porphyry'nin kitabını okuyarak kitap yazmaya başlamıştı. O yıllarda Vali Hiorocles ve Porphyry, Hristiyanlığı "*Barbarca Bir Serüven*" olarak nitelendirmişlerdi.⁷

Flavius'un anlattıklarına göre Apollonius, tam beş Ro-

ma İmparatoru ile birebir/baş başa görüşmeler yapmış ve sonuncusu Domitian tarafından yargılanmıştı. Bu imparatorlar Roma Devlet Tutanaklarına göre Vespasian, Titus ve Nerva'dır. Neron ve Domitian ise Apollonius'u mahkum ettirmek istemişlerdir. Diğerleri ise onun sözlerini "*Kehanetler*" olarak dinlemişler ve ona büyük saygı ve sevgi göstermişlerdir. En son Domitian'ın zulmüne karşı çıkan

Apollonius bir süre zindana atıldıktan sonra İmpara-tor'un huzurunda yargılanmış ve bu düzmece mahkemede ölüme mahkum edilmek üzereyken birdenbire ortadan kaybolmuştur!

Apollonius'un uzun yaşamı boyunca /en az 100 yıl yaşadığı belirtiliyor/ yanında Damis Ninovalı adlı bir öğrencisi bulunmuştu. Flavius, diğer birçok belge ve kaynağın yanı sıra işte bu Damis'in tuttuğu notlardan ya da Apollonius'un yazarak Damis'e emanet ettiği yazılardan yararlanmıştı. Domitian'ın mahkemesinden kaybolduktan sonra Apollonius'un önce Himalayalar'a bir kez daha gittiği sonra da Edessa/Urfa'ya gelerek burada Araplar'a Simya, Occult, Astroloji ve Ezoterizm konularında bilgiler aktardığı Damis tarafından belirtilmiştir.

Gerçekten de, tıpkı daha önce kendisinden söz ettiğim Granadalı Artephius gibi, bir de Balinius vardır. Bu kişinin ölümünden önce Araplar'm arasında yaşamış olan Apollonius olduğu bilinmektedir. Bu konuda araştırma yapmış olan, Prof. Richard Gottheu'in (Colombia Uni.)⁸ yazdığına göre Araplar'm Balinius dedikleri kişi Tyanalı Apollonius idi.

Prof. Gottheil şöyle yazmıştı: "1889'da Londra'da Antik metinleri araştırırken Asuri el yazmaları buldum. Bunlar Apollonius tarafından yazıldıkları belirtilen metinlerdi. Bu el yazmaları Doğu Hindistan Bakanlığı'ndan alınmış ve Londra'daki arşivde korunmuştu." Prof. Gottheil,

Aytunç Altımdal

95

bu Asuri el yazmalarını İngilizce'ye çevirerek yayınlamıştı. Bu metinlere göre, Apollonius Araplar'm arasında Bali-nius adıyla tanınmış ve saygı görmüştü. Yine bu çevirilere göre Apollonius bir "Asketin" (Ermiş gibi yaşayan, Zühd erbabı) hiçbir zaman kadınlarla ve seksle ilgilenmemesi gerektiğini vurgulamıştı. Apollonius'un şu sözleriyle Aziz Paul'un kadınlara bakışı neredeyse kelimesi kelimesine aynıdır. Apollonius, Aziz Paul'dan 10-13 yaş büyüktü ama Aziz Paul (eski adıyla Saul) onu mutlaka görmüştü. Çünkü Aziz Paul Tarsusluydu ve tüm öğrenimini bu kentte yapmıştı. Apollonius ise 16 yaşındayken

Tarsus'a öğrenim için gönderilmiş ve bu kentte kaldığı beş yılda Tarsuslular'ın sevgi ve saygısını kazanmış örnek bir "Öğrenci" olarak tanınmıştı. Apollonius'un, daha sonra Paul tarafından da kullanıldığı izlenimini veren görüşü şöyleydi: (Gottheil çevirisi)

"Cahil bir kişiyi hiçbir zaman onurlandırmayın. Çünkü Onur, aptallara bahş olmaz (tanrı tarafından onlara verilmez). Aptal ve Cahil'i kim onurlandırır o kişi Tanrı'yı öfkeliendirir. Bir aptala iyilik yapmak en büyük günahtır. Kötü bir "Kadın-Eş" kötü bir mülkiyettir. Veyl olsun (lanet olsun) böyle bir kadına âşık olup, onunla evlenen erkeğe."

Apollonius uzun yaşamı boyunca kendi adına bir örgüt kurmuş değildi. Onun misyonu, eldeki belgelerden ve yazılmış kitaplardan anlaşıldığı kadarıyla, bugünün dünyasında mümkün olduğu kadar çok insana ulaşarak onlara "Hikmet" (Wisdom) konusunda bilgiler vermek ve onları aydınlatmaktı. Apollonius bu özelliği ile eski ve esrarengiz mistik Yahudi topluluğu Esseneler'in tavrını sergiler gibidir. Ünlü Ölü Deniz Belgeleri'nden anlaşıldığı kadarıyla bu kişiler de, kadınlardan uzak duran, vejeterjan

96

Yoksul Tanrı

ve düz harmani giyerek hiçbir karşılık beklemeden çevreleriyle ilgilenen (ör. Hastaları iyileştiren) "Bilge" kişilerdi. Bunlarla ilgili belgeler ilk kez 1947'de ortaya çıktı ve bunların tamamının düzenlenmesi ve okunması ancak günümüzde tamamlanabildi.

Bu belgelere göre⁹ her Essene öncelikle temiz olmak zorundaydı.¹⁰ Esseneler'in "Ölü Deniz" kıyısındaki mağaralara gömerek sakladıkları metinlerden anlaşıldığına göre onlar için de temizlik en önemli görevdi. Kısaca "4Q Toho-rot A" ve (4Q274) kod numaralarıyla tanımlanan metinden anlaşıldığı kadarıyla, her Essene ve her insan, Tanrı'nın "Dinlenmeye" çekildiği haftanın 7. gününde (Cumartesi) mutlaka hem kendini hem de giysilerini yıkamak zorundaydı. Bu işlem yapılmadan yemek yemesi yasaktı. Böylelikle Tanrı'nın yasasına (Lev.XIII, 45) uyulmuş olacaktı."

Apollonius açık ya da gizli bir "*Dinsel*" örgütlenme yapmamış olmasına rağmen çevresinde ve gittiği ülkelerde ona bağlanmış birçok öğrencisi ve/veya tilmizi (müridi) vardı. Bunların en bilineni Ninovalı Damis adlı kişiydi. Apollonius, bitmeyen gezi ve yolculuklarından birinde ünlü Ninova kentine gitmiş ve orada Damis adlı bu kişiyle tanışmıştır. Tevrat'a göre "*Lanetli*" kent olan Ninova'da yaşayanlar (ör: Babilliler) hiçbir şekilde İsrail'in Tanrısı Jahveh'i "*Bir*" Tanrı olarak kabul etmemişlerdi. Bü nedenle Tanrı, Ninova'nın taş üstünde taş kalmayacak şekilde yıkılmasını istemişti. Tevrat'taki anlatıma göre, İsrail'in Tanrısı, Ninova'yı (Nineveh) "*Fahişe Kent*" olarak tanımlamıştı. (Ninova tam olarak bugünkü Irak'ın Kuzeyi'nde yer alıyordu. Ancak bu krallığın egemenlik alanı Urfa'dan Bağdat'a kadar uzanıyordu.) Apollonius ile Damis'in dostluğu bir öğretmen ve öğrenci ilişkisi içinde yaklaşık 40 yıl kadar sürmüş olmalıdır. Apollonius ile ilgili ilk anı-

Aytunç Altında]

97

lan Damis yazmış ve bunlar Damis'in ailesi tarafından İmparatorluk Arşivi'ne aktarılmıştır. Eldeki metinlerden anlaşıldığı kadarıyla Damis, kendi kentinde çok tanınmış ve sevilen bir "*Kültür Adamı*"dır. Apollonius ile genç Damis arasında yaklaşık 20-25 yıllık bir yaş farkı olduğu tahmin ediliyor. Apollonius'u Araplarla tanıştıran kişi işte bu Damis olmuştu. Muhtemelen onun eserlerini Grekçe'den Arapça'ya Damis çevirmiştir. Ancak, Philostratus'un yazdığına göre Apollonius birçok yabancı dil biliyordu, dolayısıyla bunları kendisi Arapça yazmış da olabilir. Diğer bir husus ise Apollonius'un da bir "*Testemen-tum*" yazdığı ve bunu Damis'e bıraktığı biliniyor. Bu bir tür "*Vasiyet*" in Damis tarafından saklandığı ve sonra da İmparatorluk Arşivi'ne intikal ettirildiği kesindir. Yine Damis'in "*Emanetine*" bırakılmış olan başka bir belge vardır. Bu çok önemlidir. Çünkü bu bir arazi satış ve bağış belgesidir. Buna göre Apollonius, çok zengin olan ailesinin geniş toprakları ve mülkleri üzerinden kendisine intikal eden taşınmaz malları bazı kişilere eşit olarak dağıtmıştır. İşte bu devir belgesinde Apollonius'un adı, ailesi

ve dağıttığı toprakların coğrafi alanları, sınırları ve evsafı (özellikleri) belirtilmişti. Bu, devlet tarafından düzenlenmiş bir belgeydi ve Apollonius'un başta, sanatçı olan (heykeltıraş) kardeşi Hestiaeus'a ve diğerlerine bağış yoluyla bıraktığı taşınır ve taşınmaz malların listesini içeriyordu. Apollonius'un kardeşi Hestiaeus tarafından yapıldığı tahmin edilen 16 yaşını gösteren bir büstü, Kemerhi-sar' da yapılan kazılar sırasında (2000 yılında) ortaya çıkarılmıştır. (Bkz: Ek)

Apollonius, muhtemelen Roma İmparatoru Nerva'nın egemenliğinin son yıllarında (İ.S. 96-98) bir daha gözükmemek üzere ortadan kaybolmuştu. İmparator Domitian'ın kendisini yargıladığı duruşma salonundan herkesin

98

Yoksul Tanrı

gözü önünde birdenbire ortadan kaybolduğu gibi, yine sessizce kaybolmuştu. Ancak birincisinde, O.de Beauvoir Priaulaux'un yazdığına göre "öğle vakti duruşma salonundan kaybolan Apollonius, aynı günün akşamı dostu Damis ile Diachacarchia (Yunanistan)'da buluşmuştu."¹² İkinci kayboluşundan önce Damis'i bir bahaneyle uzak bir kente yollamış ve bir daha da hiç kimse tarafından görülmemiştir. Nedir ki, tıpkı ölümünden sonra İsa Mesih'in tilmizlerine görüldüğü gibi, birçok kişi de Apollonius'u gördüklerini söylemişler ve onun kendileriyle konuştuğuna tanıklık etmişler, yazılı bildirimlerde bulunmuşlardır.

Apollonius'un Arapça (ya da çevrilmiş) olan kitapları Endülüs'te İspanyolca'ya çevrilmiştir. Bu çevrileri yapanlardan biri, daha önce sözünü ettiğim Clunny ve Alçobocha Manastırları'yla bağlantılı olan Befehl Alphons adlı bir din adamıdır (ya da dini eğitim almış bir Hristiyan Arap'tır).

Befehl Alphons, Apollonius'un Arapça adını "*Belyanus*" (Balinius değil) olarak vermiştir. Bu çevirmenin

yazdığı/çevirdiği (çünkü bazı eklemeler yaptığı tahmin ediliyor) kitapta Apollonius'un çok yetkili, çok usta bir Occultist olduğu yazılıdır. Alphons'un yazdığına göre

"Apollonius, daima büyü yapabilen, astrolojik ve tıbbi şifalar üretebilen" bir şahsiyettir.¹³ Alphons'un Arapça'dan çevirdiği

Apollonius kitabı, muhtemelen en ünlü Arap/Müslüman matematikçi ve kimyacı sayılan Cabir İbn-i-Hayyan'm Apollonius'u konu alan kitabıdır.¹⁴

Araplar'm ve bazı "*Rafizi-Gnostik*" İslami tarikatların Balinius ve Hermetizm ile ilgili görüşlerini yabancı bir kaynaktan özetlemekte yarar vardır.¹⁵ Hermetizm'in ilkelerini net bir şekilde tanımlamak gerçekten kolay değildir. Genel olarak, doğanın içerisinde barındırdığı en yenilenmiş özellikleri ve ilişkileri incelemeye yönelmiş bir doğa bilimi olduğu söylenebilir; yani, bireyi, zamanın ve meka-

Aytunç Altımdal

99

nm efendisi olarak dünyanın merkezindeki önemli pozisyona yerleştirmeyi amaç edinen Antik ve Ortaçağ dönemlerinde önemli bir yer almış kozmolojik özellikler taşıyan bütün bilimler, hermetik doktrinden feyz alabilirler. İsmi Tanrı Ermete'den (Trismegistos, üç kat büyük) alan Hermetizm'in kökleri en eski antik çağlara dayanır ve zaman zaman Yunan Ermete veya benzerleri Mısırlı Toth, kutsal kitaptaki Enoch, müslüman İdris gibi farklı kişiliklere dayandırılır. Bu antik ve karışık doktrinlerden itibaren, Araplar, onları Ortaçağ'da da Hermetik sanatın tartışılmaz ustaları olarak konumlandıran, zengin ve oldukça bütünleştirici bir gelenek geliştirmişlerdir. Avrupa'nın gelişiminde çok önemli bir yeri olduğunu gördüğümüz, aynı Müslüman bilimi sıkça hermetik öğeleri içerirdi. Sadece hermetizmi, bilimlere derin olma sebeplerini sağladığı düşünüldüğünde bu oldukça doğaldır: Örneğin tıp alanında hastalıklar doğal dengenin bozulması gibi algılanabilirdi. Yani, bu bağlamda tedavi dengeyi yeniden kurmak adına bir araç olabilirdi; sayılar kendi açılarından üstün gerçeğin sembolleriydiler, yani matematik, metafizik gerçeğini ifade etmek için mükemmel bir yol teşkil edebilirdi; Cennet (Eden) zamanlarından beri insanlar tarafından başlıca bilim dallarından biri olarak görülen tarım, ruhsal içeriği zenginleştiriyor, ruhun "*tohumlanması*"ra bir sembol haline getiriyordu. Hermetizmin izi bilimin tüm alanlarında hissedilebilirdi ve farklı tanınmış kişilikler bu özel bilimin

eğitmenleri olarak biliniyorlardı: Adem ve Mani, Pers (İran) ve Hindistan'ın bilge kişileri, Musa ve kız kardeşi Maria, Pisagor, Tyanalı Apollonios.¹⁶ Özellikle bu sonuncusu Araplar tarafından Balinus olarak bilinir. Hermetizmin, antik dünyadan İslam dinine yayılmasının baş sorumlusu olduğu düşünüldüğünden Müslüman dünyasında büyük prestij sahibi olmuştur. Nitekim bir

100

Yoksul Tanrı

gün Balinus, Hermete'nin heykeli önünde durmuş bakarken, heykelin kaidesinde, onu heykelin etrafını kazmaya davet eden bir yazı dikkatini çekmiş; işte böylece kendisini Hermete'nin yaşlı bir adam kılığında, elinde zümrütten bir tablet (Emerald Tablet) ile oturduğu mezarın içinde bulmuş. Tanrı, misafire kendinin bilgeliğini içeren bir kitap vermiş ve Balinus da bu eserin dünyaya yayılması görevini üstlenmiş. Bir başka Arap efsanesi yayılmanın çok daha karışık olduğundan bahseder ve belki de, bütününe incelediğimizde Hermetizmin yayılımını daha detaylı temsil ettiğini görürüz. Bu sefer Hermete Tufandan kurtulabilmek için eserini yeraltına gömer ve Balinus onu bulur, Aristo'ya emanet eder; sonra filozof en sevdiği öğrencisi olan Alessand-ro Magno'ya aktarır. O ise ölüm döşeğindeyken, Kral I. Antioco'dan eseri manastırın duvarına gizlemesini emreder. Uzun yıllar sonra Müslümanlar bu dolaşıma bir son vererek, onu gün ışığına çıkarırlar.¹⁷ Balinus Arap-İslam aleminde bir kez daha efsanelerin adamı kimliğine bulundurulmuştur. Şöyle ki, Al-harawi'nin öğrencisi coğrafyacı Yakut'a göre, Roma saray konutlarında onlara Balinus tarafından armağan edildikleri söylenen 100 tane altın kaplı sütun vardır.¹⁸ Balinus ayrıca Roma İmparatorlarına çok güçlü tılsımlar armağan etmişti. Roma Müslümanlara göre bir büyü, gizem kentiydi ve uzaktı. Peygamberin yakınlarından birinin anlattığı geleneğe göre, orada oturanların yarattığı gürültü olmasa güneşin nerede doğduğunun ve nerede battığının sesi duyulurdu!¹⁹ Arap-İslam aleminde Balinus'tan söz eden yazarların hemen hemen tümünde efsaneyle gerçek iç içe geçmiş durumdadır.

Tıpkı İsa Mesih için olduğu gibi Apollonius için de bir "*Gerçek Apollonius*" bir de, sonradan eklemelenen ve uydurulan masallardan oluşturulmuş bir "*Efsane*

Aytunç Altındal

101

Balinus" vardır. Halkın arasında sevilen, saygı duyulan Apollonius, gerçek felsefeci, alşimist ve okültist Apollonius'tan çok, işte bu "*Mucizelerin*" Peygamberi Balinus'tur. Apollonius'un Araplar'm arasındaki adı Balinus ile özdeşleştirilmiş, bilinen bazı eserleri şunlardır.

1) Tılsımlarla ilgili bir çalışma. Bu kitapta Hermetizmin temel ilkesi "*Mikrokozmoz/ Makrokozmoz*" işlenmiştir. Daha sonra 14. yy'dan itibaren bu Hermetik ilke Avrupa'da da ilk kez "*Gül ve Haç Kardeşliği*" gizli (occult) örgütü tarafından benimsenmiştir. Bu ilkeyi 16. yy'da ünlü Paracelsus doruk noktasına çıkartmıştır.²⁰ Bu tılsımlar kitabından ünlü matematikçi Razi söz etmiştir.

2) Astrolojiyle ilgili kitaplar. Bunların tamamı 6 cilttir ve uzun bir başlığı vardır. Apollonius bu kitaplarında tılsımlar aracılığıyla yıldızların bağlantılarını açıklamıştır. Kitabın tam adı şöyledir: "*The Spiritual Beings (Cosmic Forces) on Earthly Things, On the Com-position of Talismans and on Their Utilization for Purpo-se of Healing.*" (Kozmik Güçlerin/Manevi Varlıkların Dünyevi Nesneler üzerindeki Etkileri, Tılsımların Yapımı ve Bunların Şifa/Tedavi Amacıyla Kullanılmaları hakkında.)

Sözün burasında eklemekten geçmemek gerekiyor. Bilim, gökten zembille inmedi. Öncesinde işte bu tür çalışmalar vardı. Bir zamanlar bu tür kitaplardan ve çalışmalardan söz etmek bilim-dışı, uçukça vs. vs. gibi aşağılayıcı sözlerle karşılanıyordu ama artık simyanın, astrolojinin ve Hermetizm'in, bugün çok övünülen Bilim'in babası olduğu anlaşılmaya başlandı. Örneğin bir zamanlar dudak bükülen "*Hermetik Geometri*", gizli Hermetik semboller, onların sayısal değerleri ve bunları üretmiş olan kişilerin ya-

102

Yoksul Tanrı

samları ders kitaplarına girmeye, üniversitelerde özel ve prestijli kürsülerde okutulmaya başlandı (ör. İsveç ve

İngiltere'de). Tycho Brache, Kepler, Galile ve Newton hep bu eski bilimleri inceleyerek bugünkü yerlerine geldiler. Tümü de Kilise'nin hışmına uğradı (ör. Giordano Bruno idam edildi) ama Kilise-Öğretisi'nin dışına çıkarak bilimi geliştirdiler.

Hermetist filozof ve düşünürlerin, örneğin Plutar-que'in (İ.S. 46-120) sayılar ve harfler arasındaki gizil ilişkileri araştırmış olması artık "*Bilim-Dışı*" sayılmıyor. Orta-çağ'da bu tip çalışmalar doruktaydı. Bir örnekle'noktala-yayım.

Hermetizm'e çok meraklı olan ve Papalığa karşı mücadele eden Sicilya Kralı II. Frederick'e, 1240 yılında çok büyük bir Kral'ın Doğu'dan gelerek, önüne kim çıkarsa yenerek tüm dünyaya egemen olacağı bildirilmişti. Kimler tarafından?

Zamanın Avrupalı matematikçileri tarafından! 1240 yılı yaklaşırken bu Kral'ın Hristiyanlar'ın bekledikleri İsa Mesih olacağı iyimserliği ortalığı kaplamıştı. Yahudiler ise bu Kral'ın Davut peygamberin soyundan gelecek olan kendi Mesihleri olacağı inanandaydılar. Söz konusu matematikçiler, gelecek olan Kralın kimliğini bilmediklerini ama 1240 sayısında gizlenmiş olan "*Şifreyi*" çözdüklerini söylemişlerdi. Buna göre Hristiyanların takviminde 1240 yılı, Yahudi takvimindeki 5000 yılına denk geliyordu. Mesih'in 6. bin yılın başında geleceğine dair İncil'de Kehanetler vardı. Bu büyük kehanetler uzun işlemlerle çözülmüştü. Yıl 1240 olunca, kızılca kıyamet koptu Avrupa'da, Beklenen Kral gerçekten de geldi, ama Kral ne İsa'ya tapanların ne de Musa'ya bağlılık duyanların Kralı'ydı. Gelen Türk Hanı Batuhan'dı (Cengiz'in oğlu), Ünlü Altın Orda Devleti'nin Büyük Hakan'ı! Kehanet ve Hermetik hesaplar doğru çıkmış ama beklentiler yanlış çıkmıştı!²¹

Aı/tunç Altında!

103

Dönelim Apollonius'un eserlerine:

3) Yedi Gezegen ve Tılsımlar Kitabı. Kitapta 70 tılsım ve 400 resim bulunmaktadır ve ayın ve güneşin hallerine göre hangi saatte, hangi günde, hangi ayda ne gibi bir istek için hangi tılsımın kullanılması gerektiği açıklanmıştır.

4) 14. yy'da Yahudi bilim adamı Salomon Deb Natan Orgiero,

Apollonius'un Latince bir kitabını İbrani-ce'ye çevirmiştir. Arapçadan Latince'ye çevrilmiş olan bu kitap "*Magick/Sihir*" hakkındadır.

5) *Magick*= Sihir üzerine Balinius tarafından yazılmış olan bir kitap Arap Hacı Kalfa tarafından çevrilmiştir. Bu kitapta Balinius, üstün yetenekli bir Sihir/Büyü Üstadı olarak tanıtılmıştır. (Not: Kitabın ilk kez Apollonius tarafından Amoriun'daki terk edilmiş bir manastırda bulunduğu ve Grekçe'den Arapça'ya, astronomer Muhammed Bin Halil tarafından çevrildiği söylenmiştir.)²²

Apollonius'un bazı eserleri de, Leclerc'in yazdığına göre, Halid Bin Yezid tarafından Arapça'ya çevrilmişlerdir. Bunlar tıpla, şifacılıkla ilgili kitaplardır. Ünlü müslüman matematikçi Cabir (Cebiri kuran) bu kitapları okumuş ve kendi sistemini geliştirirken Apollonius'un "*Matematiksel Büyü Tılsımları*"ndan yararlanmıştır.²³

Matematik ve Tılsımlar ile Geometri ve Tılsımlar arasındaki "*gizil*" ilişkiler, tıpkı harfler ve sayılar arasındaki göze görünmeyen fakat "*Kader-Yapıcı*" sayılan ilişkiler gibidir. İslam dünyasında birçok tarikat "*Havass İlmi*" diye bilinen bu dallarda uzmanlaşmıştır, örneğin Rifailer, Hu-rufiler ve en başta da Melamiler İslam aleminde Herme-tik-Öğreti'yi yüzyıllardır bilen ve açıkça olmasa da kapalı olarak hayatlarında uygulayan tarikatlardan bazılarıdır.

104

Yoksul Tanrı

1693 yılında Londra'da yalnız yaşayan bir adam dramatik bir şekilde intihar etti. Adamın adı, Charles Blo-unt'du. *Hayatım* Grekçe'den İngilizce'ye ve *Fransızca*'ya yaptığı çevirilerle kazanmaya çalışmıştı. Charles Blo-unt'un intiharından kısa bir süre önce İngiltere Ulusal Kilisesi, ilk resmi açıklamasını yaparak Apollonius'u "*Lanetlemiş*" ve onun adının hiçbir inanmış Hristiyan (Anglikan) tarafından anılmamasını istemişti. Charles Blount Apollonius'un dört ciltlik hayatını Grekçe'den İngilizce'ye ve Fransızca'ya çevirmiş ve 1680'de ilk cildini yayınlamayı başarmıştır. Ölümünden önce son iki cildi de İngilizce'ye çevirmeyi tamamlamıştı. Nedir ki, bu ilk

cildin yayınlanmasından sonra İngiltere'de Kilise'nin girişimiyle Blount aleyhinde müthiş bir karalama kampanyası başlatılmıştı. Kiliselerde yapılan toplantılarda, yazılı ve sözlü bildirilerde tam 13 yıl süreyle Blount hakarete uğramış, aşağılanmış ve diğer ciltlerin yayınlanması yayıncılara yapılan baskılarla engellenmişti. Blount, *Kilise* ve onun bağnaz savunucuları tarafından adım adım izlenerek tüm yaşamı alt üst edilmiş ve intihara sürüklenmişti. İlginçtir ki, Blount, intihar ettikten sonra Kilise kendisinin bu intiharda hiçbir rolü olmadığını ve olaydan duyduğu üzüntüyü bir açıklama yaparak duyurmuştur!

Blount'm intiharının üzerinden üç yıl geçtikten sonra Fransa / Paris'te ünlü Pierre Bayie'nin "*Tarihsel ve Eleştirel Sözlük*" adlı temel yapıtı yayınlanmıştır (1696).

İşte Apollonius'un adı ve hayatının çok kısa bir özeti ilk kez bu sözlükte ve aşağılanmadan aktarılmıştır (ss. 266-269).

Blount'un intiharının üzerinden 86 yıl geçtikten sonra 1779'da bu kez Amsterdam'da Michel Rey, Blount'un çevirisini (Apollonius'un Hayatı) yayınlamıştır. Tarihin garip bir cilvesi olsa gerek, Michel Rey Blount'un

Aytunç Alındal

105

çevirisini Papa 14. Clement'e (1769-1774) armağan/ithaf etmiş ya da etmek zorunda kalmıştır. Zorunda kalmıştır diyorum çünkü Rey'in kendi başına da Blount gibi kötülükler gelebileceği endişesini taşımış olması muhtemeldir.

Kaderin bir oyunu olsa gerek ApoUonius'un kendisi de tüm yaşamı boyunca kendisini ağır ithamlara, suçlamalara, iftiralara ve dedikodulara karşı savunmak zorunda kalmış bir insandı -tıpkı çevirmeni Charles Blount gibi.

Apollonius'a yöneltilen yoğun suçlama onun "*Kara Büyü*" yapabilen bir "*Büyücü*" olduğu idi. ApoUonius, tüm yaşamı boyunca hiçbir zaman "*Kara Büyü*" yapmadığını söylemek zorunda kalmıştır. Onu çekemeyenler, kendisini iki kez İmparator'a şikayet etmişler ve ondan davacı olmuşlardır. Bunlardan ilki Neron döneminde Tigellius adlı bir kişiden gelmiştir. Bu kişi, ApoUonius'un kendisinin bazı esrarengiz

yeteneklerinin olduğunu bildiğini ve halkın gözünde bir "Tanrı" sayıldığını ve herkesin ona "Tanrı Prote-us'un Oğlu ApoUonius" dediğini bu nedenle de ApoUonius'un İmparator Neron'un dostu değil düşmanı olduğunu öne sürmüştür. Bu iddia üzerine Neron'un huzurunda yargılanmayı göze alan ApoUonius, İmparator'un önüne geldiğinde, kendisini suçlayan Tigellius'a hiçbir söz söylemeden bir süre bakmış ve birden çok ilginç bir olay yaşanmıştır. Apollonius'u "Sahte" Tanrı olmakla suçlayan Tigellius, birdenbire ApoUonius'un "Tanrı" olduğunu kabul ettiğini beyan etmiş ve davasını geri çekmiştir. ApoUonius böylece yargılanmadan aklanmış oluyordu. ApoUonius'un Neron'un dostu olmadığı ve olamayacağı kesindir. Çünkü Flavius'un anlattığına göre,²⁴ ApoUonius, Neron'un döneminde özellikle de Yahudilere çok baskı ve şiddet uygulandığını öne sürerek İmparatoru "Zalim" olmakla suçla-

106

Yoksul Tanrı

mış ve soyu itibarıyla hiçbir bağı olmadığı halde, haksızlığa uğratılan bir toplumun elinden alınmış haklarını savunmuştu. İkinci kez yargılanışı ise çok ciddi bir itham ve suçlamadan dolayıdır. Bu kez İmparator, yaptığı zulüm ve işkencelerle tarihe geçmiş olan Domitian'dır, onu suçlayan ise Euphrates adlı bir düşmanıdır. Euphrates, Âpolloni-us'u İmparator Domitian'a karşı bir darbe örgütlemek ve küçük bir çoban çocuğunu öldürerek onun iç organlarına bakarak kehanette bulunmakla yani, cinayetle suçlamıştı. (Romalılar, hayvanların iç organlarına bakarak kehanetlerde bulunurlardı. Bu da bir Mantic Bilimdir.)²⁵ Domitian, bu ihbar üzerine Apollonius'u -kendi isteğiyle duruşmaya geldiği halde duruşma gününü erteleyerek zindana attır-mıştı. Âpollonius, burada ölüme mahkum edilmiş bir tilmizi, Philiscus of Milus'la beraber bir süre -Flavius zaman belirtmemiş- kaldıktan sonra, o ünlü duruşmaya katılmış ve kendisinin tüm yaşamı boyunca, bir Pagan geleneği olmasına rağmen "Kurban" etme (kesme) alışkanlığına son verilmesini savunduğunu, dolayısıyla da insan ve/veya hayvan hiçbir varlığı öldürmediğini söylemişti.

Domitian için önemli olan çobanın öldürölüp öldürölmediğini değıil, kendisine karşı bir darbe veya suikast düzenlenip düzenlenmediğini öğrenmekti. Domitian'm mahkemesinde yargılanan Âpollonius, işte bu duruşma sırasında, kendisine idam cezası verilmeden az önce, herkesin gözü önünde ortadan yok olmuştu! Bu garip olay ilginçtir ki, o dönemden bu yana her kaynakta aynen nakledilmiş ve daha önemlisi devletin tutanaklarına geçirilmiştir. Flavius Philostratus'un anlattığına göre, zindandayken Âpollonius diğler mahkumlarla ilişki kurmuş ve onlarla uzun konuşmalar yapmıştır. (Bu dialoglar Flavi-us'un kitabında vardır.) Zindanda bir de özel olarak Apol-

Aytunç Altmdal

107

lonius'u gammazlamak için oraya gönderilmiş, gerçekte mahkum veya suçlu olmayan bir de "*Muhbir*" vardır. ApoUonius, bu adamla da uzun konuşmalar yapar. Ona "*Tiranların*" nasıl insanlar olduklarını anlatır, Domitian'm da bir zalim olduğunu söyler. Fakat muhbir, ihbar etmek için geldiğı hapishanede ApoUonius'a hayranlık duyarak ayrılır ve onu ihbar etmez.²⁶

Bu duruşmalar, bu ihbarlar ve iftiralar Apollonius'un zalimlere ve zulme karşı bir filozof olduğunu göstermektedir. Üstelik bu duruşmalar ve hakkındaki iddialar hep Roma kayıtlarında, tutanaklarında vardır. Oysa, ilginçtir ki, Çarmih'a gerilerek öldüröldüğü söylenen "*Tanrının Oğılu*" İsa Mesih'le ilgili, ne öldüröldüğüne dair, ne "*Babasız*" doğduğuna dair ne de en önemlisi "*Öldükten Sonra Dirüdiğıine*" dair TEK BİR BELGE YOKTUR. Hiçbir Roma ve/veya Yahudi veya Arami/Syriac kayıтта bunlara rastlamak bugüne değıin mümkün olmamıştır, bundan sonra olur mu bilinmez?

Daha önce de belirttiğim gibi, 1501 tarihine kadar Apollonius'un yaşamı ve eserleri hakkında yaklaşık 1200 yıl süreyle bir sessizlik sürmüştür. İznik Konsili'nin kararları geçen yıllarla birlikte sertleşerek baskıcı özelliklerini arttırmış ve sadece Apollonius'un değıil, neredeyse tüm Gnostik ve Pagan filozofların yaşamları ve eserleri yakılmış

ve/veya yasaklanmıştır. Günümüzün Vatikan'ında da yasak kitaplar listesi (Index Libri) vardır. Bu listede 1000'den fazla kitap ve el yazması vardır. Bir de ikinci bir yasak kitaplar listesi vardır ama bunlar daha çok son iki yüz yıl içinde yazılmış ve "Zararlı" ve/veya ahlak-dışı olarak nitelendirilmiş kitaplardır.

1501-1599 yılları arasında İtalya'da (özellikle de Vene-

108

Yoksul Tanrı

dik'te) Alemannus tarafından yapılan Latince çeviri tam yedi kez basılmıştır. Ayrıca Paris'te üç kez (1555,1596 ve 1599) İsviçre'de bir kez (kısmen Basel'de 1572) ve Brüksel'de iki kez (resimli 1588'de) yayınlanmıştır. 1611-1699 yılları arasında Apollonius'un yaşamı ve eserleri sekiz kez yayınlanmıştır. Bunlardan en ilginç "Gül ve Haç Kardeşliği" örgütü tarafından yayınlanan 1670 tarihli bir risaledir. Burada Apollonius'un yaşamı ve eserleri hakkında, ünlü büyük Okültist Kont de Gabalis'in çalışmalarıyla ilgili bilgiler verilirken söz edilmiştir. Apollonius ile İsa Mesih arasındaki inanılmaz benzerliklere ilk dikkat çeken işte bu gizli Okült örgüt olmuştur.

1705-1798 yılları arasında Avrupa'da Apollonius ile ilgili on bir kitap yayınlanmıştır. Bunların arasında en ilginç hiç kuşkusuz, Apollonius ile İsa'nın açıkça karşılaştırıldığı 1740 tarihli *Essai sur les mœurs* başlıklı ve François Marie Arouet de Voltaire imzalı çalışmadır. Ayrıca 1798'de ünlü Fransız düşünür ve yazarı Pierre Samuel Sylvestre de Sacy 50 sayfalık bir bölüm yazarak Apollonius'un "Sırları" ile ilgili bilgiler vermiştir. Sacy, ilginçtir ki, Philostratus'un eserinden değil, ve/fakat Apollonius'un onun Arapların arasında tanındığı Balinius adıyla yazdığı eserlerden söz etmiştir. Bu çalışmada Sacy, Balinius'un ender rastlanan bir "Alim=Sage" ve "Bilge", olduğundan söz etmiştir. Apollonius ile ilgili yayınlarda 19. yy'da bir patlama yaşanmıştır. Şöyle ki, 1801-1898 yılları arasında Apollonius'la ilgili ya da ondan söz eden tam 49 eser yayınlanmıştır. Bu yükselişte Avrupa'da Katolik Kilisesi'nin uyguladığı korkunç baskıların sanayi

devrimi ve Fransız İhtilali aracılığıyla kırılmış olmasının etkisi vardır. Bu yüzyıl içinde yayınlanan kitapların arasında en ilginç olanları hiç kuşkusuz, adından daha önce söz ettiğimiz Je-an Albert Reville'in Paris'te 1865'te yayınlanan ve Apollo-

Aytunç Altındal

109

nus'u bir "*Pagan Mesih'i*" olarak tanıtan kitabıyla, 1877'de Teosofi'nin kurucusu ünlü Rus kadın Okültisti, Helena P. Blavatsky'nin ilk eseri "*Isis*" de yazdığı övgü dolu sayfalardır. 19. yy'da ApoUonius ile ilgili yazılmış diğer kitaplar arasında Michael Faraday'm Londra'da 1883'te yayınlanan ve Apollonius'un yaşamının alınarak İsa'ya atfedildiğini anlatan kitabı çok tartışma yaratmıştır.

Diğer bir ilginç kitap ise "*İsa Mesih'in Bilinmeyen Hayatı*" adıyla 1894'te Moskova'da yayınlanmıştır. Kitabın yazarı Nicolas Notovitch, Apollonius'un yaşamının muhtemelen İsa'ya adapte edildiğini vurgulamıştır. 1898'de yayınlanan A.P. Sinnett imzalı bir inceleme Londra'da Te-osofik -Blavatsky tarafından kurulan dernek- Society tarafından üyelerinin bilgisine sunulmuştur. Aynı yıl içinde bu kez Paris'te Gabriel de Sacy tarafından çok ilginç bir kitap yayınlanmıştır. Gabriel Sacy, Apollonius'un gerçekte "*Bahailiğin*" kurucu Peygamberi olarak kabul edilen Baha-ullah'ın manevi yönlendiricisi olduğunu öne sürmüştür.

Nedir ki, 19. yy'da yayınlanmış en tartışmalı kitap hiç kuşkusuz Amerika'da Philadelphia'da yayınlamış olan Jonathan M. Roberts ve Gretta Spearman tarafından yazılmış olan çalışmadır. Bu kitabın adı, "*İsa Mesih Yoktu: İncil'deki Öğretmen ApoUonius of Tyana idi.*" İşte 1895'te yayınlanan bu kitap ilk kez İsa Mesih ve ApoUonius karşılaştırmasını Amerikan kamuoyuna taşımış ve beklendiği gibi inanılmaz bir tartışma başlatmış ve başta Mason Locaları ile yobaz Katolik çevreleri arasında uzun süreli yazılı, sözlü hatta kavgalı tartışmalar yaşanmıştır.

Bu tartışmalı kitabın yayınlanışından beş yıl sonra bu kez New York'ta, "*Apollonius'un İncili*" (The Gospel of ApoUonius) adlı bir kitap yayınlanmış ve tam sönmekte olan tartışmayı yine

ateşlemiştir. Kenneth S. Guthrie imzalı bu kitapta artık açıkça Hristiyanlara yeni bir "İncil"

110

Yoksul Tanrı

sunulmuştur. Guthrie'nin kitabı Apollonius'un ünlü "*Va-siyeti-Testameutum*"u üzerine yazılmıştı.

1900-1999 yılları arasında ise başta ABD olmak üzere Apollonius'la ilgili 200'den fazla felsefi, ezoterik, kabalis-tik ve okültik kitap/çalışma yayınlanmıştır. Bunların arasında ilginç olanlar şunlardır; Paris ve New York'ta aynı sırada yayınlanan (1932) ve Apollonius'u Bogomiller'in Fransa'daki versiyonu olan Albigenler'in Peygamberi olarak sunan Maurice Magre imzalı kitaptır. (Albigenler, daha önce de dediğim gibi Gnostik Hristiyanlığın Fransa'daki temsilcileriydiler. Tapmak Şövalyeleri de dahil birçok gizli örgüt Albigeus Geleneğine bağlıydılar. Bu topluluk Katolik Kilisesi'nin acımasız baskısıyla yakılarak ve/veya kılıçla öldürülerek, yok edilmiştir. Avrupa'daki ilk büyük kitle katliamı işte bu Albigenler'e uygulanmıştır. Katolik Kilisesi, kendi kilisesine uymayan diğer Hiris-tiyanları "*Yakarak*" yok etmekten kaçınmamıştır.)

1947'de ise ünlü Ölü Deniz Belgeleri tartışma ortamına girmişti. Bu meyanda, İsa'nın kardeşi olduğu söylenen Thomas'm kayıp "*İncili*" bulunmuştu. Bu çarpıcı ve şaşırtıcı bir İncil'di. İlginçtir ki bu İncil'in yazarı olarak, Apollonius'un öğrencisi Ninovalı Damis gösterilmiştir. Diğer bir anlatımla, İsa'nın kardeşi diye bilinen Thomas kendi İncil'ini yazmamış, bu İncil'i hayatının sonuna doğru Ur-fa'da (Edessa) yaşayan Damis yazmıştı. Bu iddia da İlahiyat dünyasını allak bullak etmiştir.

Ve 20. yy'da Apollonius hakkında yazılmış tartışmasız en önemli kitaba Alice VVinston imza atmıştı. 1954'te New York'ta yayınlanan bu kitabın tezi adında gizliydi:

"*Apollonius of Tyana: Founder of Christianity*"

"*Tyanah Apollonius: Hristiyanlığın Kurucusu.*"

2. 3. Apollonius/ Balinius

"To lie unfree; truth is noble."

"Yalan söylemek köleliktir; Doğruluk ise soyluluk."

Apolloinus of Tyana'

Gabriel de Sacy İsa Mesih ve Balinius ile 19. yy'm başlarında İran'da ortaya çıkmış olan Bahailiği ve onun kurucusu olarak kabul edilen Bahaullah'm yazılarını ve düşüncelerini karşılaştırdığı kitabı 1889'da yazmış ve Bahaul-lah'ı, 19. yy'ın en önemli "*Reformatör*"ü olarak değerlendirmişti.² Bu kitap yayınlandığında Bahaullah adıyla tanınan Mirza Hüseyin Ali Nuri (1817-1892) henüz hayattaydı. (Bahaullah , Allah'ın Haşmeti demektir).³

Bahailik akımı ile Apolloinus'un gerçekten de bir bağlantısı var mıdır? Buna bir bakmakta yarar vardır. Kaldı ki, Bahailiğin, gerçek kurucuları "*Babiler*" ve "*Babilik!*" diye bilinen bir akımın öncüleriydiler. Bu öncülerin en ünlüsü ise, "*Kürretül Ayn*" adıyla tanınan bir kadındı. Türk asıllı bu İranlı/ Azeri kadın, Babilğin tek kadın Havarisiydi ve tıpkı Maria Magdalena gibi (Mecdelli Meryem) bu akımın kurucusu "*Bab*" ile birlikte bu mezhebi yaymıştı.

Gerçek adı Zerrin Taç olan Kürretül Ayn 19. yy. başlarında (Bir kaynağa göre 1818) İran'da Kazvin'de doğdu. Babilğin tarihine eğilmiş bazı Türk yazarları (Süleyman Nazif, Dr. N. Özşuca, N. Nazif Tepedelenlioğlu) onun Türk olduğunu söylerler. Babası Hacı Molla Muhammed

111

112

Yoksul Tanrı

Salih ve dedesi Hacı Molla Muhammed Taki, Kazvin'in önde gelen müçtehitlerindendi. Tüm ailesinin, o sırada Kazvin'de yaygın bulunan Şeyhi tarikatıyla yakın ilişkileri vardı. Zerrin Taç da kadınlara görelî bir bağımsızlık tanınmasını savunan, kapılarını kadın müridlerine kapalı tutmayan bu tarikatı benimsemişti. Şeyhiliğin kurucusu Şeyh Ahmed Aksai'nin en önemli tilmizi olan Hacı Seyyid Kazım Resti ile sık sık görüşürdü; teolojik formasyonunda bu görüşmelerin ağırlıklı etkisi olmuştur. Hatta sonradan tüm Babilerce de benimsenecek olan "*Kürretül Ayn*" (Göznuru)ve "*Ferehul-Fuad*" (Gönül süruru) adlarını ona Seyyid Kazım'm verdiği söylenir.

1845 yılından başlayarak İngiltere, Fransa ve Rusya'nın

rekabet ve paylaşım alanı olmanın, arka arkaya yenilgiyle sonuçlanan savaşların; ierdeyse rüşvet ve yolsuzluk olaylarındaki hızlı artışın etkisiyle iyice bunalan İran'da dinsel görünümlü hareket ve ayaklanmalar süregidiyor-du. Şahlık yönetimi dengeye göre kimi zaman içeride otoritesini kırmak istediğı Şii Mollalara karşı bu hareketleri destekliyor, kimi zaman en kanlı biçimde bastırıyordu.

Bu akımlardan biri ve en güçlüsü, "Bab" (Sözlük anlamı: Kapı) diye bilinen Seyyid Ali Muhammed'in vaazettiğı, Şiiiliğın Mehdi düşüncesi, Yahudi Kabbala'sı, Zerdüşti dini, Doğu Kilisesi, İslam Sufiler'i ve Hurufilik'ten esinlenen Babilik idi. Kaldı ki, bir ve aynı topraklar üzerinde birlikte yaşayan tüm bu din, inanış ve değerler birbirleriyle yoğun bir etkileşim içindeydiler. Babiliğın kurucusu Ali Muhammed de 1819'da Şiraz'da doğmuş, Reştiiye (Mehdi düşüncesini vaazeden bir tarikat) Şeyhlerinden ders görmüş, matematik, felsefe ve astrolojiye olan ilgisinin yanı sıra, İncil'i Yahudi dinini, Zerdüşti inancım, Arami felsefesini incelemiş, sonradan kurduğı sisteme de yansıyacak olan antik okül-tizm-esoterizm üzerine derin bilgi sahibi olmuştu.

Aytunç Altında

113

Şiiilik ve bundan hareketle kendine göre büyük bir İslamiyet eleştirisi getirerek, yeni bir inanç sistemi olan Babi-liğı ilk kez Şiraz'da vaazetmeye başladı (1843). Tanrı'mın bilinmesinde aracı olacak olan Bab (kapı), adını alması da bu tarihlere rastlar. (İsa da kendisini "kapı" olarak görüyordu. İslam Ezoterizmi'nde "kapı" düşüncesi önemli bir yer tutar. Seyyid Ali Muhammed de "Bab" kelimesine mistik bir anlam yüklemişti. Ona göre "Bab" ilahi hakikati arama aracıydı.) Bu sıralar Seyyid Kazım Resti ölmüş (1843), Şeyhiler yeni bir arayış içine girmişlerdi. Kurretül Ayn Seyyid Ka-zım'ın önde gelen müridlerinden Molla Hüseyin Buşre-vi'ye bir mektup yazarak, bir esrarlı "Zuhur"un yakın olduğunu hissettiğini belirtti. Kendisi de arayış içinde olan Molla Hüseyin bu mektuptan da aldığı güçle yola çıktı. Yolu Şiraz'a düştüğünde Bab'ı buldu; onun öğretisini benimsedi. Bab, mektubunu

gördüğü Kurretül Ayn'ı da havariliğine kabul ederek, 18 (kendisiyle birlikte 19) huruf-ül hayy (hayat harfleri): Babi sistemine göre varlık'ı yaratan ilkeler-nitelikler arasında yer verdi.

Babilik Zerrin Taç için önemli bir dayanak noktası olmuştu. Bu inancın ileride göreceğimiz akidlerine dayanarak peçesini attı, halk içinde Bab'm görüşlerini savunan vaazlar vermeye başladı. Bu vaazlarda poligamiye karşı çıkıyor, kadının da toplumsal yaşamda yerini alması gerektiğini savunuyordu. Önceden kendisini Allah'ın gönderdiği bir Peygamber, Bab olarak değerlendirmesine karşın, Seyyid Ali Muhammed, bir süre sonra, yeni bir iddiada bulundu: O, Haki-kat'm çıktığı kaynak, Allah'ın bir tezahürü, kutsal bir görüntüydü. Nokta veya Hazret-i Ala ismini aldı. Bundan sonra Bab ismi, Horasanlı Molla Hüseyin Buşrevi için kullanılır oldu.

114

Yoksul Tanrı

Bab veya yeni adıyla Nokta, bundan sonra Şiraz'dan hiç ayrılmadı ve zamanını kurduğu yeni dinin teorik ve teolojik umdelerini formüle etmekle geçirdi. Babilik'in yaygınlaştırılması ve siyasal bir güç haline dönüştürülmesi ise başta Molla Hüseyin Buşrevi olmak üzere, içlerinde Kurretül Ayn'm da bulunduğu 18 havari veya Huruf-ül hayy tarafından gerçekleştirildi. Propagandalarında yerine göre ya yeni dini selamlıyorlar ve herkesi yeni imana çağırıyorlar, ya da Şii akidesine uygun olarak, beklenen imam Mehdi'nin, Nokta'nın kişiliğinde ortaya çıktığını savunuyorlardı.

Babilik, akımı ilk başta İran olmak üzere özellikle Hindistan ve Uzakdoğu'da çok hızlı bir yayılma göstermiş ve pek çok taraftar toplamıştı. Bu durum İranlı yöneticiler tarafından sakıncalı bulundu ve 9 Temmuz 1850'de Seyyid Muhammed asılarak öldürüldü. Bundan iki yıl sonra Kurretül Ayn ve arkadaşları işkenceyle öldürüldüler.

Bab ve önde gelen Babilerin öldürülmesiyle Babi hareketi büyük ölçüde güçten düşmüştü. Ancak bir yandan bir kısım Babinin biad ettiği Subh-i Ezel, diğer yandan Bağdat'ta Bab'm müjdelediği Men Yesher Hu Allah (Allah'ın izhar

edeceği kişi) olduğu iddiasıyla ortaya atılan kardeşi Mirza Hüseyin Ali (Bahauallah) Babileri kısmen toplandılar. Ancak bu iki kardeşin de kendilerini Bab'm halefi ilan etmesi Babilik'i Ezel ve Bahai olmak üzere ikiye böldü.

İşin ilginç yanı, Bahauallah'm, Peygamberlik iddasında bulunmasının hemen ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun emriyle İstanbul'a getirilmesidir. Yanında seksen dört kişiyle İstanbul'a gelen Bahauallah burada dört ay kalarak bir takım gizli faaliyetlerde bulunduktan sonra, Edirne'ye gönderilerek 4-5 yıl kadar orada kaldı. Mirza Hüseyin Ali'nin misyonunu açıklaması Edirne'de olmuştur. Ancak iki kardeşin girdiği dinsel çatışmadan tedirgin

Aytunç Altındal

115

olan Osmanlı Sarayı, Babi ve Bahailer'i Edirne'den sürerek Bahauallah ve Babai'leri Filistin'de Akka'ya, Mirza Yahya ve Ezelileri de Kıbrıs'a gönderdi. (1868) Her ikisi de propaganda faaliyetlerini buralarda sürdürdüler. Bugün Bahailik kolu başat durumdadır ve dünyaya yayılmıştır. Ayrıca az sayıda Ezeliler de mevcuttur.

Çok kısa bir süre içinde, İran'da özellikle de elit (tanınmış iş adamları, zenginler, ileri gelen aileler, filozoflar, su-filer, Yahudi tacirler vb.) arasında yaygınlaşan Babilik, İslam Sufiliği, Yahudilik, Zerdüşt inancı, Doğu Kilisesi, Doğu okültizmi ve Hurufiliğin her birinin etkisi altında her birinden unsurları bünyesinde sentezleştiren bir inanıştı.

Babi/Bahailere göre Allah özde yaratıcıdır, çünkü hayatın kendisidir, hayatı neşreder ve bu neşretmenin tek yolu, yaratmaktır. Allah yaratabilmek için yedi harfi /kelamı kullanır: bunlar kuvvet, iktidar, irade, eylem, kerem, zafer ve vahiy'dir. Bunlar harf ve kelam olmanın yanı sıra, yaradılıştaki etkin olmuş nitelik/değerlerdir ki bunlara **huruf-ül hayy** denir.

Allah'ın yaratıcılığı tam'dır, yaratığına ise kusurlu; ardından mutlaka parçalanma, azalma, tahrib olma gelir.

Yaratık, kutsal değer-nitelikler'in tümüne sahip olmadığı için Allah-olmayan'dır. Ama, Allah'tan tümüyle ayrı da değildir. O

yalnızca eksiklidir. Tamlığma son Yargı Günü'nde, Allah'a kavuşmakla ulaşacak, onunla bütünleşecektir. (Bu bakımdan Tasavvuf daki Fenafillah düşüncesiyle paralellik gösterir.) Gobineau, Babilerin Tanrısı'na ilişkin olarak şunları söylüyor: "Babilerin Tanrısı, görüldüğü gibi Kaldonya felsefesinin, İskender'in, Gnostik teorilerin büyük bir kesiminin, büyü kitaplarının, kısacası Doğu biliminin Tanrı-sı'dır. Pentatek'inki (Tevrat'ın ilk beş kitabının adı) değilse de Gomara ve Talmud'un vaazettiği Tanrı budur. Mu-

116

Yoksul Tanrı

sa ve İsa'nın öğrenebildiklerinden hareketle İslamm tanımlamaya çalıştığı Tanrı bu değildir ama, tüm filozofların, kritiklerin, tüm akıllı kişilerin, yani SufiTerin, Semit-leşmiş Zerdüştlerin (Yani, Sasanilerden bu yana tüm Zer-düştlerin) ilim bu ülkelerde boy attığından beri aradığı, taptığı Tanrı'dır. Bab, Hristiyan ve İslam boyunduruğunun bir süre gölgede bıraktığı bu Tanrı'yi tekrar hatırlatmaktan, karanlıklardan çekip çıkarmaktan başka bir şey yapmamıştır."⁴

Babilere göre Ali Muhammed'in içinde Allah'ın cemalinin görüldüğü bir ayna olduğunu ve herkesin O'nu orada görebileceğini de ekleyelim.

Babiler, her harfin sayısal bir değer yüklendiğini "eb-ced"e büyük önem verirler. Babi düşüncesine göre Tan-rı'nın sayısal ifadesi, "Vahd" ve "Ahy" (hayat veren)i de karşılayan ve "hayat veren tek" anlamına gelen 19'dur. "Vücut"un ebced hesabındaki değeri de 19 tutmaktadır.

19 sayısı tüm Babi ve Babiliği temel alan Bahai yaşamında denetleyici durumdadır. Babi/Bahai takvimine göre yıl 19 ay, ay 19 gün, gün 19 saat vb.dir. Hukuki ve ticari tüm düzenlemeler önceden yerleştirilmiş bu ilahi uyumu bozmamak için 19 sayısı temelinde yapılır. Bab, Tanrı ile Tanrıdan kopan yaratık arasındaki uyumun yeniden kurulması için "her şeyi birlik sayışma göre, yani 19 bölüm halinde örgütleyiniz" demektir.

Kendisinden önceki Peygamberleri kabul etmesine, onları

kendi dönemleri için tutarlı saymasına karşın, dönemlerini doldurmuş olduklarını söyler. Kendi önerdiği sistem, tümünden daha sonra geldiği için, tümünün tamamlayıcısı durumundadır.

Babi-Bahai düşüncesinin en önemli ilkelerinden biri de temizliktir, su, temizliğin kendisidir ve temizler. Öyle ki, Babi savaşçıları, savaşırken, kanları vücutlarına yabancı

Aytunç Alındal

117

olan giysilerine değip kirlenmesin diye, giysilerini çıkarıp çıplak savaşırlandı. İyi giyinmek, her türlü lüks ve süs eşyaları, değerli taşlar Babilere haram kılınmamıştır. Aksine, inziva ve istimna'ya kınanması gereken davranışlar olarak bakılmaktaydı.

Babilikte özellikle de çıkış dönemlerinde mallar ortaktı. Bab'ın ölümünden sonra tasarruf hakkını elde edebildiler. Bunun temelinde her türlü malın Allah'ın olduğu düşüncesi yatar. Bahailer'de Kible yoktur. Allah her yerde olduğu için istedikleri yönde ibadet ederler.

Bahailerin bulunduğu her ülkede bir **Milli Ruhani Mahvil** ve yerel organlar olan **Mahalli Ruhani Mahviller** vardır. Bahailer kendi aralarında çıkan her türlü anlaşmazlığı bu organlarda çözümlerler; sivil mahkemelere çıkmaları yasaktır. Her kıtada bir tane olmak üzere beş Ba-hai Mabedi bulunmaktadır.

Bunlar, Chicago (ABD), Kampala (Uganda), Aşkabat (Türkmenistan), Sydney (Avustralya) ve Frankfurt (Almanya)dadır. Cenevre ve de Lozan merkezleri durumundadır.⁵

Gerçekten de Balinius'un yaşamı ve eserleri dikkate alındığında Babaullah'ın "*Levîh*" diye tanımlanan yaşam tarzı ve Tanrı inancası arasında sıkı benzerlikler vardır. Doğru mislisizmi başta olmak üzere, Kabala öğretisi, ezo-terizm, okültizm ve Maniecheism hep ApoUnionius tarafından "*vaaz*" edilmiş öğretilerdir. Temizlik yasaları (abdest) ve tüm dünyayı insanların ortak mülkiyeti gibi görmek ApoUnionius ile onun bir tür "*Replikast*" sayılabilecek olan Babaullah arasındaki birçok ortak husustan bazılarıdır. Diğer bir

anlatımla, eğer ApoUonius, bir "Din" kurmak isteseydi, bugünkü haliyle değil ama 1880'lerdeki "Saflığı" içindeki B-lailik gibi bir "Cult" kurardı, denilebilir. Baha-ullah'm Balinius'un eserlerinden esinlendiği kesindir.

Şimdi de Apollonius'un yaşamının ve öğretisinin bazı

118

Yoksul Tanrı

ilginç yanlarını görelim. İsa Mesih'e atfen Kutsal Kitap'ta yazılanlarla, Apollonius'un yaşadığı dönemde belgelenmiş bazı sözlerini ve eserlerini karşılaştıralım. Bu tahminlerin ötesinde ilginç sonuçlar verecektir, şaşırmayın.

Apollonius ile İsa Mesih'in karşılaştırılması konusu yeni bir olay değildir. Bu tartışmalar ilkin Philostratus'un kitabının yazılışından sonra başlamış ancak doruk noktasına, daha önce sözünü ettiğim yüksek bürokrat Bitniya Valisi Hierocles'in Domitian döneminde yazdığı Apollonius'un hayatını ve mucizelerini anlattığı kitapla ulaşmıştır.⁶ Domitian döneminde başta Anadolu olmak üzere, İ.S. 3. yy'da Hristiyanlar çok küçük bir azınlıktılar. (Bkz.:Ek) O dönemdeki Kilise Babaları, kendilerine bir türlü inanmayan Anadolu halkından çok Devleti yönetenleri ve onların karılarını ve kızlarını etkileyerek Hristiyan yapmaya yönelmişlerdi. Bu gizli faaliyetlerinde de başarılı olmuşlardı.

Daha sonra İ.S. 302 yılından itibaren İmparator Diocle-tian, Hierocles'in bu kitabından yola çıkarak, Anadolu'da Hristiyanlığın yayılmasını engellemiş ve baskı uygulamıştı. Bu kitabın etkisi o kadar çok olmuştu ki, dönemin Kilise Babaları, örneğin Filistinli Eusebe (Eusebe de Cesa-ree) sadece bu kitabı konu alan ve İsa'yı savunan "Hieroc-les'e Karşı" (Contre Hierocles)⁷ adlı bir kitap yazmak zorunda kalmıştı. Eusebe'nin doğrudan ApoUonius'u hedef alan bir kitabı da vardır.⁸

Hierocles, kitabında, o günlerde, İsa Mesih'e atfedilen mucizeleri, gerçekte İsa'nın değil, Apollonius'un yaptığını ve/ fakat Hristiyanların Apollonius'un yaptıklarını/mucizelerini "İntihal" (Plagierism) yoluyla alarak haksız bir şekilde İsa'ya malettiklerini açıklayan ilk yazardır/devlet

Ay tunç Altındal

119

adamıdır. Buna karşılık, Kilise Babaları, ister istemez, Apollonius'un çok ünlü bir şifacı (Thaumaturge), olduğunu, mucizeler yarattığını ama aslında bunları "*Kara Büyü*" aracılığıyla edindiğini ve İsa'nın mucizelerinin Apollonius'unkilerden büyük olduğunu yazmışlardır. Eusebe, Apollonius'un örnek bir insan olduğunu, örnek bir ahlâk sahibi olduğunu kabul ettiğini ama konu mucizelere gelince bunları gizlice öğrendiği Büyü ve Sihir aracılığıyla yaptığını, yapabildiğini öne sürerek onu sahtekârlıkla suçlamıştır. İlginçtir ki, adından bugünkü İncil'de de söz edilen Simon Magus adlı kişiyi de, aynı suçlamayla karalamışlardı. Gospel yazarları Simon Magus'un, çok tehlikeli ve çok maharetli bir büyücü olduğunu belirtmişler sonra da onun İsa Mesih'in üstünlüğünü kabul ettiğini duyurmuşlardı. Simon Magus 1. yy'daki Gnostiklerin önde gelen liderlerindendi.

Tıpkı İsa Mesih'in yaşamını ve eserlerini (mucizeleri dahil) anlatan 4 Gospel-Yazarı olduğu gibi, o çağlarda Apollonius'un yaşamını ve mucizelerini anlatan 4 yazar vardır. Bunlar, İsa için, Matthew, Marcus, Luke ve John'dur; Apollonius için de Flavius Philostratus, Moeragenes, Sotorichus of Oasis ve Hierocles'tir. İlginçtir ki, İsa Mesih'in yaşamını yazmış olan bu kişiler -eğer gerçek iseler bilindiği üzere ya çok az dini eğitim görmüş ya da dindışı mesleklerde görev almışlardır, örneğin Matta vergi tahsildarıydı. Apollonius'un yaşamını ve mucizelerini yazmış olanlar ise tarihçi, felsefeci, bürokrat ve siyasetçiydiler.

1996 yılında Time Dergisi "*İsa'yı Ararken/Arayış*" başlıklı bir dosyayı kapak yapmıştı.⁹ Derginin bu sayısında David Van Biema imzalı yazıda, daha önceki bölümde değindiğim "*Beş Gospel*" İsa Seminerine katılan ilahiyatçıların ve bilim adamlarının bulguları ışığında, 4 Gospel'de

anlatılanların pek çoğunun yalan yanlış olduklarının kesinleştiği vurgulanmıştı. Ayrıca ilk 4 Gospel yazarının (4 Evangelistin) da hiç güvenilmeyecek kişiler oldukları, pek çok ilahiyatçı ve bilim adamı tarafından vurgulanmıştı. İlginçtir ki

Apollonius'un hayatını ve eserlerini birinci elden yazmış olan ilk dört yazar, hiçbir şekilde "*Güvenilmez*" bilgileri yazan "*Sahte*" ve/veya kimlikleri belirsiz, kişiliksiz insanlar olarak tarihin hiçbir döneminde diğerleri gibi suçlanmamışlardı. Tersine, bu yazarlar, hem kendi dönemlerinde hem de 1700 yıl içinde hep en güvenilir kaynaklar olarak gösterilmişlerdir. Yine ilginçtir ki, Protestanlığın kurucusu Martin Lut-her de, bu dört Gospel yazarından ilk üçünün "*Hiç Güvenilmez*" kişiler olduklarını, dolayısıyla sadece John'a bakılması gerektiğini hep vaaz etmişti. 1835'te David Friedrich Strauss, "*İsa'nın Yaşamı*" adlı kitabını yayınlayınca, Lut-her'in başlattığı tartışma artık bilim alanına taşınmış oldu. Strauss, kitabında eldeki - İznik Konsili'nde kabul edilen metinlerin çoğunun sonradan ekleme olduğunu, bunlara güvenilmemesi gerektiğini vurguladı. Onun açıklamaları sonraki kuşak ilahiyatçılara yol gösterici oldu. Bu inanışa göre İncil ile Tarih ve Bilim uyuşmuyordu. İncil'deki veriler, mucizeler vd. ne tarih bilimi, ne de Pozitif bilimlerle açıklanabilirdi. İncil'de adı geçen kentler, kasabalar ve olaylar tarihen "*Zaten*" hiç var olmamışlardı! Strauss ve diğer birçok ilahiyatçıya göre İncil'deki İsa ile "*İmanın*" İsa'sı ayrıydılar, aralarında bir bağ yoktu. Belki olması da gerekmiyordu! Diğer bir anlatımla, inanmak isteyenler gerçek-olmayan, "*Sanal*" bir kişiye iman etmekte serbesttiler.

Tıpkı Apollonius için olduğu gibi İsa Mesih için de, öğretilerinde "*Büyücülük*" ve sihir bulunduğu söylenmiştir. İsa'nın doğumundan başlayarak, daha sonra suyu şaraba çevirmesi, ölüyü diriltmesi, "*Cin*" kovması (Exorcism) ve diğer "*Mucizeleri*" ne hikmetse, aynen Apollonius için de geçerlidir. O da "*ölüyü diriltmiş*", o da bir kenti (Efes) salgından kurtarmış, o da insanlara, tıpkı Esseneler'in Esrarengiz Belleticisi gibi "*Şifa*" dağıtmıştır. Tek farkla ki İsa, "*Büyücülükle*" suçlanmamış, ama ne hazindir ki, "*Şifa Ustası*" Apollonius "*Büyücü*" olmakla suçlanmıştır. Eğer bazı özel bilgiler (Occultik) aracılığıyla insanlara şifa

dağıtmak büyücülükse, Musa da, İsa da büyücü sayılmalıydılar. Hele Musa, Tevrat'a göre, Mısırlı Büyücülerle Firavun'un huzurunda yarışmış ve kendi "*Tanrısının*" ona verdiği "*Sihhin*" Firavunların büyücülerinkinden daha güçlü olduğunu kanıtlamaya çalışmıştı. Öte yandan eğer "*Yoktan Var Etmek*" büyücülükse, ilk başta Tanrı'nın kendisi "*Baş*" büyücü sayılmalıdır. Niçin Apollonius ve Gos-peller'deki Simon Magus, büyücü sayılmışlardır, bu belli değildir. Ortada açık bir haksızlık olduğu kesindir.

Tıpkı İsa Mesih gibi Apollonius da en yakın dostlarından birinin ihanetine uğramıştır. Bilindiği gibi 12. Havari olarak tanınan Judas İscariot, Romalılar'dan (ya da başka bir anlatıma göre Yahudiler'den) 30 gümüş sikke rüşvet aldıktan sonra İsa Mesih'i Romalı askerlere ihbar etmiştir. Öte yandan sadece bu "*İhbar*" masalı bile kendi içinde bu Gospeller'i "*Yalanlar*" mahiyettedir. Çünkü Judas, ilginçtir ki, Gospeller' de yazdığına göre, ONU HİÇ TANIMAYAN, ADINI, SANINI VE NASIL BİRİ OLDUĞUNU HİÇ BİLMEYEN Romalılar'a şöyle bir öneri götürmüştü: Ben İsa'nın ve Havarileri'nin yanına gideceğim, hangisini ensesinden öpersem işte "*O*" kişi kendisinin "*Tanrı'nın Oğlu*" ve "*Yahudiler'in Kralı*" olduğunu iddia edendir; benim kimi öptüğüme bakıp, kişiyi tanırırsınız ve yakalarsınız. Bu anlatım, aynı zamanda, Gospel'de "*Herkes O'nu tanıyor ve peşinden binlerce kişi gidiyordu*" diye yazılanları da yalanla-

122

Yoksul Tanrı

maktadır; ülkenin egemeni olan Romahlar'm "*İsa Mesih*" i, bırakın tanımayı, varlığından bile haberleri yoktu.

Apollonius'u da yakın dostu -sonra da en hırslı düşmanı Euphrates, İmparator Domitian'a ihbar etmişti. En yakın dostlarının ihanetine uğradıkları bilinen bu iki kişiden Apollonius, Domitian'm Güvenlik Bakanı (Prefect) Aelian tarafından zindana atılmıştı. Kendisine isnad edilen suçlar "*Cinayet*" ve darbecilerle işbirliği idi.

Ne kadar ilginçtir ki, en yakınları tarafından ihbar edildikleri bildirilen bu iki kişiden, İsa Mesih'in GERÇEKTE JUDAS

TARAFINDAN HIÇ İHBAR EDİLMEDİĞİ bizzat Hristiyan İlahiyatçılar tarafından 1996'da açıklanmıştır. Diğer bir anlatımla Judas Iscariot, 30 gümüş sikke alarak İsa Mesih'i Romalı askerlere ihbar etmemiştir. BU İHBAR OLAYI TAMAMEN sonradan uydurularak İncil'e konmuştur.¹⁰ Oysa Apollonius'un ihbarı gerçektir, yazılı metinlere ve Roma belgelerine göre bu İHBAR GERÇEK, Romalı askerlere yapılan İHBAR MASALDIR!

Tıpkı Apollonius'un başına geldiği gibi, ne ilginçtir ki İsa'nın başına da benzer bir olay gelmiştir. Buna göre bu iki kişi, bir süre için, en yakınları tarafından ÖNCE SAHTE TANRI oldukları gerekçesiyle REDDEDİLMİŞLER, SONRA DA SÖZLERİNİ GERİ ALARAK ONLARIN "TANRI" (LORD JESUS) ve "İNSAN SURETİNDEKİ TANRI" olduklarını kabul ve beyan etmişlerdir. İsa Mesih, en yakını Aziz Peter tarafından Romalı askerlerin önünde önce reddedilmiş, sonra da yeniden kabullenilmiştir. Rastlantı bu ya, Apollonius da, Tigellius tarafından önce RED edilmiş, sonra MAHKEME karşısında O'nun İnsan Suretindeki Tanrı olduğu kabul ve beyan edilmiştir. İsa ile Apollonius arasında bu olayda TEK FARK vardır, o da Apollonius'la ilgili RED ve KABUL meselesi Roma kayıtlarında, duruşma tutanaklarında vardır (Damis'ten

Aytunç Altındal

123

naklen). AMA İSA'nın başına gelen AYNI olayla ilgili hiçbir kayıt yoktur!

Tıpkı İsa'nın ölü Lazarus'u diriltişi gibi, rastlantıya bakın ki, Apollonius da Efes'li zengin bir ailenin genç ve güzel kızını "Ölü" iken diriltmiştir. Aralarındaki tek fark İsa'nın bunu Tanrı ve Tanrı'nın Oğlu olduğu için yaptığı/yapabildiği söylenirken, Apollonius'un ölüyü diriltmesi nedense "*Büyü ve Sihir*" gücüne bağlanmıştır. Kaldı ki, Apollonius, bunu kendi başına değil, Doğanın yasalarını kullanarak yaptığını, kendisinin büyücü olmadığını; bunun bir "*Doğa Olayı*" olduğunu ve her zaman olmayacağını söylemiştir. Oysa İsa'nın Lazarus'u dirilttiğine inandırılan ilk Hristiyanlar, topluca,

kendilerinin de öldükten sonra İsa tarafından yeniden canlandırılacaklarına iman ettirilmişlerdir. Üstelik yeniden canlandırdıklarında , doğrudan Cennet'te olacaklarını düşünmüşlerdir. Ve bu Cennete de kendilerinden başka hiçbir din mensubunun giremeyeceğini öne sürmüşlerdir.

Tıpkı İsa Mesih gibi, Apollonius da "*Cin*" kovmacılığı yapmıştır. İsa, taşlanacak bir kadını kötü yola sevk eden cinleri temizlemiş, Apollonius da Efes kentini "*Kıtlığa*" duçar eden cinleri kovarak, topraklara bereket getirmiştir. İlginçtir ki, fahişeyi cinlerin egemenliğinden kurtaran İsa, Tann (LORD) sayılmış, Apollonius ise, ne hikmetse, "*Şarlatan*" olarak tanıtılmıştır.

Ve son olarak -ama sonuncu olarak değil İsa da Apollonius da "*Tanrısal*" olmakla anılmışlardır. İsa Mesih, ilk kez, Aziz yapılan Simon=Petrus tarafından Tanrı'nın Oğlu ve Tanrı (LORD) ilan edilmiş (Peter, İsa'ya Tann'nın Oğlu olduğuna İman ettiğini söyledi); Apollonius ise Da-mis tarafından "*İnsan Suretindeki Tanrı*" olarak nitelendirilmiştir. Ama nedense, İsa Mesih, İznik Konsili'nde yeryüzüne "*İnsan*" suretinde gönderilmiş olan Tanrı'nın Oğ-

124

Yofcsuf Tanrı

lu yapılmış -Devlet zoruyla- ve Apollonius'un kaderine "*İnsan Suretindeki Büyücü*" olmak düşmüştür. Damis'in beyanı ve yazıları İmparatorluk arşivinde dururken, yoksul ve cahil balıkçı Peter'in, İsa'yı "*Tanrı*" (önce oğlu) yapışının hiçbir belgesi yoktur, olmamıştır. Aynı Peter, İsa'nın ölümünden sonra, ne hikmetse, birkaç ay önce "*Tanrının Biricik Oğlu*" dediği İsa'yı bu kez, sadece, bir "*Peygamber*" olarak çevresindekilere lanse etmiştir (Peter, 3:22).

Şu kesindir ki, Tyanalı ApoUonius, "*Hayatı Çalınan Adam*" olmuştur. Nedense, onunla ilgili her ne varsa, bunlar İsa'ya atfedilmiştir. Aynı yıllarda, aynı yörelerde, aynı insanlara muhatap olarak yaşamış olan İsa ve Apolloni-us'tan, İsa "*Tanrı*" yapılmış, Apollonius'un ise en az 1500 yıl adı unutturulmuştur. Bunun nedeni de Konstantin'in "*Yeni Din Yeni Devlet*" kurmak amacıyla topladığı 1. Ekü-menikal İznik

Konsili ile, daha sonra İmparator olan I. Theodius'un (İ.S. 381-389) verdiği emirlerle Apollonius'un adının tarihten sildirilmiş olması yatmaktadır.

Bu dönemden sonra Apollonius'un yaşamıyla ilgili Flavius Philostratus ve diğerlerinin yazdıkları eserler, İ.S. 460 yılında ApoUonius Sidonius (günümüzde Aziz Sido-ine diye tanınıyor) adlı Fransız asıllı bir soylu tarafından bulunmuştur." Sidonius, Roma İmparatoru Auitus'un kızıyla evlenmiş ve bir tez yazarak ApoUonius'u ona tanıtmıştır. Solarion'un yazdığına göre 500-1500 yılları arasında ApoUonius, "*Bilge Balinius*" adıyla sadece Araplar'm arasında kendisine bir yer bulmuştur. Daha önce de adından söz ettiğimiz Cabir İbn Hayyan, (İ.S. 800 yıllarında) ve "*Geber*" adını alan (Cabir'e özenerek) İspanyol yazar Hu-ques de Santalla (İ.S. 1150) Aristo'nun ünlü eseri "*Secre-tum Secretorum*" (Sırların Sırrı) kitabından söz ederken ApoUonius ile ilgili Cabir'in kitabından da uzunca alıntı-

AytunçAlUndal

125

lar yapmıştır. Cabir'in Apollonius'la ilgili bu çalışması "*Kitab al-Hacer'ala Re'i Balinius*" adını taşıyordu ve tüm Orta Çağ boyunca, ApoUonius'tan söz edilen tek kaynak bu kitap olmuştur.

Şu kesinlikle söylenebilir ki, gerek Tapmak Şövalyeleri, gerekse onların uzantısı olan Gül ve Haç Kardeşliği ile sonraki Spekülatif Masonik örgütlerin kurucu ve yöneticileri, Kilise'nin yoğun baskısı nedeniyle gizlenen Apolloni-us'un bazı eserlerini görmüş ve okumuşlardı. Gül ve Haç'm kurucularından kabul edilen Paracelsus, uzun yıllar Araplar'la ve Türkler'le birlikte yaşamış ve Doğu'nun büyü, tılsım, alşimizm, şifacılık ve Hermetizm konularındaki bilgilerine birinci elden ulaşmıştır.¹²

Şu da kesinlikle söylenebilir ki, tarihsel olarak devlet ve özel arşivlerdeki belgelere göre Tyanalı Apollonius adlı "*Ermış*" bir kişi yaşamıştır. Ancak Kilise Babaları bu kutsal kişiyi, nedense, ısrarla "*Yok*" saymışlar, "*Varlığını*" kabul etmek zorunda kaldıkları zaman da O'nun "*Büyücü ve Sihirbaz*"

olduğunu iddia etmişlerdir. Acaba neden? Şimdi bunu görelim. Tarihte çok az kitap, yüzyıllar boyu sürecektartışmaların kaynağı olmuştur. Flavius Philostratus'un yazdığı ya da Damis'in tuttuğu notlardan ve İmparatoriçe Julia Dom-na'ya iletilen belgelerden derlediği "*Tyanalı Apollonius'un Yaşamı*" böyle bir tartışmanın odağı olmuştur. Bu kitapta verilen bilgilere göre, Tyanalı Pagan Apollonius'un yaşamı ile Yahudi asıllı İsa Mesih'in yaşamı neredeyse birebir çakışmaktadır. Şöyle ki; Flavius'un yazdığına göre, Apollonius günümüzün takvimiyle hesaplanınca, İ.Ö. 4. yılda Tyana kentinde doğmuştur. Tyana, birinci yüzyılda Kapadokya'da-

126

Yoksul Tanrı

ki en ünlü ve gelişmiş Pagan yerleşim alanlarından biri, belki de birincisiydi. Batı'sında Galatia (Konya ve çevresi), Doğu'sunda Armenia, Güney'de Kilikya, Kuzey'de Pontus ile komşuydu. Tyana, günümüzde Niğde İli'nin Ke-merhisar ilçesidir.(Bkz: Haritalar Ek.)

Tyana, Kilikya Boğazı denilen bir geçitle Pozantı'ya (Podandus) ve oradan da Tarsus ve Adana'ya bağlıydı. Bu iki kentte o dönemde en az Edessa (Urfa) ve Carrhae (Harran'ın 1. yy'daki adı) kadar gelişmiş ve uygarlaşmış kentlerdi. Ama Kapadokyalılar, o yıllarda olduğu gibi, ilginçtir ki, 10. yy'da da gözükara, kaba, dikkafalı, söz dinlemez, cesur gibi sıfatlarla anılıyorlardı. Öyle ki, 10. yy'da Saray geleneğinde Kapadokyalı demek sert, hoyrat, kabadayı demek anlamına geliyordu.¹³

Apollonius'un doğum tarihi ile İsa'nın doğum tarihi, kuvvetle muhtemelen aynıdır. Katolik Kilisesi ile diğer Kiliseler arasında bu konuda da sorun vardır. Papa Gre-gory'nin takvimi, 1582'de yürürlüğe girdi. Günümüzde birçok ülkede kullanılan bu takvimde gerçekte 11 gün atlanmıştı. Gregory bununla da yetinmemiş, koskoca bir yılı da atmıştı! Diğer bir anlatımla, Papa kendi Katolik Kili-sesi'nin kutsal günlerinin her zaman için geçerli olacak bir takvime bağlamak istediği için, İsa'nın doğumunu I.Yıl (Birinci yıl) olarak göstermişti. Oysa, matematiksel olarak bu "0" (sıfır yılı) olması

gerekirdi.¹⁴ Dolayısıyla günümüzde İsa'nın tam olarak hangi yılda doğduğu bilinmemektedir. Kesin olan Gregory'nin takvimde gösterilen 1 (Bir) yılında doğmamış olduğudur. İsa muhtemelen kendinden önce (İ.Ö.) 4 ile 6 yılları arasında bir dönemde doğmuştu.

Flavius'un kitabından öğrendiğimize göre, Apollonius, çok varlıklı ve kültürlü bir ailenin çocuğudur. Ataları Tyana'nın kurucularındandır. İyi bir eğitim ve öğrenim görmüştür. On altı yaşına geldiğinde ailesinin isteği üzerine o

Aytunç Altındal

127

dönemde eğitim merkezi sayılan Tarsus'a gitmiş ve buradaki Pisagorcü/Apollo'ya bağlı kişilerle tanışmış ve onların öğrencisi olmuştur. Aynı yıllarda, daha genç olarak Aziz Paul da Tarsus'ta eğitim ve öğrenim görüyordu. Biri Yahudi Farisi mezhebinin öğretilerine göre, diğeri de Roma

İmparatorluğu'nun asli dinsel sistematığı olan Paga-nizm'e göre eğitilmişlerdi. Aziz Paul da Tarsus'un yerlisi, zengin bir ailenin iyi eğitim görmüş bir çocuğuydu. Daha sonraki hayatında kendisini, tutucu Farisiler'in "*En*" tutucu Farisişi olarak tanımlamıştır. Apollonius ile Paul'un Tarsus'ta tanışıp tartışmış olmaları muhtemeldir. Ancak kesinlikle

"*Olmamıştır*" denilebilecek bir gerçek vardır: İkisi de, tüm yaşamları boyunca İsa'yı hiç görmemiş ve tanımamıştır. Aziz Paul ileriki yaşlarında, başlangıçta çok karşı olduğu, İsa Mesih olayını yaymayı üslenmiş ve dört Evange-list'in Gospelleri'ni vaaz etmeye başlamıştır. İlginç olan, şu ünlü Lazorus olayıdır. Dördüncü Gospel'in yazarı John -ki bunu onun yazdığı belli değildir- İsa'nın Lazarus adlı bir genci "*Öldükten*" sonra dirilttiğini yazmıştır. (Nedense bu Lazarus ve diğer "*Sözde*" dirilenler, daha sonra tekrar ölmüşler ve bu kez yanlarında İsa olmadığı için, bir daha dirilmek şansını yakalayamamışlardır!) Bu masalda garip olan, John'un son Evangelist olması ve Gospeli'ni İsa'nın ölümünden (İ.S. yaklaşık 27-29 yılları) 60 yıl kadar sonra yazmış olmasıdır. Oysa Claude-Carrierre'nin de belirttiği gibi, ilk Gospel'in yazarı Matthevv, İsa'nın hep yanında yer almıştı. Her zaman

onunla beraber olmuş, her zaman ona yakın olmuştu ama kendi Gospeli'nde, böylesine inanılmaz bir olaydan tek satırla dahi söz etmemişti!¹⁵ Nitekim Aziz Paul da bugünkü İncil'de yer alan sözlerine göre, *"Ben de bana ne iletilmişse sizlere sadece onları anlatıyorum o kadar"* demişti. Paul İsa'nın ölümleri dirilttiğini ve öldük-

128

Yoksul Tann

ten sonra göğe yükselişini sorgulayanlara işte bu yanıtı vermekle yetinmişti. Paul da Apollonius gibi, Atina'ya gitmiş ve burada Stoacı ve Epiküryen filozoflarla tartışmıştı. Filozoflar ona, *"Kulağımıza garip gelen sözler söylüyorsunuz"* demişler ve kendisini dikkate almamışlardı.¹⁶ Oysa Apollonius Atina'ya gittiğinde tüm felsefecilerle konuşmuş, daha sonra birçoğuyla yıllar boyunca mektuplaş-mış ve karşılıklı fikir alışverişinde bulunmuştu. Apollonius'un ortadan kaldırılmış olanlar dışında bilinen 81 mektubu vardır. İlginçtir ki, bu 85-90 yıllık dönemde Apollo-nius'un yazdığı mektupların hiçbirinde İsa'dan söz edilmemiştir. Belli ki kendisine yollanan mektuplarda da Hristiyanlığın ve *"Öldükten"* sonra dirilen Tanrı'nın Oğlu İsa Mesih'in adı geçmemiştir. İsa'nın ölümünden sonra kendisi hakkında yazılanlar ile daha sonra özellikle de 325 yılında Konstantin'in *"Devlet"* siyaseti yaratmak amacıyla topladığı İznik Konsi-li'nde yine bu kanlı ve gaddar imparatorun isteğiyle düzenlenen nihai belgede (Creed=Amentü) yer alan sözler Hristiyanlar için sorgulanmadan kabullenilen kaziyeler olmuştur. Konstantin ile başlayan *"Yeni"* dönemde *"Zorla"* Hristiyanlaştırılan Paganların sayısı milyonları bulmuştur. Rodney Stark'm yaptığı hesaplara göre, ilk yüzyılda toplam nüfusun içinde en fazla 1000 kişi İsa'nın adını duymuştu ve, bu sayı Roma İmparatorluğu nüfusunun 0.0017 sine tekabül ediyordu. Oysa 325 yılından sonra katlanarak artan Hristiyan sayısı 350 yılında 34 milyona (toplam nüfusun %56.3'üne) yükselmişti.¹⁷ Apollonius da İsa da aynı dönemde yaşamış olmalarına ve adlarını duyurmuş olmalarına rağmen, birbirlerinden hiç haberdar değillerdi. Apollonius, Pisagorcucu ve Şi-facı olarak

uzak ülkelere gidip gelirken İsa, kısa yaşamı boyunca Yahudi yerleşim alanlarının sadece iki ya da üçü-

Aytunç Altındal

129

ne gidebilmişti. Apollonius'un gezilerinde ilk durak Antakya ve Babil olmuştu. Apollonius daha sonra Mısır'a, Hindistan'a ve birçok kez de Atina'ya, Efes'e, Roma'ya ve diğer büyük merkezlere gitmiş, buralarda bazen Krallar'la -Hindistan'da ve Babil'de olduğu gibi- bazen İmparatorlarla -Roma'da olduğu gibi- bazen de filozoflar, dinadam-ları ve/veya sıradan insanlarla tanışmış onlarla konuşmuş, fikir alışverişlerinde bulunmuştur.¹⁸

Apollonius ile İsa'yı karşılaştıran kitaplar, Katolik Kilisesi'nin baskısına uğramıştır. Nedir ki, 18. yy'm sonundan itibaren bu kitaplarda bir artış görülmüştür.¹⁹

W.B.Wallace'm yazdığına göre Philostratus'un kitabındaki Tyanalı Apollonius, Semitik "*Kurtarıcı*" (Saviour) İsa'ya karşı gerçek bir Pagan "*Kurtarıcı*" dır.²⁰ Gerçekten de günümüzde bilinen anlatımıyla İncil'de İsa ile Philostratus'un kitabındaki Apollonius, birbirlerinin yerlerinde olabilecek karakterlerdir. Hatta Apollonius çok daha uzun yaşadığı için İsa'dan "*Fazladır*". Öte yandan İncil'in Yeni Ahit bölümü dikkatlice okunduğunda Tyanalı Apollonius'un bir "*Deus Absconditus*" (Kendini Gizleyen Tanrı) gibi Gospeller'in arasında dolaşmakta olduğu görülür. (İs-railoğulları, Musa'nın onlara sunduğu ya da tebliğ ettiği Tanrı JHVH-Yahveh-i, göremedikleri için ona "*Bu Tanrı Niçin Kendini Göstermiyor da Gizliyor?*" diye sormuşlardı. Deus Absconditus Latince bu Tanrı için yapılmış yakıştırmalardır.)

Apollonius, kuşkusuz 1. yy'da Greko-Romen dünyadaki adı en ünlü olan filozof, şifacı ve büyü ustasıydı. Sözün burasında, "*Büyü ve Sihir*" denildiğinde, günümüzde "*Bilimi*"

Tannlaştırmış, mutlaklaştırmış olan akademik çevrelerin "*Hokus Pokus*" sözleriyle özetlenebilecek olan "*Eksik ve Çarpıtılmış*" Büyü ve Sihir tanımlarını değil, başta ünlü Matematikçi Isaac Newton olmak üzere sayısız bi-

130

Yoksul Tanrı

limadamının ömürleri boyunca uğraştıkları Hermetik, Büyü ve

Sihir'i kast ettiğimizi belirtmek gerekiyor. Sokak ve sahne İllizyonistleri'nden değil, her şeyi "*Yoktan*" var ettiğine inanılan Tanrının "*Gizil*" gücünü simgeleyen Hermetik Büyü ve Sihir'in sırlarına ulaşarak bunu kendi çapında uygulayan ve böylelikle de insanlara "*Yeni*"yi tanıtan "*Büyü Ustalarından*" biriydi Apollonius.

Bu tip Büyü ve Sihir'in alşimizmin, ezoterizmin ve hermetizmin bilimsel niteliğini anlatan Kurt Seligmann'm yazdığına göre Tyanalı Apollonius, bu alanda kendi başına bir okuldu.²¹ Yine Seligmann'm yazdığına göre Grekler "*Ölüler Kültü*" (Totenkult) diyebileceğimiz bir inanca da çok bağlıydılar. Ölen bazı kişilerin, yeryüzünde yapmak istedikleri işleri tamamlayamadan ölmeleri halinde, bir süre "*Hades'in*" (Yeraltı Tanrısı) yanında dinlendikten sonra geri döndüklerine ve yarım kalan "*Misyonlarını*" tamamladıklarına inanıyorlardı.²² Dikkat edilirse bu inanç Pagan geleneğine uygundur, Semitik değildir. Oysa İncil'de Semitik İsa'nın ölümünden sonra geri dönüşü "*Misyonunu*" tamamlamak için olacaktır. Diğer bir anlatımla Tanrı Baba, biricik Oğlu İsa Mesih'i "*İkinci*" kez yeryüzüne gönderecektir! Oysa Philostratus, zindanda bulunduğu sırada Apollonius'un, ölüme mahkum edilmiş olan tilmizi ile konuşurken -Damis'den naklen- kendisinin onun için Hades'e gidip, yani Ölüp geri geleceğini söylemişti. Philostratus'un kitabında Apollonius, defalarca Hades'e "*Gidip Geri Dönmekten*" söz etmiştir. Bu da olması gerekendir, çünkü Apollonius'un bağlı olduğu Pisagorculuk'un kurucusu Pisagor da, İsa'dan yüzlerce yıl önce, Antik Mısır Hermetizmi'nden öğrendiği bu bilgiyi yazmış ve durmaksızın tekrarlamıştı. İsa'nın yaşadığı 1. yy'da bu tezi yayan ve seslendiren tek filozof Apollonius idi. İsrailoğulları'nın ve İsa Mesih'in bunu dile getirmesi müm-

Aytunç Altımdal

131

kün değildi, çünkü Yahudi geleneği (Habakkuk ve Haggai'da) ve Şeriatı bunu "*Seslendirmeyi*" kesinlikle yasaklamıştı. Nedir ki, İncil'de Yahudi İsa, tıpkı Apollonius'un dediği gibi Hades'e (ölüme) gitmiş ve "*Geri Dönmüştür*"!

İlginçtir ki, Katolik Kilisesi Apollonius'u karalamak için onun "*Cinlerle*" uğraşan, şifa getirmek amacıyla "*Cinleri*" kovan bir Büyücü olduğunu yüzyıllardır yinelemektedir. Katolik Kilisesi'ne göre, Pagan Apollonius, "*Cinlerle*" konuştuğunu ve onları yönlendirdiğini öne sürmüş bir "*Sahte Şifacı*"dır. Nedir ki, o dönemde "Cin" ilimi (Demonology) ile sadece Paganlar uğraşıyorlardı. Yahudiler'de böyle bir uygulama ve inanç yoktu, olamazdı. "*Cin Kovma*" (Exorcism) Paganlara özgü bir "*Şifa*" yöntemi idi. Bugünkü tanımlarla söylersek bir tür "*Ruhsal Terapi*" ve psikolojik danışmanlık ve Ruhsal "*Sağım*"di. Doğrudur, 1. yy'da bu dalda da en ünlü kişi Apollonius idi. Şaşırtıcı olan tamamen Paganlara ait olan bu uygulamanın "*Tıpkısı*" günümüzün Katolik Kilisesi'nde "*Resmen*" vardır ve, rastlantıya bakın ki, yüzyıllardır Kilise'ye bağlı sofu Katolik Papazlar, Kilise'nin gizli bölümlerinde "*Cin Kovmakla*" meşguldürler. Katolik Kilisesi'nde resmen "*Cin Kovma/Çıkarma*" dairesi vardır. Ve adı da "*Athenaeum Pontificium Regina Apos-tolorum*"dur. Burada deneyimli Papazlar, tıpkı 1. yy'da Pagan Apollonius'un yaptığı gibi, Ruhsal bunalımlar geçirmekte olan hastalarını "*Zapt*" etmiş olan Cinleri çıkartmakta ya da kovmaktadırlar. Şu farkla ki, Apollonius bunu Hindistan'da, Mısır'da ve Askelipos'da öğrendiği yöntemle "*Doğa*" adına yapmıştı. Katolik papazlar, Konstan-tin'in emriyle "*Devlet Tanrısı*" yapılmış olan İsa Mesih ve "O" nun olduğu söylenen Kutsal Kitap İncil adına yapmaktadırlar. Papazlar neyin adına yapsalar da sonuç bir Pagan "*Pratiğinin*" Katolik Kilisesi tarafından gasp edilerek kendisine maledilmiş olduğu gerçeğini değiştiremez.

132

Yoksul Tanrı

3. yy'da yaşamış filozoflardan Apoleis ve ünlü Lactan-tius'un hocası Arnobius, ApoUonius'un, Musa ve Zerdüş gibi bir kişi olduğunu yazmışlardı.²³ Gerçekten de, İncil'in Yeni Ahit bölümünde anlatılanların neredeyse tamamını ApoUonius "*DA*" yapmıştır. Garip ama gerçektir ki, Apol-lonius'un doğumunda da "*Mucize*" vardır. Apollonius'un doğumunda onun yeryüzüne Apollo'nun oğlu olarak gönderildiği söylenmiş

-Philostratus da bunu nakletmiş-tir. Yazar bunun o dönemin kahinlerinin yaptıkları/söyledikleri "*Oracle*"lardan kaynaklandığını belirtmiştir. Apollonius "*DA*" rastlantı bu ya, tıpkı İsa Mesih gibi mabedle-ri ve tapmakları dolaşmış ve buradaki "*Çarpık ve Yoz*" dinsel öğretileri eleştirmiştir. Bir farkla ki, İsa, Yahudi sinagoglarını, Apollonius ise Pagan tapmaklarını gezmiş ve eleştirmiştir. Apollonius "*DA*" tıpkı İsa gibi, faizci ve rüşvetçi tefecilerle tartışmış onların insanlara zulüm ve acı getirdiklerini söylemiş ve onların kentlerden ve de özellikle mabedlerden çıkartılmalarını istemiştir. İncil'de İsa'nın sinagogun avlusundaki tefecilerin para masalarını nasıl devirdiği anlatılmaktadır. Apollonius da her gittiği kentte bu kişilerle tartışmıştır.

Tıpkı İsa Mesih gibi, Apollonius "*DA*" insanlara kötü huylarından ve uygulamalarından vazgeçerlerse, kendilerine "*Yeni Bir Yaşam*" verileceğini muştulamıştır. Bir farkla ki, İsa bu yeni ve "*Ölümsüz*" yaşamın kendisinden geleceğini söylemiş —ya da Kilise Babaları onun ağzından söylemişler— Apollonius ise bunun Pagan Tanrıları tarafından verileceğini öne sürmüştür.

Tıpkı İsa Mesih gibi, Apollonius da "*Yeryüzünün*" tüm insanlar için olduğunu hiçbir zalimin ve/veya tiranın yeryüzüne "*E!*" koyamayacağını ve insanları köleleştireme-yeceğini vaaz etmiş ve insanları zalimlere karşı çıkmaya çağırmıştır. Bir farkla ki, İsa Apollonius gibi bu çağrısının

Aytunç Altında

133

arkasında durmamış ve gösterdiği cesaretsizlik nedeniyle²⁴ Yahudiler'in umutla bekledikleri "*Mesih*" olabilme şansını yitirmiştir. Apollonius ise zindanda bile çağrısını yinelemekten çekinmemiştir.

Tıpkı İsa Mesih gibi Apollonius "*DA*" konuştuğu zaman Peygamber, ya da W.C. Frend'in deyimiyle bir "*Ya-sayapıcı*" (Lavgiver) gibi konuşmuş ve söylediklerinin uygulanmasını, yanlışların düzeltilmesini, hatalardan dönülmesini sağlamak istemiştir. Bir farkla ki, İsa'nın vaaz ettikleri, muhtemelen 10-15 kişi tarafından hayata geçirilmiş, Apollonius'un sözleri

ise tüm Pagan dünyasında yankılanmış ve hayata geçirilmiştir. Bunların hayata geçirilmesinde, Krallar ve İmparatorlar, Apollonius'un işaret ettiği yanlışların ve hataların düzeltilmesinde onun sözünü dinleyerek özel emirler ve fermanlar yayınlamışlardır. Örneğin bir Pagan geleneği olan "*Kurban*" kesilmesinin yanlış olduğu ilk kez Apollonius tarafından dile getirilmişti. Apollonius, vejeteriyandı ve Tanrılara adak olarak hayvanların kurban edilmesinin Tanrılar a "*Hakaret*" olduğunu vaaz etmişti -tüm yaşamı süresince. (Özellikle Mit-raizm'de Boğa kurban etmek ve hayvanın kanını yüze göze ve cinsel organa sürmek geleneği vardı. Apollonius buna şiddetle karşı çıkmıştı.)

Tıpkı İsa gibi, Apollonius "*DA*" kendi bağlı olduğu dinsel-sistematikğin artık yozlaşmaya başladığını, doğru ve sağlam bilgiler aktarması gereken din adamlarının bu kutsal görevlerini yapamadıklarını öne sürmüşlerdi. Apollonius'a göre -Damis'ten naklen- Antakya'daki Apol-lo Tapınağı'ndaki kahinler, "*ciddi araştırmalar ve öğretim*" görmemiş, yanlış bilgiler (batıl) aktaran kişilerdi. Oysa, demişti Apollonius, insanlar Tanrılarının huzuruna temiz bir vicdan ve dürüst dualarla çıkmalıdır. Ve eklemişti: "*Ey yüce Tanrılar, bana hak ettiğimi lütfedin, yeter.*" Bu ünlü

134

Yoksul Tanrı

sözündeki Tanrılar sözcüğünü "*Baba*" sözcüğüyle değiştirirseniz, W.C.Frend'in de belirttiği gibi, Apollonius'un yaşamını ve eserlerini Gospels'le karşılaştırmak ve kıyaslamak "*Kesinlikle*" mümkündür.²⁵

İsa'nın yapmadığı fakat Apollonius'un yaptığı bazı hususlar da vardır. Örneğin Apollonius, İskenderiye ve Mısır'a giderek buralarda çölde yaşayan, çıplak dolaşan ve kendilerine "*Gymnasofist*" denilen "*Çıplak Uyarıcılarla*" görüşmüştür. Bu kişiler çölde çıplak olarak yaşamakta ve "*Kozmik*" bilgiler aramaktaydılar. Apollonius yeryüzüne ait, başta seks olmak üzere her nesneden uzak çölde "*Münzevi*" olarak yaşayan bu kişilerle "*Tanrıların Varlığını*" tartışmıştır. İlginçtir ki, bu "*Gymnasofist*" denilen kişiler tarafından uygulanan "*Münzevi*"

yaşam tarzı, yine çölde yaşayan ve bu gelenekten gelen Aziz Antony tarafından Hristiyanlığa sokulmuş ve ilk Hristiyan münzevileri "*Çöle*" çekilerek Karanis'te ilk Hristiyan Keşiş tarikatını (Monastisizm) kurmuşlar ve günümüze kadar taşımışlardır.²⁶

Sözü uzatmaya ve tümünü karşılaştırmaya sanırım gerek yoktur. Zaten karşılaştırmalar, bu kitabın yazarından çok önce, yüzyıllardır tüm ayrıntılarıyla yapılmıştır. Olayın özü şudur: İncil'in Yeni Ahit bölümünde İsa Mesih'e atfedilen birçok özellik, mucizeler de dahil "*İntihal*" izlenimini vermektedir. Bunların birçoğu, İsa'nın ağzından çıkmamış sözlerdir. Bunların birçoğu İsa Mesih tarafından yapılmış işler ve mucizeler değildir. İsa nasıl ki, Babasız doğarak "*Baba Tanrı'nın Oğlu*" yapılmışsa "*Tanrı Oğlu*" yapmak fikri İncil'den en az 1000 yıl önce Hindistan'da ve Mısır'da uygulanan bir gelenektir. Ölü Deniz'de bulunan "*Qumran*" belgelerinde İsa'nın da kuvvetle muhtemelen esinlenmiş ve etkilenmiş olduğu Esseneler, İ.Ö. 200 yıllarından beri "*Seherin/Şafak'ın Oğlu/Oğulları*" (bene ha-sha-

Aytunç Altındal

135

har) ile "*Işığın Oğulları*" ayrımını yapıyorlardı. Eldeki okunmuş belgelere göre (4Q298) Esseneler'in Belletici Öğretmeni (maskil) henüz belirli olgunluğa gelerek/ulaşarak "*Işığın Oğlu*" olamamış genç tilmizlere "*Seher'in Oğulları*" diyerek hitap ediyordu.²⁷ Belletici Essene Münzevileri'nin arasına yeni katılan kişilere, "*Ey, Seher'in Oğulları, burada öğreneceklerinizi tam olarak uygularsanız, YENİDEN YAŞAM YOLUNA DÖNERSİNİZ*" diyerek onları uyarırdı, gelenek böyleydi, (and returned to the path of life).

Gerçekte İncil'de kendini gizleyen, gözlere gözükmeyen İncil'in sayfalarında dolaşan "*Deus Absconditus*" (invi-sible God), göze görünerek bu sayfalarda "*Dolaştırılmış*" olan İsa Mesih değil, doğrudan doğruya Tyanalı Apollo-nius'tur, denilse yanlış olmaz kanısındayım.

Sonsöz

Hristiyan Tanrıbilimi'nde (Teoloji) Aziz Augustin'e atfen

öğretilen bir deyiş vardır. Augustin'e göre, "*Hiristi-yanizm İmanı öngörür, İnananlar ise Dogma isterler.*" İşte bu²⁸ kaziye Hiristiyanlığa yön vermiştir. Hiristiyanlar, Aziz Augustin ile başlayan dönemde (6. yy) imanlarını "*Hiristiyanizm*" için kullanmışlar, onun "*Hizmetine*" sunmuşlar, kendileri içinse tartışılması mümkün olmayan "*Dogmatik*" e gözleri kapalı olarak uymuşlar, tartışmalara hiç girmemişlerdi. Bu katı kalıpcılık ve şablonculuk sonucunda, "*Dogma*" ya aykırı ne varsa, eleştiri olarak ne varsa, gözlerini kırpmadan yok etmişlerdir. Bu Kilise Babaları (Church Fathers) ve Kilise Doktorları (öğreticiler) son bin yıldır Religiocrat (Din Bürokratlarını) da yanlarına/yedeklerine alarak Hiristiyanlığa yön vermişlerdir. Onların anlattıkları Hiristiyanlık ile Yahudi asıllı, saf ve naif "*Rabbi*" (Haham) İsa'nın -eğer yaşadıysa- söyledikleri neredeyse taban tabana zıttır. İsa'nın bırakın söylemesini, düşlerinde görse "*Hayra*" yormayacağı Paganistik ve Helenistik uygulamaları, sanki İsa Mesih istemiş gibi, Yeni Ahit'e koymuşlar ve İnananlar'a kendi uydurdukları bu "*Yeni Din*" in esaslarını "*Dogma*" diye yutturarak onlardan bunları asla sorgulamamalarını istemişlerdir. Ör-

138

Yoksul Tanrı

neğin Trinite=Teslis (Üçlü Tanrı Anlayışı) bir Pagan uygulamasıydı ve Konstantin ve İznik Konsili'ne katılan piskoposlarca (ikisi hariç) zorla Hiristiyan Amentü'süne sokulmuştu. İsa, Trinite'yi ne duymuş ne de kendi öğretisi çerçevesinde benimsemiş ve vaaz etmişti. Tıpkı kendisine inananlardan evlilikten uzak durulmasını İSTEMEDİĞİ gibi. Din adamlarının EVLENMEMESİ gerektiği İ.S. 352 yılında Laodicea Konsili'nde alınan kararla gerçekleşmişti.²⁹ Kilise'nin Makyavelizm'i nedeniyle söz konusu katı kurallara uymayan herkes "*Ateşte*" yakılarak (Auto de Feu denilir) cezasını (!) çekmeye mahkum edilmiştir. İsa'nın Tanrı değil olsa olsa "*Yeni İnsan*" olduğunu söylemek ve yazmak cesaretini gösterebilen birkaç yürekli ve inanmış Hiristiyan'ın da sesi susturulmuş, eserleri yok edilmiştir.

Örneğin, Orta Çağ sonrasının en önemli Hristiyan Mistiği Jacob Böhme bunlardan biridir. Böhme, İsa'yı Tanrı olarak değil "*Yeni İnsan*" olarak görüyordu ama vaaz vermesi, konuşması, yazması Kilise tarafından yasaklandı.³⁰ Teosofi'nin kurucusu Helena Blavatsky, artık kendisinden de ünlü olan kitabı "*Gizli Doktrin*" de sıkça Apolloni-us'tan söz eder ve onunla İsa'yı karşılaştırır. Blavatsky'ye göre ya İsa'nın hayatı, Apollonius'tan alınmıştır ya da tersi. Diğer bir anlatımla bu iki adam arasındaki paralellikler o kadar çoktur ki, hangisinin hangisi olduğunu anlamak zor değil, neredeyse imkansızdır. Blavatsky bunu, iki adamın adının da (Joshua) ve Apollo'nun "*Gökyüzündeki Güneş*" ten kaynaklandığını, ikisinin de doğumlarıyla birlikte Kozmik adlarla tanımlanmış olmalarından yola çıkarak açıklamaktadır.³¹ Blavatsky, devamla, Ianbilicus'un 1. yy'da Pisagor'un hayatını anlatan bir kitap yazdığını ve burada İsa'nın reankarne olmuş Pisagor olduğunu göster-

Aytunç Altındal

139

diğine dikkat çekmiştir. Her nasılsa, sonuçta, Apolloni-us'un adı unutulmuştur.

Öyle anlaşıyor ki, İsa da ApoUonius da GERÇEKTE KİLİSE BABALARININ ELİNDE OYUNCAK OLMUŞLAR, BİRİ HİÇ AKLINDAN GEÇİRMEDİĞİ HALDE TANRI YAPILMIŞ DİĞERİ İSE YÜZYILLARCA UNUT-TLTRULMUŞTUR.

Hiç kuşkusuz iki adam da Kilise'nin, emir komuta zinciri altında, başlarını sallayıp ne idüğü belirsiz ritüellerle inananları aldatan ve Tanrı'ya ulaştıracağım diyerek onları yollarından saptıran din adamlarının kurbanları olmuşlardır. İlk yüzyılın biri Hermetist, Şifacı ve Filozof/Bilge adamı diğeri saf ve temiz duygularla "*Yeni*" tip bir insan yaratmak gerektiğini vaaz eden adamı, birlikte Kilise Baba-ları'nın ve Roma İmparatoru Konstantin'in, Teodius'un, Justinyen'in ve Theodora'nın gayretleri ile tarihe ve dine ters uçlardan sokulmuşlar ve hiç "*Hak*" etmedikleri yerlere yerleştirilmişlerdir. Kesin olan şudur ki, tüm yaşamı belgelerle ortada olan (devlet arşivleri dahil) ApoUonius

unutturulmuş, hayatının ve yaptıklarının hemen hiçbiri belgelenemeyen İsa'nın, bu bağlamda SANAL sayılması gereken yaşamı mutlaklaştırılmış ve sanki doğrudan doğruya TANRI Kelamı imiş gibi "İnanç" ve "Dogma" arayanların hizmetine sunulmuştur.

Sonsözün sonu: Günümüzde İsa Mesih'in "Sevgi" olduğu ve bu nedenle hem ÜSTÜN bir dinin (Hristiyanlık) kurucusu hem de ÜSTÜN BİR SEVGİNİN TANRISI olduğu yazılmakta ve İsa bu sözlerle onu tanımayanlara sunulmaktadır. Oysa, "Sevginin tüm Evrendeki TEK ÖLÜMSÜZLÜK" olduğunu 1. yy'da defalarca her gittiği yerde anlatıp insanları SEVGİDE birleşmeye davet etmiş olan SANAL değil GERÇEK kişi Kemerhisarlı=Tyanalı Apolloni-

140

Yoksul Tanrı

us'tu³² İnsanları, tıpkı İsa gibi, acı çekmeye mahkum etmiş olan Kilise'nin karşısında, kendi çektiği acıdan dikkate almayıp, tüm İNSANLIĞI SEVGİDE ve KARDEŞLİKTE BÜTÜNLEŞMEYE DAVET EDEN APOLLONIUS VARDIR...

-sOn-

www.iskenderiyekutuphanesi.com

(arka kapak)

Kilise Babaları ve Kilise Doktorları, son bin yıldır Din Bürokratlarını da yanlarına alarak Hristiyanlığa yön vermişlerdir. Onların anlattıkları Hristiyanlık ile Yahudi asıllı, saf ve naif 'rabbi' (Haham) İsa'nın -eğer yaşadıysa- söyledikleri neredeyse taban tabana zıttır. İsa'nın bırakın söylemesini, düşlerinde görse 'hayra' yormayacağı Paganistik ve Helenistik uygulamaları, sanki İsa Mesih istemiş gibi. 'Yeni Ahit'c koymuşlar ve inananlara kendi uydurdıkları bu 'Yeni Din'in esaslarını 'dogma' diye yutturarak onlarda sorgulamamalarını istemişlerdir.

On birinci yüzyılın ortalarında Doğu Roma İmparatoru Konstantin ile Eusebius ikilisinin başlattıkları yeni dinin ilk kurbanları Yahudiler ile Paganizme ve Hei bağlı Paganlar oldu. Ama onlardan sonra gel durmadılar. Başta Tyanalı

Apollonius olmak ü rçok
gerçek' filozof ve şifacının hayatlarını 'çalarak' onların
bilgi ve mucize kabul edilen marifetlerini, yetenekJerii
yeni tanrı İsa Mesih'e atfetmekten geri durmadılar.
Başına gelenleri eğer Tanrı-Babasını in yanından izliyorsa
İsa Mesih, kim bilir ne üzülüyor ve şaşırıyordur. Ve iddia
edildiği gibi bir gün geri dönerse, bugün hangi Kiliseden
onu içeri sokarlar, Vatikan'ın neresinden girebilir, doğrusu
meraka değeri
iyin özü sudur: İncil'in Yeni Ahit bölümünde İsa Mesih'e
birçok özellik, mucizeler de dahil 'intihal'
rmektedir. Bunların birçoğu, İsa'nın
Braş sözlerdir. Bunların birçoğu İsa Mesih
tarafı yapılmış işler ve mucizeler değildir. Öyle
sa da Apollonius da gerçekte Kilise
Babalarını de oyuncak olmuşlar, biri hiç aklından
calde Tanrı yapılmış, diğeri İs*r yüzyıllarca
unuttur ulmuştur.

mu t mm h-i. i
r.r .M fj.J. .mm
==Ul til l> ti
..

